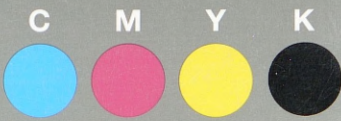
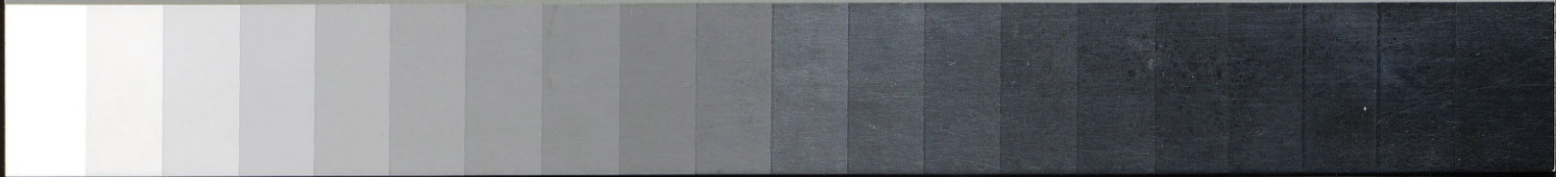

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

Colour Chart #13

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

KOMISYA EDUKACYJNA

KOMISYA EDUKACYI NARODOWEJ

i jej szkoły w Koronie

1773 — 1794.

Zeszyt 36.

IV.

PROTOKÓŁY POSIEDZEŃ

Towarzystwa do ksiąg elementarnych

1775 — 1792.

WARSZAWA.

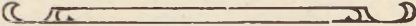
1908.

PROTOKÓŁY POSIEDZEŃ
TOWARZYSTWA DO KSIĄG ELEMENTARNYCH

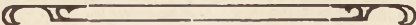
1775—1792.

WYDAŁ

TEODOR WIERZBOWSKI.

Z zapomogi Kasy pomocy
dla osób pracujących na polu naukowem
im. D-ra Józefa Mianowskiego.

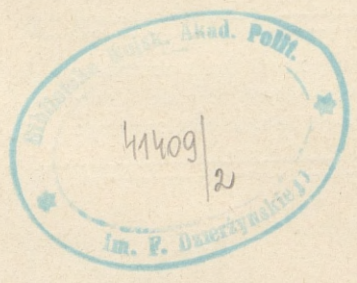

WARSZAWA.

DRUK PIOTRA LASKAUERA I S-KI, NOWY-ŚWIAT 41.

1908.

37/09

OTWARCIE

Towarzystwa do ksiąg elementarnych.

Na dniu 7 marca roku 1775 w bibliotece publicznej Załuskich o godzinie 10 zrana odprawiła się 1-sza sesya ustanowionego od Komisji Edukacyi Narodowej Towarzystwa do ksiąg elementarnych w przytomności wyznaczonych osób do tegoż Towarzystwa, trzech komisarzów edukacyi, tudzież gości na ten akt zgromadzonych ¹⁾).

Otworzyła się sesya następującą przemową JW. Potockiego, pisarza wielkiego W. Ks. Litewskiego, prezydującego na tem posiedzeniu: „Przezacni mężowie! Komisya Edukacyi, przekonana o potrzebie ksiązek elementarnych, od początku ustanowienia swego opatrzyć w nie szkoły narodowe zamyślała. Ale różne roboty, które starania i siły nasze dzieliły, i rozmaite przeciwności, które skutek tamowały, przyczyną są, iż zamysł uiszczony nie został. Wśród atoli stojących jeszcze zawad i przeszkód, na sesyi 10 lutego ustanowienie Towarzystwa do ksiąg elementarnych zdało się nam sposobem przyśpieszającym ułożenie i wydanie onychże. I w tem to zamierzeniu, przezacni panowie, wybrani, złączeni i wyzwani jesteście. Winniście nam zaiste względy za ufność, i czułość za szacunek. Ale czego wam winni nie będziemy, gdy dziełem waszem użytecznymi staniecie się ojczyźnie? Jakie wam w robotach waszych przepisane są ustawy, chceciecie bacznie wysłuchać i powolnie pełnić“.

Ustanowienie Towarzystwa do ksiąg elementarnych.

I. Komisya Edukacyi, przyprowadzając do skutku użyteczny zamysł ułożenia, egzaminowania i wydania dla szkół ksiąg elementarnych

¹⁾ Por. W. Wisłocki. Poczët prac Grzegorza Piramowicza, Rozprawy wydziału filologicznego Akademii Umiejętności w Krakowie, tom V, str. 300, nr. XVIII.

nych i ksiąg klasycznych, ustanowiła wybranym od siebie do tej pracy osobom pewne sprawowania się przepisać reguły, a to następujące:

II. Towarzystwo to uczonych ludzi składać się ma z 10 osób głos mających, każdy atoli komisarz Edukacyi, eo ipso że jest komisarzem, mieć ma wnijsie i głos na sesyach.

III. Przy prezydującym od Komisji dwie kreski będą; prezydującym zaś od Komisji zawsze ma być jeden z komisarzów Edukacyi.

IV. Wybrane do ksiąg elementarnych i klasycznych osoby zgromadzać się będą w dni wtorkowe na miejsce od Komisji wyznaczone o godzinie 10 zrana.

V. Żadna sesya nie będzie mogła rozpocząć się bez prezydującego, w przytomności trzech osób mających wnijsie i głos w tem Towarzystwie.

VI. Na każdej sesji znajdować się mogą obce osoby, a gdyby co sekretne przychodziło do traktowania, prezydujący na ustęp zadzwoni.

VII. Wszystkich sesji rezultata zapisywane będą w protokóle, który protokół, równie jako i raporta spisywane będą od jednego na to wyznaczónego, do czego nominowany jest ks. Piramowicz.

VIII. Na protokóle i na raportach podpisywać będzie rezultata prezydujący, podług zdania większością głosów utrzymanego.

IX. Prezydujący od Komisji proponować będzie materje do traktowania, a to porządkiem jak największym; materje te proponowane zawsze być mają ex rezultato Komisji Edukacyjnej; ani Towarzystwo do ksiąg elementarnych o innych materjach będzie mogło traktować, oprócz tych, które od Komisji wyznaczone, a od prezydenta podawane będą.

X. Chociaż żadna materja traktowana być nie może, chyba ex rezultato Komisji, gdyby atoli Towarzystwo do ksiąg elementarnych upatrzyło jaką materją potrzebną do egzaminu na sesjach swoich, wtenczas o niej awizować będzie raportem swoim Komisją przez sekretarza wyznaczonego i czekać rezolucyi Komisji.

XI. Co miesiąc protokół czynności tego Towarzystwa podawany będzie do egzaminu Komisji Edukacyjnej. Oprócz tego miesięcznego raportu każdego czasu Komisya sobie zostawuje wolność egzaminowania protokołu.

XII. Gdy materja jaka przeciwności doznawać będzie na tych zgromadzeniach, tedy rezolwować się będzie zdaniami na piśmie.

XIII. Wakacye Towarzystwa nie od prywatnych robót, któremi (po gorliwości wyznaczonych osób spodziewać się należy) iż ciągle zaprzatać się będą, ale od schodzenia się na sesye, wyznaczają się a 1 maii ad ultimam augusti.

XIV. Zostawuje sobie Komisya wolność względem ustanowionych tych reguł przydania, poprawienia, odmienienia tego wszystkiego, coby w skutku do zamierzonego użyteczności celu zdawało się być rzeczą potrzebną. Datum w Warszawie, die 10 februarii.

Po zakończonej przemowie prezydujący podał od Komisji propozycją następującą:

„Komisya Edukacyi Narodowej żąda programatów do ksiąg elementarnych, mających służyć tym, co w szkołach wojewódzkich uczą się. W rozporządzeniu nauk zaleca pamięć na potrzeby każdego, jako chrześcijanina, jako człowieka, jako obywatela. W klasyfikacyi nauk do ksiąg elementarnych zaleca porządek umiejętności ludzkich przez Bakona ułożony, a w Encyklopedyi z poprawami wydany“.

Po przeczytanej i oddanej do protokołu propozycyi, ks. Piramowicz, sekretarz Komisji Edukacyi do ksiąg elementarnych, imieniem Towarzystwa zgromadzonego w te słowa mówił:

„Jaśnie Oświeceni, Jaśnie Wielmożni Mości Dobrodzieje! Ustanowienie Towarzystwa do ksiąg elementarnych nie mające przykładu, a godne nim być w każdym kraju, dowodem i skutkiem będąc mądrości opatrzonej i nieosłabionej żadnemi zawadami gorliwości Przesławietnej Komisji Edukacyi Narodowej, zaleci żyjącym i potomnym obywatelom winną jej sławę, winną wdzięczność. Wybór osób, któryście JJ. OO. JJ. WW. Komisarze uczynili do wykonania zamysłów waszych, do tej publicznej i ważnej usługi, do powołanej ustawom waszym w zamierzonym dziele pomocy, wybór ten zaszczyca wezwanych w oczach swojego i obcych narodów, daje im jako najżywiej poczuwać obowiązki wdzięcznego uznania, zagrzewa ich potężnie do wykonania przepisanych powinności i wkłada na nich miłe prawo odpowiadania żądaniom waszym, ufności narodowej, oczekiwaniu nauczycielów i uczniów. Mamy i mieć będziemy zawsze za istotny cel robót i prac naszych edukacyą obywatelską. To zamierzenie upominać nas w układaniu ksiąg elementarnych będzie, że oświecenie i ukraszenie umiejętności rozumu kierowane być ma do zakochania cnoty, do niewzruszonego sprawiedliwości zaszczerpienia, do natchnienia szlachetnych miłości ku ojczyźnie duchów. Tak jest, przezacni mężowie, krórzyscie to zgromadzenia naszego otwarcie obecnością waszą ozdobili, te są zadania i chęci nasze, to będzie prawidłem robót naszych, to najmiłszą i najpierwszą ich nagrodą. Dajcie nam przed narodem świadectwo wasze. Powiedźcie współobywatelom waszym, że obrane jest towarzystwo ludzi poświęcających usługi swoje rzeczypospolitej, które z ułatwieniem nauk łączyć będzie wykształcenie serc i obyczajów, które na to objaśniać usiłuje umysł, żeby umiał rzetelnie rozeznąć między dumną podłością a wspaniałością, między roztropnością a chytrnością, między pozorem talentów a zdolnością gruntowną, między prawdą a fałszem, żeby łatwiej było człowiekowi kochać cnotę, a obywatelowi stało się niepodobno nie kochać ojczyzny“.

Na tej sesyi zasiadali: komisarze — Ignacy Potocki, pisarz wielki W. Ks. Litewskiego; Adam ks. Czartoryski, generał ziem podolskich; Andrzej Zamoyski, kawaler orderu Orła Białego; osoby wybrane — Phleder, dyrektor nauk w korpusie kadetów JK. Mości; ks. Adam Jakubiewicz, prefekt szkół warszawskich; ks. Antoni Popławski pijar; ks.

Grzegorz Książewicz, proboszcz mostowski; ks. Grzegorz Piramowicz, sekretarz Komisji Edukacyjnej do ksiąg elementarnych; ks. Jan Albertrandi; ks. Kazimierz Narbutt pijar; ks. Stefan Hołowczyc, proboszcz bieżuński.

1775.

1. Dnia 7 marca odprawiła się w bibliotece publicznej Załużskich pierwsza sesja Towarzystwa do ksiąg elementarnych od Komisji Edukacji Narodowej na sesji 10 lutego tegoż roku ustanowionej. Z komisarzy Edukacji zasiadali na niej: Potocki¹⁾, Czartoryski, Zamoyski; osoby do ksiąg elementarnych wybrane: Phleder, Jakukiewicz, Książewicz, Popławski, Piramowicz, Albertrandi, Narbutt, Hołowczyc. JW. Potocki otworzył sesją mową, wyrażającą zamysł P. Komisji w ustanowieniu tego Towarzystwa, po której czytał ustawy Towarzystwa i podał propozycją do rozważania: „Komisya Edukacji żąda programatów do ksiąg elementarnych, mających służyć tym, co w szkołach wojewódzkich uczą się. Wraz w rozporządzeniu nauk zaleca pamięć na potrzeby każdej osoby, jako chrześcijanina, jako człowieka, jako obywatela. W klasyfikacji nauk do ksiąg elementarnych zaleca porządek umiejętności ludzkich przez Bakona ułożony, a w Encyklopedyi z poprawą wydany. Ks. Piramowicz, jako sekretarz K. E. do ksiąg elementarnych, oświadczył w krótkiej mowie podziękowanie P. Komisji za ustanowienie to i wybór osób, oraz chęci i gotowości do zadośćuczynienia przyjętym obowiązkom nowego Towarzystwa. Po uczynionych niektórych objaśnieniach około podanej propozycji zalecono, aby na pierwszej sesji przyniósł każdy zdanie swoje względem tego pytania: jakie nauki dawane być mają w szkołach wojewódzkich? Solwowana sesja do przyszłego wtorku na zwykłą godzinę (10 zrana).

Ignacy Potocki, P. W. W. Ks. L., jako prezydujący²⁾.

2. Dnia 14 marca sesja ordynaryjna, w przytomności JW. Potockiego prezydującego i tychże samych, co pierwsza, z Towarzystwa osób odprawiona, zaczęła się od czytania przez sekretarza z protokołu, co się na poprzedzającej sesji działo, i aby tym sposobem inne odtąd sesje zaczynały się, postanowiono. Każdy z zasiadających czytał swoje zdanie na podaną propozycją: które nauki w szkołach wojewódzkich dawane być mają? Jednomyślnie zgodzono się w wyznaczeniu nauk, a te są: 1) nauka chrześcijańska z historią religii; 2) nauka moralna; 3) arytmetyka i algebra; 4) geometrya; 5) nauka

¹⁾ Opuszczam dla krótkości tytuły.

²⁾ Protokół każdej sesji jest w ten sposób przez prezydującego w danym dniu na posiedzeniu własnoręcznie podpisany; niżej są te podpisy opuszczone.

polskiego i łacińskiego języka, oraz na pograniczach niemieckich krajów — niemieckiego, w szkołach księzom bazylianom poruczonych — słowiańskiego; 6) fizyka ogólna i potrzebniejsze do użycia ludzkiego szczególnej fizyki części, mianowicie mechanika; 7) logika; 8) wybrane o naukach i dziełach wymowy i poezji uwagi i wiadomości; 9) historia naturalna w potrzebniejszych częściach; 10) historia dziejów ludzkich wraz z geografją. Podana potem od prezydującego do rozważania propozycja: „jakim porządkiem wyznaczone nauki albo łączyć się z sobą, albo następować po sobie mają, zachowując wzgląd tak na naturę nauk, jako i na pojętność uczących się“¹⁾

3. 21 marca — prezydujący Potocki, obecny Zamoyski ¹⁾. Po przeczytaniu zdań na podaną ostatnią o porządku nauk propozycją, nie zdało się w zachodzącej onych różnicy ostatnie ustanowienie uczynić; odłożono to aż do zakończenia programatów, w których wyrażony cel, jaki w każdej nauce zamierza Komisya determinować porządek, którym albo się łączyć z sobą, albo po sobie następować mają nauki. Podana zatem na przyszłą sesją propozycja: podać uwagi swoje służące do ułożenia programatów nauki chrześcijańskiej i nauki języków.

4. 28 marca — prezydujący Potocki, obecny Zamoyski. Z odpowiedzi danych na podanie programatu na nauki chrześcijańskie i nauki języków Towarzystwo do ksiąg elementarnych osądziło zalecić prezydującemu, aby wybrał osoby narodowe, zdadne do ułożenia książek elementarnych, tak na nauki chrześcijańskie, jak i na nauki języków, które to wybrane osoby na wrzesień podadzą prospectus dzieł swoich do rozsądzenia o ich użyteczności Towarzystwu do ksiąg elementarnych. Polecono, aby wyznaczonym do pisania udzielone były zdania Towarzystwa względem rzeczonych nauk, jakie na tej sesji do archiwum podane są. Na przyszłą sesją dana propozycja: podać uwagi swoje służące do ułożenia programatów nauki moralnej i historii dziejów ludzkich z geografją.

5. 4 kwietnia — prez. Potocki, obecny Zamoyski. Czytano zdania na propozycją przeszłej sesji podaną. Zlecono prezydującemu, aby wybrał osoby zdadne, którymby zlecił ułożenie książek elementarnych nauki moralnej i historii oraz geografii, z tym warunkiem, aby ci, którym ta robota poruczona będzie, prospectus swoje we wrześniu tego roku Towarzystwu do ksiąg elementarnych podali, aby te prospectus publico udzielone były ku zebraniu uwag i popraw, któreby się komu przesłać do tegoż Towarzystwa zdało. Na przyszłą sesją podana propozycja: przynieść uwagi swoje służące do ułożenia programatów arytmetyki, algebry, geometryi.

¹⁾ Opuszczam odtąd frazes co do obecności osób; jeżeli który z członków Komisji Edukacyjnej, oprócz prezydującego, był obecny i to jest odnotowane w protokóle, to przezemnie jest podane; przytaczam również nazwiska nieobecnych zwyczajnych członków Towarzystwa, o ile w protokółach znajduje się odpowiednia wzmianka.

6. 11 kwietnia — przez Potocki. Po przeczytaniu uwag i zdań około propozycji, na poprzedzającej sesji podanej, postanowiono jednomyślnie, aby na książki elementarne arytmetyki, algebry, geometryi programata wydane były na Polskę końcem przygotowania i przysłania na wrzesień prospectuum. Na przyszłą sesją zalecono przynieść uwagi, służące do ułożenia programatu na książki elementarne mechaniki, fizyki, historyi naturalnej.

7. 18 kwietnia — prezydujący Potocki, obecny Zamoyski. Z przeczytanych uwag wynikło postanowienie: 1) aby na mechanikę wyszło programma, 2) ażeby fizyka generalna miała także swoje programma, 3) aby fizyka szczególna szła razem z historią naturalną w częściach do pożytku i użycia krajowego zdalnych, 4) aby programata na historią naturalną zapraszały więcej niż jedną osobę do podania swoich prospektów, podzielonych na części tejże historyi, tak żeby nie jedna osoba albo nie całkiem traktowała tę historią. Na przyszłą sesją zalecono podać uwagi do programatów książek elementarnych o wymowie, poezyi i logice. Sesya naznaczona na sobotę dzień 22 kwietnia dla zbliżających się wakacyi a potrzeby dokończenia roboty względem wydania programatu.

8. 22 kwietnia sesya ekstraordinaryjna — prezydujący Potocki, obecny Zamoyski. Po przeczytaniu zdań postanowiono, aby programata na książki elementarne logiki, retoryki i poetyki wydane były. Podana od prezydującego tablica układu i porządku szkół i nauk do roztrząśnienia. Sesya do wtorku solwowana.

9. 25 kwietnia — prezydujący Potocki. Roztrząsano tablicę ostatniej sesyi od jw. prezydującego podaną; czytano uwagi około niej; poczyniono w niej niejaki odmiany, które jeszcze do rozważania dane. Obydwie tablice złożone w archiwum Towarzystwa. Sesya na sobotę 29-go solwowana.

10. 29 kwietnia sesya ekstraordinaryjna — prezydujący Potocki, obecny Zamoyski. Roztrząsano i poprawiono w niektórych punktach tablicę nauk. Ułożono programata na te książki elementarne, których napisanie przez konkurencyą ogłosić osądziło Towarzystwo na poprzedzających sesjach. Przydano, aby książka elementarna o człowieku, o sposobach zachowania zdrowia zlecona była jednemu doktorowi w lekarskiej sztuce. Sesya do wtorku solwowana.

11. 2 maja — prezydujący Potocki, obecny Zamoyski. Prezydujący czytał obwieszczenie Komisji względem ksiąg elementarnych, które złożone jest w archiwum naszym ¹⁾. Potem zalimitowane sesye podług statutów Towarzystwa do września tego roku.

¹⁾ Po polsku wydane zostało p. t.: „Obwieszczenie od Komisji Edukacyi Narodowej względem napisania książek elementarnych do szkół wojewódzkich“ 4°, 6 kart, a po łacinie p. t.: „Programma seu publica invitatio a collegio praefectorum publicae institutioni facta omnibus libris scientiarum elementares pro palatinis

12. 12 września — prezydujący Potocki, nieobecni: Książewicz, Popławski. Prezydujący uwiadomił Towarzystwo, iż lubo termin przesyłania prospectus ksiąg elementarnych na październik roku w obwieszczeniu Komisji o książkach elementarnych był wyznaczony, ten jednak dla opóźnionego rozgłoszenia obwieszczenia do trzech miesięcy przedłużony jest. Czytał potem podaną od P. Komisji Edukacyjnej propozycją następującą: „Stosując się do tablicy nauk w obwieszczeniu do ksiąg elementarnych przyłączonej, uczynić wybór i ułożyć porządek autorów, z którychby wybrane ekscerpta służyć mogły do czytania i tłumaczenia w klasach, końcem rozszerzenia wiadomości w tychże naukach i wprawienia uczniów w dobry gust“. A że odpowiedź dokładna na tę propozycją wyciąga dłuższego czasu sesję zaliemitowano do października inclusive ¹⁾.

13. 7 listopada — prezydujący Potocki, nieobecni: Albertrandi, Hołłowczye, Książewicz. Prezydujący zagaił od żądania, aby sekretarz dał sprawę pisanych i odebranych listów w materji obwieszczenia Komisji względem ksiąg elementarnych. Uczynił zadość sekretarz i opowiedział, jako pisał z posłaniem łącińskiego przekładania programu do p. Dupont, membrum honorarium Komisji Edukacyjnej do Paryża ²⁾, do p. Formey, sekretarza akademii berlińskiej, do Lipska do p. Bel, dyrektora Actorum Lipsiensium, prosząc ich, aby w akta i zurnale programma podane było w rzeczonych krajach, i od p. Dupont odpisu dotąd niemasz dla oddalenia się jego z Paryża, ale jest poboczna wiadomość o dojszeiu listu i obietnica podania do zurnalu francuskiego; że p. Formey odpisał i list jego był czytany, w którym z pochwałą obwieszczenia obiecuje podać go (!) do aktów uczonych i donosi, że je czytał na zgromadzeniu akademii berlińskiej ³⁾; że od p. Bela jeszcze nie przysłała odpowiedź. Potym na równie Prezydującego zapytanie o prospectus, jeśliby które przysłane były, odpowiedział tenże sekretarz, iż ich było już w archiwum 4; dwa z nich że nie

gymnasiis scripturis“. 4°, 5 kart; do obu wydań dołączona tablica z układem nauk i porządkiem między nimi w szkołach wojewódzkich dla piszących książki elementarne.

¹⁾ Wiadomość prawie w tej samej redakcyi podana jest w Gazecie Warszawskiej z 20 września; powiedziano tam jednak, że następna sesja Towarzystwa odłożoną została „do pierwszych dni listopada“.

²⁾ Dupont de Nemours Piotr Samuel.

³⁾ W Gazecie Warszawskiej z 27 września dano wiadomość o tem i przytoczono następujący urywek z listu Formey'a do Piramowicza z Berlina 11 września: „Bezwątpienia edukacja gruntem jest szczęścia lub nieszczęścia ludzi i onych społeczności. Od 20 lat rozmnożyły się liczne pisma w tej mierze, prawie wszystkie wymyślne, i do wykonania niepodobne. Mogę atoli szczerze WP. upewnić, że względem nauk, ich układu i porządku nie widziałem doskonalszego nad obwieszczenie Komisji Edukacyjnej o elementarnych książkach do szkół wojewódzkich. Z tego powodu na ostatniej sesji udzieliłem też obwieszczenie akademii naszej Berlińskiej; starać się jeszcze będę, aby kopje onegoż w peryodycznych naszych literackich piśmiech były rozmnożone. Proszę WM. Pana, abys oświadczył komisarzom P. Komisji Edukacyjnej sentymenta moje głębokiego szacunku“.

podług żądania Komisji w obwieszczeniu wyrażonego zrobione były, przyjęte być nie mogły; dwa przyjęte sądu czekać miały. Na przyszłą sesję zaznaczone namyślanie się o sposobie, jakim od Towarzystwa roztrąsane i sądzone być miały plany ksiąg elementarnych. Nastąpiło dawanie zdań na podaną na ostatniej sesji propozycją. Zdania na piśmie podane złożone są w archiwum. Ks. Jakukiewicz ustnie oświadczył, iż na następującą sesją ma pokazać Towarzystwu książeczki, zawierające wybór i wyjęte części z autorów klasycznych; p. Fhloderer podał książkę: *Liber latinus ad usum puerorum linguam discentium* ¹⁾; jw. Zamoyski ukazał książkę do tegoż końca zdatną: *L'ésprit des Romains* ²⁾. Sposób ustanowienia, jakie w której klasie czytane byćby miały klasyczne książki podług zamierzenia naszego stosowane, ten jest obrany, aby sekretarz ze zdań na tej sesji podanych ułożył tablicę autorów dla każdej klasy; tablica aby pod sąd Towarzystwa podana była. Gdy zaś potwierdzona lub bez odmian, lub za zgodną umową część roboty w czynieniu ekstraktów, te zrobione i od Towarzystwa pochwalone służyć powinny szkołom. Sesja na przyszły wtorek złożona ³⁾.

14. 14 listopada — prezydujący Potocki, nieobecni ciz sami. Naprzód zlecono sekretarzowi zapisać wyraźnie w protokóle, pod jakim lemma prospectus każde z przysłanych lub nieprzyjęte, lub do dalszego rozważenia zachowane być miały. Co wykonywając, wyraża się, iż prospectus podany do książki elementarnej matematycznej własnym autora imieniem podpisany p. Toupet, i drugi pod dewizą: „*Ratione et experientia*“ dla przyczyn wżwyż dotkniętych nie mogły być przyjęte. Prospectus botaniki, zawierający rolnictwo i ogrodniczą naukę pod dewizą: „*Infelix ager, cuius Dominus villicum audit, non docet colere*“, także prospectus matematyczny pod dewizą: „*Pondere, mensura, numero Deus omnia fecit*“ złożone są w archiwum do rozważenia. Że jednak w nich nie jest wykonana jedna z kondycyi, w obwieszczeniu podanych, to jest, aby autor w jednym przynajmniej rozdziale przedsięwziętej książki już zupełnie napisanym dał próbę sposobu pisania swego, postanowiono, żeby ta przestroga autorom przez dewizy oznaczonym dana była. Nastąpiło potem czytanie tablicy podług zlecenia ułożonej, jacy w której klasie autorowie w swoich ekscerptach czytani by być mieli. Tablica po niektórych małych odmianach potwierdzona, do sądu P. Komisji Edukacyjnej oddana jest. Tymczasem osoby z Towarzystwa tym sposobem między siebie rozebrali autorów do wyciągania z nich przyzwoitych kawałków: jw. Potocki prezy-

¹⁾ Zapewne J. F. Münsera, „*Liber latinus tironum usui accommodatus*“, znalazłem wzniankę o wydaniu w Nordlingen, 1783, ale to widocznie nie jest pierwsze.

²⁾ Autora nie znam.

³⁾ Protokół każdej prawie sesji kończy się tą stereotypową formułką; opuszczam ją więc nadal; notuję tylko zmiany w terminach następujących sesji.

dujący wziął zycia Plutarcha, ks. Popławski cokolwiek do moralnej nauki stosować się ma, ks. Kobański poetów klasycznych, ks. Narbutt Cornelium Nepotem, ks. Jakukiewicz Cycerona, ks. Piramowicz Columelli i innych do ogrodniczych, rolniczych, lekarskich wiadomości, oraz historyi naturalnej należących autorów. Prezydujący ponowił do namyslenia się propozycyą: jakim sposobem łatwym i porządnym czynićby się miały roztrząsania prospektów ksiąg elementarnych. Zlecenie czynienia ekstraktów z historyków klasycznych zawieszono jest do ułożenia książki elementarnej dziejów ludzkich, ponieważ ekstrakty z historyków stosowane być mają do części historyi na każdą klasę przypadającej podług elementarnej książki.

15. 21 listopada — prezydujący Potocki, obecny Zamoyski, nieobecni: Albertrandi, Kniażewicz. Naprzód czytano zdania na podaną przeszłej sesji propozycyą, które były na piśmie, złożone są w archiwum; innych powiedziane ustnie zgadzały się z pierwszemi. Prezydujący czytał swój projekt do tegoż końca, który z przydanymi przypadkami o innych zdaniach wytkniętymi za zezwoleniem wszystkich przyjęty za ustawę, która roztrząsaniem i rozsądzaniem prospectuum ma kierować. Jest zaś taka. „Chcąc pierwiej obmyśleć porządnny sposób roztrząsania, porównywania i sądzenia prospektów ksiąg elementarnych za jednomyślnem osób w Towarzystwo do ksiąg elementarnych wyznaczonych zdaniem ustanawiamy: 1) Każdy prospectus każdemu z Towarzystwa do ksiąg elementarnych w Warszawie znajdującemu się udzielony będzie; w czem zleca się ks. sekretarzowi wszelka bacność, ażeby te prospectus rozdawał jak będzie można najporządniej. 2) Każdemu wolno będzie zdanie swoje o każdym prospectus na piśmie podać sekretarzowi. 3) Zdanie to naganę lub pochwalenie prospectus zawierające ściągac się najcelniej powinno do wykonanych lub niewykonanych punktów obwieszczenia naszego. 4) Takowe zdania każdy z Towarzystwa na każdej sesji czytać będzie mógł. 5) Gdy przyjdzie czas kończący przyjmowanie prospektów, Towarzystwo z pomiędzy siebie wyznaczy 3 osoby do każdej książki elementarnej, którym sądzenie jej zleci. 6) Te 3 osoby obowiązane będą nietylko roztrząsać prospectus książki elementarnej, ale oraz podane ks. sekretarzowi pochwały lub nagany osób, Towarzystwo nasze składających; do nich oraz szczególniej należy czynić porównania prospektów. 7) Wyznaczone 3 osoby w przeciagu dwóch niedziel zdania swoje wygotować obowiązane będą. 8) Zdania 3 wyznaczonych osób i sądzenia zawsze podawane będą z przyczynami, dla których jeden prospectus nad drugi przekładają. 9) Takowe zdania będą czytane na sesjach naszych i gdyby w nich zachodziły od osób Towarzystwa spory, tedy podług zwyczaju większą liczbą głosów stanowienie nastąpi. 10) Którykolwiek prospectus takowym sposobem roztrząsniony i sądzony za najlepszy uznany będzie, w protokóle się zapisze za godny wyznaczonej nagrody. 11) Gdyby 2 prospectus równie dobre się znalazły, wtenczas obydwom po czwartej części nagrody się przy-

sądzi, a cała zaś nagroda lepszemu samemu dzieła wykonaniu przypisana. 12) Gdyby jeden prospectus za lepszy od innych był uznany, a jednak nie dogadzał w czem żądaniom naszym, w obwieszczeniu podanym, wtenczas programma na takowy prospectus będzie odnowione z wyznaczeniem czasu. 13) Gdyby na jaką książkę elementarną nie był przysłany prospectus, albo żaden z przysłanych nie był przyjęty, tedy programma nań odnowione z wyznaczeniem czasu będzie. 14) Gdyby po tym wyznaczonym czasie nie przyszedł żaden prospectus, albo przysłane nie czyniły zadość, w takim przypadku napisanie książki elementarnej przez komis zlecone będzie“. Potem sekretarz czytał list od p. Bela, dyrektora aktów uczonych lipskich, którym odpowiada na list do siebie pisany przy posłaniu obwieszczenia. Zlecono sekretarzowi, żeby ekstrakt z niego do gazet był podany ¹⁾. Uwiadomił także Towarzystwo sekretarz o przysłanym jednym na książkę matematyki prospekcie, oraz że ten prospectus nie czyni zadość przepisom obwieszczenia tem, iż nie zawiera w sobie żadnego rozdziału zupełnie napisanego; dewiza jego jest: „Amicus Aristoteles, sed magis amica veritas“. Z tej okoliczności zlecono temuż sekretarzowi, aby podał do gazet tak krajowych, jako obcych przestrożę dla chcących przysłać prospectus, aby się we wszystkim w robieniu onych stosowali do żądań P. Komisji w obwieszczeniu podanych ²⁾. J.W. Zamoyski i p. Phlederer wnieśli propozycją o potrzebie słownika polskiego z łacińskim do szkół. Potrzeba ta powszechnie uznana. Proszony był jw. prezydujący i jw. Zamoyski, aby tę propozycją i zdania o potrzebie dykcyonarza przełożyli P. Komisji z żądaniem Towarzystwa, żeby zlecenie dzieła tego zdane było na jw. prezydującego. Tymczasem prezydujący zalecił Towarzystwu namyślanie się około uwag potrzebnych

¹⁾ W Gazecie Warszawskiej № 101 z 20 grudnia r. 1775 podano następujący wyjątek z listu Bela: „Kocham nauki i one publicznie już od lat 40, ile mi szczupłość dowcipu mego dozwalała, dawałem; ani z tej drogi, póki mi życia stanie, ustąpić nie myślę. Łatwo zatem WP. uznać możesz, jakem się niewymownie uradował, gdym obaczył Programma, zawierające w sobie układ i sposób prowadzenia nauk w szkołach woj-wódzkich. Wpiszę je nieodwłocznie (według rozkazu WPana) w Akta uczonych Lipskie i nie dopuszczę, aby bez pochwały wspomniany był tak mądry męźów przeznaczonych zamysł... A lubobym ja też co ze swego z chęcią do wspólnej roboty przyłożył, zabawy jednak urzędów moich akademickich nie pozwalają mi tego: miałbym zaś sobie za nierozumny i śmiały postępek co nieprzygotowanego i spieszmem piórem wypisanego przed sąd ludzi znacznych stawiać“.

²⁾ W Suplemencie Gazety Warszawskiej № 101 z 20 grudnia podano „Doniesienie z Waszawy: „Towarzystwo do ksiąg elementarnych wyznaczone, odbiera już dość liczne Prospectus do tychże ksiąg; w nich jednak nie znajdując zachowanych wszystkich kondycyi w obwieszczeniu Prześwietnej Komisji Edukacyjnej (osobliwie w artykule VI i VII) ma sobie za powinność przestrzedz wszystkich do pisania dzieł takowych zabierających się, aby do przepisów w rzezonem Obwieszczeniu wyrażonych, zupełnie stosować się chcieli, a zatem prosili i tych, którzy Prospectus jakie przysłali, aby kondycyi dopełnili i dopełnienie onych nadesłać raczyli; a mianowicie, aby jeden lub dwa rozdziały już napisane w przedsięwziętej materji przylączyli podług Artykułu VII“.

do tego dzieła i onych na przyszłą sesją wygotowanie. Sesja zalimitowana do dwóch niedziel.

16. 5 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Książewicz. Naprzód czytane były zdania względem słownika; ustanowiono z nich: 1) aby zrobione były dwa słowniki, jeden z polskiego na łaciński język, drugi z łacińskiego na polski; 2) aby dla poczynających zrobiony był mały słownik z łacińskiego na polski, zawierający potrzebniejsze słowa i do tych nauk, które poczynający brać mają stosujący się; 3) aby ten, któremu ta robota zlecona będzie, podał Towarzystwu układ od siebie umyślony tego dzieła i próbę jego na jednej literze całej lub w części; 4) aby się w układaniu słownika znośił z Towarzystwem do ksiąg elementarnych. Zatem prezydujący opowiedział, iż mając na siebie zdany od P. Komisji Edukacyjnej wybór osoby do ułożenia słowników, dzieło to zdaje ks. Koźmińskiemu, kanonikowi kijowskiemu, drugiemu bibliotekarzowi Biblioteki Publicznej Załuskich. Ks. Kobański czytał próbę uczynionego przez się ekscerptu z Horacyusza na jednej odzie. Próba pochwalona. Na pytanie 1-sze, czyli ma być przydawane poetów mową wolną tłumaczenie łacińskie? — odpowiedziano jednomyślnie, że nie. Na pytanie 2-gie, czyli polskie przełożenie przynajmniej na pierwsze klasy ma być obok łacińskiego kładzione? — równie za niepotrzebną rzecz to osądzono. Na 3-cie, czyli w Fedra kawałkach na II klasę naznaczonych ma być użyte cyfrowanie, porządek najprościejszy gramatycznego sensu wytykające? — zdało się, iż to nie będzie rzeczą niepożyteczną. Ks. Hołowczyc czytał zdanie swoje o prospekcie na ogrodniczą i rolniczą naukę i one do archiwum oddał. Potem ks. sekretarz dał sprawę wykonanego zlecenia względem podania do gazet części listu od p. Bela i przestrogi piszącym prospectus. Opowiedział, iż odebrał nanowo prospectus: 1) Synopsis grammatices po łacinie i po francusku razem, to iż nie było żądane, przyjęte nie jest. 2) Plan d'éducation pour la jeunesse polonaise z równej przyczyny równemu losowi podpadło. 3) Na książkę elementarną matematyki po polsku pod dewizą: „Posteritati“, wzięte do roztrząsania. 4) Na naukę ogrodniczą i rolniczą po polsku, dewiza: „Amor patriae“, przyjęty do roztrząsania, podobnie jako i 5) na fizykę i mechanikę po łacinie, dewiza: „Curarum dulces lenimen“. 6) Na moralną naukę nie żądany, a zatem na bok odłożony. 7) Logiki po francusku, dewiza: „Scribendi recte sapere est principium et fons“. 8) Retoryki po francusku, dewiza: „Erit eloquens is, qui ita dicet, ut probet, ut delectet, ut flectat. Probare necessitatis est, delectare — suavitatis, flectere — victoriae“. 9) Na poetykę tymże językiem, pod dewizą: „Descriptas servare vices, operumque colores; cur ego, si nequeo ignoroque, poeta salutor?“ Te trzy, lubo nie mające rozdziału żadnego zupełnie napisanego, jako chce mieć obwieszczenie, wzięte jednakowo jest do roztrząsania. Sesja do wtorku przyszłego solwowana.

17. 12 grudnia — prezydujący Potocki, w obecności Zamoy-

skiego, nieobecny Książewicz. Wyznaczony do ułożenia słowników ks. Koźmiński podał do archiwum układ od siebie umysłony tego dzieła z uwagami. Czytane potem były od różnych z Towarzystwa osób zdania względem prospektów na książki elementarne przysłanych i u sekretarza złożone.

18. 19 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Hołłowczyc, Książewicz. Wezwany był ks. Koźmiński do czytania układu swego względem słownika dla szkół mniejszych. Umyślenie i uwagi pochwalone. Postanowiono, aby słownik z łacińskiego na polski język ułożony był przez radices łacińskie, toż aby na końcu przydany był rejestr wszystkich ogółem słów w dykcyonarzyku zamkniętych już porządkiem alfabety z wyznaczeniem, gdzie w samym dziele pod pierwiastkowym słowem znajduje się jego przełożenie. Czytane potem były od niektórych osób zdania o prospektach ksiąg elementarnych i do archiwum podane. Sesja z przyczyny świąt i dania czasu do roztrząsania projektów do 1-go wtorku w lutym roku nadchodzącego zalimitowana.

1776.

19. 7 lutego — prezydujący Potocki, nieobecni: Hołłowczyc, Jakukiewicz, Książewicz. Ustanowiono naprzód, aby imieniem całego Towarzystwa sekretarz podał memoryał do P. Komisji Edukacyjnej z prośbą o płacenie zaległej trzechkwartałowej prawie pensyi. Prezydujący oświadczył, jako i starania już w tym interesie nie zaniedbał i memoryał umysłony przyjąć do podania Komisji raczy. Tenże przyjął na siebie podanie do P. Komisji propozycyi, aby pensye nieprzytomnych na sesjach osób Towarzystwa między przytomnych podzielane bywały. Potem sekretarz oznajmił, iż odebrał nowy prospectus logiki pod dewizą: „Patet omnibus veritas nondum est occupata, etiam futuris relictum est“ i list bezimienny autora tegoż prospektu czytał. Nakoniec niektórzy z Towarzystwa czytali zdania swoje o prospektach. Za uczynioną jeszcze na tejże sesyi propozycyą od jw. prezydującego postanowiono, aby w dzień rocznicy zaczętych po swoim postanowieniu sesyi sekretarz miał mowę, w którejby dał sprawę rocznych robót Towarzystwa i uczcił pamięć ustanowienia tego od P. Komisji: ta mowa aby najuroczyściej za sproszeniem gości uczyniona była.

20. 22 lutego. Prezydujący ks. Sułkowski, nieobecni: Hołłowczyc, Książewicz, Popławski. Naprzód sekretarz opowiedział rezolucyą P. Komisji Edukacyjnej na jej względem pensyi memoryał, która z protokołu Komisji wyjęta jest taka: „Na memoryał Towarzystwa do ksiąg elementarnych Komisya, uznając słuszność żądania i szacując użyteczność podjętych obowiązków, prowizyę od jwp. Wodzickiego, starosty stopnickiego, odebrać się mającą, destynuje na uspokojenie pensyi trzech kwartałów, a że ta suma nie wystarcza zupełnemu uspokojeniu resztę przy następującym 1-ym kwartale oddać deklaruje się“.

Za pomiarkowaniem jednak, iż kasa P. Komisji Edukacyjnej mogła przytomnym w Warszawie Towarzystwa osobom wystarczyć na zupełne ordynaryjnej pensji wyliczenie, za asygnacją P. Komisji też pensje ordynaryjne rzeczono osoby doszły. Opowiedziane potem ustanowienie P. Komisji z jejże protokołu wyjęte względem pensji w te słowa: „Na wniesienie ks. jw. marszałka Rady Nieustającej ustanawia Komisya, aby osoby składające Towarzystwo do ksiąg elementarnych na sesjach przytomne pensją nieprzytomnych dzieliły się, która to nieprzytomność miarkować się powinna z protokołu tegoż Towarzystwa“. 2) Czytane były od niektórych osób zdania o prospektach. 3) Postanowiono, aby na przyszłej sesji dane były zdania, czyli termin ostatecznego o prospektach sądenia ma być jeszcze przedłużony, czyli nie, ale przez zlecenie miałyby być pewne osoby do robienia ksiąg elementarnych wyznaczone, oraz zlecono sekretarzowi podać opis stanu prospektów. 4) Ogłoszona na 7 dzień marca, sesya publiczna. Sekretarz prosił, aby mowa od niego na ten akt wygotowana pod przejrzanie wzięta była i udzielić jej osobom Towarzystwa na ten koniec przyrzekł. Zalecono mu, aby szczególnie pamiętał w niej oddać hołd Najjaśniejszemu Panu, jako P. Komisji Edukacyjnej protektorowi. 5) Sekretarz oznajmił Towarzystwu, że mu przysłana jest książka arytmetyki, roku przeszłego w Kaliszu przez ks. Czarnockiego wydana ¹⁾, którą autor pod roztrząsanie Towarzystwa poddając, ofiaruje się innej matematyki części w obwieszczeniu żądane pisać, jeśli mu to zlecono będzie. Wzięto książkę do przejrzania wraz z prospektem dalszych matematyki części. Ks. Koźmiński podał próbę dykeyonarza przedsięwziętego w literze A. Sesya na przyszły czwartek solwowana.

21. 29 lutego — przydujący Zamoyski, nieobecni: Kniażewicz.

1) Na podaną przeszłej sesji propozycją względem przeciagnienia czasu sądenia prospectuum postanowiono, żeby termin był naznaczony przysyłania prospectuum do ostatniego grudnia roku terażniejszego, żeby jednak przystąpić do sądenia dwóch prospectów o rolnictwie i ogrodnictwie podług przepisanej na sesji 21 listopada roku przeszłego kształtu, co gdy nastąpi do P. Komisji Edukacyjnej podana będzie prośba względem przedłużenia czasu prospectów i potrzebnych do otrzymania celu nam zamierzonego. Do rzeczonego sądenia dwóch prospectów wyznaczeni: ks. ks. Albertrandi, Popławski i Koblański. 2) Czytane różne zdania o niektórych prospektach. 3) Podana arytmetyki książka nie była przyjęta, jako nie czyniąca zadosyć przepisom P. Komisji.

22. 7 marca w dzień rocznicy ustanowienia Towarzystwa do ksiąg elementarnych odprawiła się sesya uroczysta zaszczycona przytomnością Jego Królewskiej Mocy; znajdowali się na niej Komisarze

¹⁾ Alojzy, Arytmetyka czyli nauka o rachunkach. Kalisz, 1775 (poprzednie wydanie: Warszawa, 1746).

Edukacyi Narodowej przytomni w Warszawie: jo. ksiązę biskup płocki ¹⁾, ksiązę Sułkowski, marszałek Rady Nieustającej, ksiązę Czartoryski, generał ziem podolskich, jw. Zamoyski, osoby z Towarzystwa prócz ks. Książewicza; wielu zacnych gości na ten akt się zgromadziło, ksiązę biskup płocki uczynił komplement do Najjaśniejszego Pana, w którym winny hołd chwały oddając JKról. Mości za gorliwość około dobra edukacyi, dalszej opieki ku wsparciu interesów edukacyi wzywał. Za otrzymaniem pozwolenia Jego Król. Mości ks. Piramowicz sekretarz miał mowę ²⁾, w której dał sprawę ustanowienia Towarzystwa do ksiąg elementarnych i rocznych jego robót i układów, czytał potem obwieszczenie P. Komisji względem ksiąg elementarnych. Ksiązę biskup płocki prezentował Najjaśniejszemu Panu osoby Towarzystwa, które Król JMości przypuścił do ucałowania ręki. Nakoniec Jego Król. Mość oświadczył ukontentowanie swoje z rzeczy, które słyszał i chęć zaszczycenia jeszcze posiedzeń naszych obecnością swoją ³⁾.

23. 14 marca — prezydujący ks. Sułkowski, nieobecni: Jakukiewicz, Książewicz. 1) Wyznaczenie do zniesienia prospektów o rolnictwie i ogrodnictwie i zdań Towarzystwa o tychże prospektach ks.ks. Albertrandi, Koblański i Popławski po przeczytaniu przez sekretarza rozrządzenia około sądów o prospektach, czytali swoje zdania i uwagi, z których za zgodnem zasiadających zezwoleniem wyniknęło, iż prospectus po francusku pisany pod dewizą: „Infelix ager, cuius dominus villicum audit, non docet“ osądzony jest za godny przyjęcia za plantę książki elementarnej z niektórymi warunkami, któreby autorowi udzielone być miały; prospectus zaś po polsku pisany pod dewizą: „Amor patriae“ uznany jest za wyborny w swoim rodzaju na książkę elementarną, dla obszerności, którą okazuje, wprowadzie nieprzydatny, ale obiecujący wielce oświecenia w przedsięwziętej materji; zatem ustanowiono zalecić go P. Komisji jako dzieło użyteczne dla narodu i podano różne sposoby, którymiby i nagroda dla autora, i wydanie dzieła nastąpić miało. 2) Zatem bilet, zawierający imię autora prospektu pierwszego, otworzony był od księcia Sułkowskiego; okazał autorem p. Rieul, generała wojsk rzeczypospolitej ⁴⁾. 3) Zlecono sekretarzowi uczynić raport o tem P. Komisji Edukacyjnej. Ksiązę Prezydujący chciał mieć notę dla siebie względem punktów, któreby miał proponować P. Komisji względem przeciągnięcia czasu przysyłania jeszcze prospectus, względem pomnożenia nagród, względem prospektu o rolnictwie pod dewizą: „Amor patriae“. 4) Ksiązę Prezydujący oświadczył, iż wy-

¹⁾ Michał Poniatowski.

²⁾ Zabawy przyjemne i pożyteczne. Warszawa, 1776, XIV, 189, i osobno 4°, 4 fol. (Wisłocki, loc. cit., V, 320).

³⁾ Tej samej treści wiadomość w Gazecie Warszawskiej z 9 marca; z dodatkiem. że posiedzenie było w bibliotece Żaluskich i że król po skończeniu posiedzenia odwiedził chorego Janockiego, kanonika kijowskiego, pierwszego bibliotekarza.

⁴⁾ Stefan w r. 1767 wydał w Warszawie dzieło „O gospodarstwie ziemiańskim w Polsce“.

jedna od P. Komisji list do p. Rieul, autora przyjętego prospectus, i zlecił sekretarzowi, aby od Towarzystwa list do tegoż autora wygotował, któryby za ustanowieniem P. Komisji względem nagród był do autora z nagrodą posłany.

21. 18 marca — przewodniczący ks. Sułkowski, w obecności Zamoyskiego, nieobecni: Phoderer, Książewicz, opowiedział rezolucją P. Komisji E. N. na podane imieniem Towarzystwa naszego punkta. Rezolucya ta wydana sekretarzowi z protokołu P. Komisji podpisana ręką joks. biskupa płockiego, przydującego w tejże komisji, złożona jest w archiwum naszym; tu się jej kopja wypisuje: „ad 1-um: Ponieważ prospectus książki elementarnej o rolnictwie i ogrodnictwie przez p. Rieul generała napisany jednostajnością zdań od Towarzystwa jest przyjęty, Komisya zlecając wypłacić czwartą część wyznaczonej nagrody, umyśliła w osobnym liście godnemu autorowi oświadczyć winny szacunek jego pracy, ukontentowanie z przyjęcia onejże i zachęcenie do kończenia przedsięwziętego dzieła; ad 2-um: Prospectus pod dewizą: „Amor patriae“, który znalazł powszechną aprobacją, jako służący na obszerniejszą, już nie elementarną książkę, ma być otworzonym dla dowiedzenia się o autorze, z którym Komisya chce umówić się o nagrodzie i zaprosić go do pisania samego dzieła, upewniwszy sposób wydrukowania onegoż; ad 3-um: Na przedłużenie powtórne zamierzonego terminu do przysyłania prospektów ksiąg elementarnych zezwala Komisya, przeciagając tenże do końca roku terażniejszego 1776 inclusive; ad 4 um: Do napisania książki elementarnej zdaje się Komisji zostawić wolność konkurencyi nietylko narodowym, ale też cudzoziemcom; ad 5-um: Uznawszy stosowną potrzebę powiększa Komisya wyznaczone nagrody autorowi aprobowanych ksiąg elementarnych, to jest: za każdą książkę elementarną zosobna przydaje czerw. zł. 50 więcej nad to, co w pierwszym obwieszczeniu swoim wyznaczyła; ad 6-um: Ażeby publikacya obwieszczenia Komisji względem ksiąg elementarnych była powszechna i prędka, zleciła Komisya ks. Piramowiczowi, sekretarzowi do tego wyznaczonemu, pisać do akademii zagranicznych i żurnalistów, prosząc o wydrukowanie w pismach peryodycznych całego programma łacińskiego per extensum kosztem osobnym Komisji¹⁾. Dan w Warszawie, dnia 5 marca 1776. Podpis ks. biskupa Płockiego. Zatem otworzono bilet, naznaczony dewizą „Amor patriae“, i znaleziony jest autorem prospectus pod dewizą p. Huba, sekretarz JKMości miasta Torunia²⁾. Zalecono osobom Towarzystwa pracowanie około przedsięwziętych ekscerptów autorów klasycznych. Sekretarz czytał suplement do obwieszczenia ułożony i podał go P. Komisji. Za zejściem

¹⁾ W przekładzie francuskim z objaśnieniami dodatkami wydawcy podano program w Journal encyclopédique, Bouillon, 1778, tom IV, str. 117 sqq.

²⁾ Michał Hube. Komunikat o przyznaniu nagrody Rieule'owi i Hubemu podano w Gazecie Warszawskiej z dnia 30 marca tegoż roku.

się osób Towarzystwa z jw. Zamoyskim zalimitowane były sesye do 18 dnia kwietnia.

25. Ponieważ dnia 18 kwietnia z limity wyznaczonego dla nieprzybycia zadnego z jw. komisarzów sesya być nie mogła, przypadła dnia 25 tegoż miesiąca. Prezydujący Zamoyski, nieobecni: Albertrandi, Hołłowczyc, Książewicz, Popławski. 1) Czytał naprzód sekretarz uwagi od p. Rieule przysłane względem podanych mu od Towarzystwa na jego prospectum obserwacyi. Za zdaniem jw. Zamoyskiego jednomyślnie postanowiono, aby sekretarz, odpisując p. Rieule, prosił go o zniesienie się z trzema osobami z Towarzystwa wyznaczonemi do uczynienia przerzeczonych obserwacyi. 2) Podana była przez przewodniczącego propozycya od Komisji: „Uczynić uwagi nad tem: Instrukcya publiczna czyli sposób uczenia powszechny w szkołach jaki był dawniej, w czym niedoskonały i jakie skutki zatem idące; przez co różni się terazniejszy sposób ułożony uczenia w szkołach od dawnego, dobroć onego na czem zależy i jakich stąd pożytków spodziewać się można?“ Zaproszone są osoby Towarzystwa do wypisania w tej rzeczy uwag i myśli swoich i do podania owych P. Komisji Edukacyjnej. 3) Podług ustaw Towarzystwa dla następujących wakacyi limitowane sesye do września.

26. 3 września podług ustaw Towarzystwa do ksiąg elementarnych rozpoczęły się sesye ordynaryjne; dzisiejsza była pod prezydencyą jw. Potockiego, w przytomności osób Towarzystwa oprócz p. Phlederera chorego, księży Albertrandego, Książewicza, Koblańskiego; ks. Hołłowczyc na dłuższą podróż do obcych krajów oddalił się. 1) Prezydujący podał, aby pisma na objaśnienie powszechności o przedsięwziętym instrukcyi publicznej układzie od niektórych osób wydane w archiwum jego z zapisaniem autorów złożone były; są to: a) Kopia pierwszego listu z Warszawy do podkomorzego ziemi ¹⁾, autorem jego jest ks. Popławski; b) pod tem lemma: „Parva fuit, si parva velis elementa referre“ ks. Narbutta ²⁾; c) uwagi o nowym instrukcyi publicznej układzie etc. przez ks. Piramowicza ³⁾. 2) Było podanie, aby postarać się o włożenie w Gazetę Warszawską wiadomości o rozpoczętych sesyach Towarzystwa ⁴⁾. 3) Aby tablica układ autorów klasycznych na klasy rozrządzonych zawierająca do druku podana była. 4) Zalecono, aby wybieranie miejsc z autorów kontynuowane było; ks. Jakukiewicz podjął się tego wybierania z Cycerona, zastępując ks. Hołłowczyca oddalonego. 5) Aby nota do P. Komisji podana była o peusye i o wyznaczenie kancelarystów do pisania w Towarzystwie.

¹⁾ Przed następującym sejmikiem i sejmem. Bez roku i miejsca.

²⁾ W „Monitorze“ niema tej rozprawy.

³⁾ Ku objaśnieniu chcącym o nim wiedzieć i sądzić. Bez roku i miejsca, 4°, 7 fol. (Wisłocki, V, 331).

⁴⁾ Wiadomość o tem podana w Gazecie Warszawskiej z dnia 7 września.

27. 10 września — prezydujący Chreptowicz ¹⁾ podkanclerzy litewski, nieobecni: Albertrandi, Jakukiewicz, Książewicz. 1) Sekretarz dał sprawę wykonanych zleceń, na przeszłej sesji danych. 2) Podkanclerzy uwiadomił Towarzystwo o doszłej nocie względem pensyi i wyznaczenia dwóch kancelarystów do P. Komisyi Edukacyjnej, z której dyspozycyi asygnacya ma być wydana, aby z pierwszych pieniędzy kasy Komisyi pensya wyliczona była, oraz dwóch kancelarystów pozwolono wyznaczyć. 3) Na podane od ks. Koblańskiego pytanie, czyli noty na miejsca wybrane z autorów po polsku na wszystkie klasy, czyli na niektóre po łacinie pisane być mają? — za zdaniem powszechnem postanowiono, aby wszystkie po polsku czynione były. 4) Phlederer czytał uwagi swoje na prospekt fizyki „Felix qui potuit“ etc., logiki — „Patet omnibus veritas“, matematyki — „Haec studia adolescentiam alunt“. 5) Sekretarz oznajmił o przyjściu prospektu na logikę pod dewizą: „Ratiocinatio sine veritate, aut veritas sine ratiocinatione quid prosunt?“ po łacinie.

28. 17 września — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Książewicz, Koblański, Piramowicz, Popławski. 1) ks. Narbutt czytał uwagi swoje na prospekt logiki łacińskiej pod dewizą: Ratiocinatio sine veritate etc., drugie uwagi na prospekt fizyki pod dewizą: Felix, qui potuit rerum cognoscere causas. 2) Prezydujący zalecił Towarzystwu, ażeby na następującej sesyi zaczęli czytać ekscerpta z autorów klasycznych z adnotacyami, od siebie poczynione. Tenże prezydujący podał do uwagi, czy nie lepiejby było zamiast not na te ekscerpta na końcu książki położyć adnotację czyli uwagę nad każdym kawałkiem ekscerptu, zmierzającą jedynie do odkrycia smaku rozumnego i zaprawienia gustu pożytecznego? 3) Że teraz kancelaryści P. Komisyi Eduk. są zatrudnieni zdaniem sprawy na sejmie, przeto prezydujący ofiarował potrzebie Towarzystwa swoich kancelarystów. 4) Sekretarz P. Komisyi Eduk. komunikował mi protokół tejże, w którym zapisane jest pod datą 4 września roku terażniejszego 1776 przyjęcie do Towarzystwa ksiąg elementarnych wjks. Kołłataja, kanonika katedralnego krakowskiego, który dnia dzisiejszego pierwszy raz zasiadał na sesyi z Towarzystwa całego zupełną satysfakcją.

29. 24 września — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Albertrandi, Książewicz, Koblański, Piramowicz. Phlederer czytał zdanie swoje na prospekt logiki pod dewizą: Ratiocinatio sine veritate etc., ks. Jakukiewicz — zdania na prospekt fizyki pod dewizą: Felix qui potuit etc.

Dnia 1 oktobra podług zwyczaju zeszły się osoby z Towarzystwa oprócz księży Albertrandego, Książewicza, Koblańskiego i Pira-

¹⁾ Opuszczam przy nazwiskach tytuły: jaśnie wielmożny, imcipan, ksiądz etc.

mowicza. Ze jww. komisarze P. Komisji Eduk. zatrudnieni sejmowemi sesjami, przeto dzisiejsza sesja Towarzystwa odłożona do wtorku przyszłego.

Dnia 8 oktobra za zebraniem się osób Towarzystwa, oprócz księży Albertrandego, Książewicza, Kobańskiego i Piramowicza, doniesiono, iż sesje Towarzystwa jw. Chreptowicz, podkanclerzy litewski, zalimitował do 29 miesiąca oktobra roku terażniejszego 1776 z przyczyny zabaw i zatrudnienia sejmu, które jw. i jww. komisarzom P. Komisji Edukacyjnej nie dają czasu znajdowania się na ordynaryjnych sesjach Towarzystwa.

Dnia 29 oktobra z przyczyny długich sesji sejmowych jeszcze trwających żaden z Komisarzów P. Komisji Eduk. znajdować się nie mógł na sesji Towarzystwa, przeto i sesja być nie mogła.

Dnia 5 novembra dla zatrudnienia komisarzów P. Komisji Eduk. sesja Towarzystwa być nie mogła.

30. 12 novembra odprawiła się sesja ordynaryjna pod prezydencją jw. Chreptowicza i niektórych osób z Towarzystwa. Ks. Jakukiewicz czytał zdanie swoje na prospekt logiki pod dewizą: *Ratiocinatio sine veritate etc.* Rozmowa Towarzystwa była o sposobach zastąpienia niedostatku prospektów na książki elementarne, ponieważ termin ostatni już się kończy.

31. 19 listopada — prezydujący Potocki, nieobecni: Albertrandi, Kobański, Kołtataj. 1) Sekretarz podał dwa prospectus przybyłe, obydwa matematycznej nauki: jeden po francusku pisany pod dewizą: „Celui qui n'a pas appris a réfléchir n'est pas instruit ou il est mal, ce qui est pis encore” — Condillac; drugi po łacinie pod dewizą: „Haec qui spernit, id est has semitas sapientiae, ei denuntio non recte philosophandum” (ten prospectus drukowany przyszedł): oddane są do roztrząsania. 2) ks. Popławski czytał zdanie swoje o prospectus logiki pod dewizą: *Ratiocinatio sine veritate.* 3) ks. Narbutt i ks. Piramowicz czytali niektóre miejsca wyjęte z autorów z notami swemi. 4) Z okoliczności czytanych not i czynionych uwag przez różne osoby zasiadające, ustanowiono i zalecono, aby noty stosujące się do moralności jak najskromniej i najkrócej czynione były, aby geograficzne i historyczne najprościej i najwięcej miejsca i dzieje namieniały, aby zamiast kładzenia not opisujących zwyczaj, obrządki, urzędy, wagi, miary starożytne, osobny dla szkół uczyniony był dykcyonarzyk tego rodzaju wiadomości zawierający, aby nakoniec na czele ekstraktów z autorów położona była przestroga dla nauczycielów względem tłumaczenia autorów, czynienia nad ich pismami uwag etc. 5) ks. Książewicz przyjął na siebie wyjęcie ekscerptów de legibus z Cyncerona i z dzieł Seneki.

32. 26 listopada — prezydujący Potocki, nieobecni: Albertrandi i Książewicz. 1) Sekretarz oznajmił o dojściu prospektów matematyki pod dewizą: „Una est prodesse voluptas”, po francusku pisany i podał go do roztrząsania; drugi geografii, który jako nie żądany

na bok jest odłożony; czytał oraz listy kawalera Marsilio Landriani z Medyolanu, obiecującego prospectum fizyki, i p. Pati, profesora matematyki w Diwionie, który się odkrywa być autorem jednego prospectus matematyki. 2) Phlederer czytał zdanie swoje o prospectus matematyki pod dewizą: *Celui qui ne réfléhit pas etc.* 3) księża Narbutt i Piramowicz czytali ekscerpta z autorów na siebie przyjęte z notami swemi. 4) ks. Piramowicz czytał punkta do przestróg dla profesorów stosujące się do tłumaczenia autorów klasycznych i czynienia nad ich miejscami uwag. 5) ks. Piramowicz czytał z zlecenia Towarzystwa za pochwaleniem Komisji ułożenie dykcyonarzyka starożytności z francuskiego p. Monchablon ¹⁾ z odmianami przyzwoitemi dla kraju. 6) Ustanowiono, aby podobny dykcyonarz geografii starej do rozumienia autorów był ułożony, do czego od prezydującego mianowany ks. Narbutt.

33. 3 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Kniażewicz, Kołłątaj. 1) Podany jest prospekt matematyki po polsku pisany, pod dewizą: „*Omnia sub pondere et mensura*“. 2) Piramowicz czytał wyjęte z autorów o rolnictwie niektóre powszechniejsze i zwiąźlejsze ich zdania o tejże rzeczy, któreby na końcu wybranych miejsc z nichże położone były. 3) Phlederer czytał zdanie swoje o prospekcie matematyki pod dewizą: *Haec qui spernit etc.* 4) Narbutt czytał ekscerpta z Korneliusza Neposa, ks. Jakukiewicz z listów Cyncerona. 5) Na podanie Jakukiewicza, iżby potrzebna rzecz była, aby z zlecenia Komisji ułożony był dykcyonarz synonimów polskich na wzór francuskiego p. Girard ²⁾, zważywszy trudność wykonania tego dzieła, przyjęta rada Kobańskiego, aby obwieścić i prosić drogą publicznych gazet wszystkich mających co pisanego w tym rodzaju o udzielenie uwag i robót swoich P. Komisji.

34. 10 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Albertrandi, Kobański, Kołłątaj, Kniażewicz. 1) Sekretarz doniósł zasiadającym o nadesłanym prospekcie prawa naturalnego po łacinie bez dewizy; prospekt że nie był zadany, nabok odłożony. 2) Phlederer i Popławski czytali zdania swoje o prospektach matematyki, pierwszy pod dewizą: *Celui qui n'a pas appris à réfléchir*, drugi pod dewizą: *Una est prodesse voluptas i pod dewizą: Omnia sub numero et mensura.* 3) Jakukiewicz niektóre listy wybrane Cyncerona czytał. 4) Prezydujący podał imieniem Komisji propozycją o ułożeniu albo roztrząśnieniu podanego elementarza na szkoły parafialne, co ma przedsięwziąć Towarzystwo po zakończeniu rozpoczętych robót. 5) Sekretarz czytał zleczone obwieszczenie, mające być przez gazety podane, względem

¹⁾ Nie znam takiego autora i wydania.

²⁾ *Synonimes français, leurs différentes significations et la choix qu'il en faut faire pour porter avec justesse et traité de la prosodie française par l'abbé d'Olivet.* Frankfurcka edycya z r. 1787 wedle wzmiarki na tytule jest „nową“.

uwag i pism stosujących się do objaśnienia i wydoskonalenia języka ojczystego ¹⁾.

35. 17 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Książewicz, Kobański, Kołłątaj. 1) Sekretarz podał nowo przysłany prospekt matematyki po łacinie pisany pod dewizą: „Aedes sine solido fundamento ruit“. 2) Narbutt czytał zdanie swoje o prospekcie matematyki pod dewizą: „Celui qui n'a pas appris à réfléehir“. 3) Popławski czytał ekstrakty z autorów klasycznych dla nauki moralnej na I szkołę. 4) Sekretarz czytał list swój z zlecenia P. Komisji pisany do układającego Journal encyclopédique w Bouillonie ²⁾. 5) Prezydujący zalecił wygotowanie ekscerptów na I i II klasę, aby na przyszłą sesję mogły być przyniesione.

36. 24 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Kołłątaj. 1) Sekretarz podał do roztrząsania nowy projekt fizyki po łacinie, pod dewizą: „Felix, qui potuit rerum cognoscere causas“. 2) Phlederer czytał zdanie swoje o prospekcie matematyki po łacinie pisany pod dewizą: „Aedes sine solido fundamento ruit“. 3) Popławski czytał resztę ekscerptów do moralnej nauki i złożył je w rękę sekretarza, co i Kobański z swymi na I i II klasę wygotowanymi uczynił. 4) Sekretarz czytał ułożone przestrogi dla profesorów względem czytania i przekładania ekscerptów, które przestrogi mają być wydrukowane na czele ekscerptów. 5) Prezydujący zlecił Albertrandemu przejrzeć dykcyonaryka mitologicznego Chompré ³⁾, przełożonego na polskie dla osądzenia, czyli przełożenie jest dokładne, końcem naznaczenia go na klasy, coby już noty przy ekscerptach mitologią wykładające czyniło niepotrzebnymi. 6) Prezydujący zalecił za zdaniem powszechnem Towarzystwa, aby w ogłoszeniu sądów o prospektach wytknione były wszystkie w tej nauce, o którą rzecz będzie, przysłane z wyłożeniem przyczyn sądu, przyjmującego jeden z nich. Sesja do przyszłego wtorku stycznia limitowana.

1777.

37. 7 stycznia — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Albertrandi, Książewicz, Kołłątaj. 1) Sekretarz doniósł o dojsciu trzech prospektów logiki: pierwszy po łacinie pod dewizą: „Mens agitat inolem“, drugi: „Nemo felix nisi qui sapiens“, trzeci: „Amicus Plato, amicus Aristoteles, sed magis amica veritas“. 2) Phlederer czytał zdanie swoje o fizyce pod dewizą: Felix qui rerum etc. 3) Wyznaczono po-

¹⁾ Nie znam tego ogłoszenia.

²⁾ Przy tym liście Piramowicz przesłał swoją mowę czytana na uroczystem posiedzeniu w dniu 7 marca, którą podano w Journal encyclopédique w tomie 8-ym, z grudnia r. 1778, str. 516—521.

³⁾ Słownik mitologiczny czyli historia bogów bajeczna, wydany został w Warszawie w r. 1784 w przekładzie Dominika Szybińskiego.

dług ustawy Towarzystwa względem sądenia ostatecznego o prospektach trzech z pomiędzy Towarzystwa, to jest: Phlederera, Narbutta i Piramowicza do zniesienia prospektów matematyki i zdań o nich, oraz do ułożenia uwag, gdyby były potrzebne dla autorów prospektu, któryby się zdał godny przyjęcia. 4) Podana była trudność z okoliczności prospektu matematyki, względem którego już się skłoniły szczególne zdania: czyli algebra miałyby umieszczoną być po geometrii przed fizyką podług układu i programu Komisji Eduk., czyli jako autor prospektu, który dał dowód dokładności i jasności swojej, radzi, miałyby iść razem od pierwszych szkół z arytmetyką. Po roztrząśnieniu i uczynieniu różnych uwag, które w osobnem piśmie trzech wyznaczonych wyżej osób są wyrażone, zdało się, aby autora prosić o napisanie jednej książki elementarnej matematyki sposobem w obwieszczeniu od Komisji podanym, za którąby nagrodę tamże naznaczoną otrzymywał, drugiej zaś książki arytmetyki podług kształtu od niegoż radzonego, za coby mu inną nagrodę P. Komisya ofiarowała, a to względ mając na wyborny sposób uczenia matematyki w prospekcie okazany, ułatwiający wszystko dla młodzi, zostawując dalszemu doświadczeniu wybór jednego z tych sposobu i oglądając się na pożytek dla nauczycielów i edukacji prywatnych. 5) Inne trudności zostawione wyznaczonym do zniesienia prospektów osobom. 6) Za zdaniem prezydującego zdało się dla większej wygody w zimie sesye Towarzystwa przenieść do kancelaryi sekretarza.

38. 14 stycznia — prezydujący Massalski biskup wileński, w obecności Chreptowicza i Zamoyskiego, nieobecni: Albertrandi, Kniażewicz, Koblański, Kołłataj. 1) Sekretarz doniósł, iż delegowani do roztrząsania prospektów na książkę elementarną matematyki i zniesienia zdań o nichże, zakończyli robotę swoją. Czytał zatem zebranie zdań osób Towarzystwa o prospektach; Narbutt czytał zdanie delegowanych o przyjęciu prospektu matematyki pod dewizą: „Celui qui n'a pas appris à réfléchir, n'est pas instruit, ou il est mal, ce qui est pis encore“; nastąpiło czytanie uwag do podania autorowi ułożonych przez Phlederera. 2) Sekretarz wniósł, iż względem łączenia lub niełączenia podług potrzeby algebry z arytmetyką, o czem jest mowa pod paragrafem 4-ym sesyi ostatniej, zadosyć się i zamysłowi Komisji, i radzie autora stanie, gdy tenże autor proszony będzie w notach przy arytmetyce albo w przedmowie skazać nauczycielom, jaki porządek w złączeniu tych dwóch nauk zachowaćby mieli, gdyby się to Komisji zdało, albo gdyby prywatnej edukacji rzecz była. Co się zgodnie wszystkim zdało. 3) Czytano wypis monet, miar i wag krajowych wygotowany do przesłania autorowi; pisma te złożone w archiwum Towarzystwa. 4) Bilet zamknięty z imieniem autora od prezesa otwarty był; autor przyjętego prospektu jest Lhuillier, nauczyciel matematyki w Genewie, i nagroda jemu przysądzona. 5) Wzięte do sądenia prospectus fizyki, do zniesienia ich oraz zdań osób Towarzystwa wyznaczeni: Phlederer, Popławski i Jakukiewicz. 6) Prezes zalecił Towarzystwu, aby po odbytej przedsięwziętej

robocie ułożyło programma na elementarz dla szkół parafialnych. 7) Podana od P. Komisji propozycja Towarzystwa, aby przybrawszy bibliotekarzy biblioteki Załuskich zwanej roztrząsnęła katalog czyli rejestr książek, które p. Bosio doktor w Wilnie ofiaruje przedać dla uniwersytetu wileńskiego końcem uwiadomienia Komisji, które za użyteczne osądzi. 8) Sesa aż na drugi wtorek limitowana.

39. 28 stycznia—prezydujący Massalski, prezes Komisji Eduk., obecny Chreptowicz, nieobecni: Książewicz i Kołłataj. 1) Osoby z Towarzystwa wyznaczone do ostatecznego roztrząsania prospektów fizyki i zniesienia zdań o nich czytali roboty swoje: Jakukiewicz zebranie zdań Towarzystwa, Popławski — uwagi i zdania delegowanych o prospekcie pod dewizą: „Curarum dulce lenimen“, przewyższającym inne w dobroci, Phlederer — uwagi do podania autorowi względem polepszenia układu swego, gdyby prospekt jego był przyjęty. 2) Na pytanie: czyli jeszcze przeciągnąć czas konkurencji prospektów na książkę elementarną fizyki, czyli przestać na pomienionym wzwyz pod warunkiem, aby autor w poprawie stosował się do uwag wygotowanych? — jednomyślnie zdało się przestać na prospekcie „Curarum dulce lenimen“ z tych powodów: a) że autor okazuje doskonałą przedsięwziętej nauki umiejętność; b) że się oświadcza z chęcią stosowania się we wszystkim do zamysłów P. Komisji; c) że dał dowód bardzo łatwego tłumaczenia się i do pojęcia dzieci stosowanego; d) że ogłaszając się obywatelem Polski ubezpiecza łatwiejsze wzajemne z Towarzystwem porozumienie się. 3) Bilet z tą dewizą otworzony był przez jo. Prezesa; autorem prospektu znaleziony p. Hube ¹⁾, sekretarz królewski miasta Torunia. Zlecono sekretarzowi pisać do niego z przyłączeniem uwag, prosząc o wzajemne zniesienie się w wątpliwościach i posłać mu czwartą część nagrody za książkę wyznaczonej. 4) Podkanclerzy Chreptowicz złożył u Towarzystwa do roztrząśnienia prospekt na historią naturalną po francusku pisany pod dewizą: „Il y a dans l'étude de l'histoire naturelle deux ecueils également dangereux: le premier de n'avoir aucun méthode et le second de vouloir tout rapporter à un système particulier“, Buffon. 5) ks. Roussel proszony o przełożenie obwieszczenia na francuskie czytał je z pochwałą zasiadających. 6) Albertrandi mający obecnie przejrzeć Dykcyonarzyk mitologiczny p. Chompré, przełożony na polskie, dał zdanie o nim, złożone w archiwum Towarzystwa.

40. 4 lutego—prezydujący Massalski, w obecności Chreptowicza, nieobecni: Książewicz i Kołłataj. 1) Albertrandi czytał zdanie swoje o prospekcie na książkę elementarną historyi naturalnej pod dewizą: „Il y a dans l'étude etc.“. 2) Piramowicz o tymże samym czytał uwagi swoje. 3) Różne artykuły historyi naturalnej i narodowej spółnie roztrząsane.

¹⁾ Jan Michał Hube. Wiadomość o tem podana w Gazecie Warszawskiej № 10 z 1 lutego.

41. 11 lutego — prezydujący Massalski, obecny Potocki, nieobecni: Książewicz i Kołłątaj. 1) Narbutt i Popławski czytali zdania swoje o prospekcie na książkę elementarną historii naturalnej pod dewizą: „Il y a dans l'étude etc.) 2) Sekretarz czytał dawniej ułożoną tablicę autorów klasycznych, na szkoły rozłożonych, w której poczyniono poprawy i aby do druku podana była postanowiono. 3) Dano jeszcze osobom, które nie czytały, do roztrząśnienia rzeczony prospekt historii naturalnej. 4) Prezes zalecił ułożenie elementarza nauk, potrzebnych dla szkół parafialnych.

42. 18 lutego — prezydujący Potocki, nieobecni: Książewicz, Kołłątaj. 1) Kobański czytał zdanie swoje o prospekcie historii naturalnej pod dewizą: Il y a dans l'étude... 2) Do ostatecznego roztrząśnienia i zniesienia prospektów na historią naturalną wyznaczono Albertrandego, Kobańskiego i Piramowicza. 3) Uznano wszystkie prospectus logiki, które Towarzystwu przysłane były, za niedostateczne i nie czyniące zadość zamierzeniu P. Komisji; było ich w liczbie... 1). 4) Zalecono zapisać w protokóle, iż na książkę elementarną: „Wiadomości potrzebniejsze o naukach i kunsztach“ żaden prospectus odebrany nie był, a na retorykę i poetykę jeden tylko. 5) Prezydujący zalecił, aby każdy z Towarzystwa podał myśli swoje względem ułożenia elementarza na szkoły parafialne, jakie nauki, jakim porządkiem w nich dawane byćby miały. 6) Tenże obwieścił Towarzystwo o woli P. Komisji, aby 7 dnia marca odprawiona była pamiątka ustanowienia Towarzystwa w sposób roku przeszłego użyty.

43. 25 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Kołłątaj. 1) Przewodniczący powitał ks. Łoyka od P. Komisji Eduk. wezwanego i obranego na miejsce w Towarzystwie po ks. Książewiczu wakujące, które na tej sesji ks. Łoyko zasiadł. 2) Piramowicz czytał zebranie zdań o dwóch prospektach na historią naturalną i przyczyny, które skłaniają Towarzystwo do przyjęcia prospektu pod dewizą: Il y a dans l'étude... pod pewnymi warunkami. 3) Albertrandi podał wątpliwości swoje względem tego punktu, czyby autor jeszcze niewiadomy rzeczony prospektu podjął się wszystkich kondycyi, które mu podać się mają, a zwłaszcza mówić o nauce lekarskiej dla bydła; radził zatem, aby przez gazetę zapytać o to autora i czekać odpowiedzi jego, nimby do ostatniego stanowienia o prospekcie jego przyszło. Rada powszechnem zdaniem przyjęła i Albertrandi o skutecznieniu jej proszony. 4) Za podaniem od Phlederera do naradzenia się, czyby nie było lepiej chemię w plantę historii naturalnej wchodzącą do fizyki odłożyć i jakiby sposób był przyzwoity, aby taż chemia od części historii naturalnej o kopalnych rzeczach oddzielona nie była. Zdało się zatem Towarzystwu tę historią naturalnej część odłożyć do klasy V, gdzie ma miejsce fizyka, w III zaś klasie ogrodniczą, w IV—rolniczą naukę

1) Liczba nie podana.

pomieścić. Zlecono sekretarzowi donieść do Komisji Eduk. dla aprobacyi. 5) Albertrandi czytał zdanie swoje o układzie elementarza na szkoły parafialne.

44. 4 marca—prezydujący Potocki, nieobecny Kołłątaj. 1) Sekretarz czytał list autora prospektu historii naturalnej pod dewizą z Buffona względem zapytania uczynionego mu przez gazetę; rezolucya do przyszłej sesyi odłożona. 2) Tenże czytał odpis p. Huby na list, donoszący mu o przyjęciu prospektu jego na fizykę. 3) Popławski, Piramowicz, Narbutt, Phlederer czytali myśli swoje względem książki elementarnej na szkoły parafialne.

45. 8 marca. Rocznica ustanowienia Towarzystwa do ksiąg elementarnych, dnia 7-go tego miesiąca przypadająca, odprawiła się nazajutrz z przyczyny przypadającej na dzień 7-my Rady Nieustającej. Uroczysta sesya w sali Zamkowej odprawiona w przytomności wielu gości na ten akt sproszonych, zaszczycona była obecnością Jego Król. Mości. JO. księżę biskup płocki, prezydujący w Komisji Eduk. powitał krótką mową Jego Król. Mość i audyencyę ks. Piramowiczowi, sekretarzowi Komisji do ksiąg elementarnych, zjednął. Ten w mowie swojej¹⁾ dał sprawę rocznego działania Towarzystwa. Król JMśc raczył oświadczyć ukontentowanie swoje i dalszą protekcją edukacyi narodowej.

46. 11 marca—prezydujący Potocki. 1) Sekretarz czytał listy: 1-szy p. L'Huillier, autora prospektu matematyki pod dewizą: „Celui qui n'a pas appris...“, pisany przed odebraniem naszego, który o wybraniu prospektu jego donosi; odpisać zalecono; 2-gi bezimiennego, który oświadczał przesłanie ułożonej od siebie informacji o arytmetyce dla prościejszych; ma być oddana na ręce ks. Rogalińskiego, rektora poznańskiego do przesłania. 2) Memoryał o pensye dla osób Towarzystwa za rok należące czytany wziąć do podania P. Komisji raczył prezydujący. 3) Albertrandi czytał refleksye wygotowane dla autora historii naturalnej pod dewizą: „Il y a deux ecueils...“ 4) Towarzystwa zdaniem prospekt rzeczony za godny przyjęcia i nagrody pod wyrażonemi w uwagach warunkami osądzony; bilet od prezydującego otworzony autorów dwóch okazał: p. Dubois, konsyliarza nadwornego Król. Mości, profesora w szkole kadetów, i p. Carosi, kapitana w regimencie hetmana litewskiego²⁾. 5) Łoyko i Jakukiewicz czytali uwagi swoje względem ułożenia książki elementarnej na wiejskie szkoły. 6) Łoyko, Narbutt, Popławski wyznaczeni do ułożenia planty rzeczonych elementarzy ze zdań wszystkich osób Towarzystwa.

47. 18 marca — prezydujący Potocki. 1) Sekretarz czytał list

1) Zabawy przyjemne i pożyteczne, Warszawa, 1777, XV, 116 (Wisłocki, V, 335), i osobno, 4-o, 5 fol.; po francusku w „Journal encyclopédique“, Bouillon, 1779, str. 489. W Gazecie Warszawskiej № 21 z 12 marca dosłownie podane przemówienie Michała Poniatowskiego, biskupa płockiego.

2) Wiadomość o tem ogłoszona w Gazecie Warszawskiej № 23 z 19 marca.

odpowiadający panu L'Huillier na list jego w przeszłej sesji wspomniony; drugi — pisany do autorów prospektu przyjętego historii naturalnej oraz rezolucją P. Komisji na memoriał Towarzystwa. 2) Phlederer czytał uwagi swoje na odpowiedź i część fizyki przysłaną od p. Hube; zlecono osobom Towarzystwa roztrząsać te pisma. 3) Du Bois jeden z autorów prospektu na książkę elementarną historii naturalnej za pozwoleniem prezydującego i Towarzystwa czytał swoje refleksye na podane mu przestrogi względem przedsięwziętego dzieła; pismo jego w archiwum złożone. Na trudności podane ustne ułatwienie nastąpiło. Tenże złożył pytania ułożone od siebie i kolegi swojego, które potrzebne być osądził do wzięcia wiadomości ściągających się do artykułów historii naturalnej, żądając, aby je P. Komisya po kraju rozesała. 4) Narbutt czytał układ elementarnej książki na szkoły wiejskie ze zdań Towarzystwa w tej materji spisany, do czego z Łoykiem i Popławskim wyznaczony.

48. 25 marca — prezydujący Potocki. 1) Piramowicz czytał uwagi spólnie z Popławskim, Łoykiem, Narbuttem czynione przy roztrząsaniu rozdziału 1-go fizyki p. Hube; nastąpiło potem zdanie powszechne zlecające panu Phlederer ułożenie potrzebnych dla autora przestrog ze wszystkich uwag nowo poczynionych. 2) Albertrandi czytał swoje myśli nad układem książki elementarnej na szkoły wiejskie, równie jako i Łoyko i Kołłataj. 3) Postanowiono, aby 1-sza część elementarza zamykała tylko czytanie, pisanie, znaki arytmetyczue, naukę katechizmu i obyczajów chrześcijańską, jak najkrócej dla uczniów; dla nauczycieli zaś — zawierała obszerniej przepisy i sposoby postępowania w tychże naukach; 2-ga zaś część, mająca zamykać gospodarską naukę i inne, na dalszy czas odłożona. 4) Złożenie tego elementarza zlecone Łoykowi.

49. 1 kwietnia — prezydujący Potocki. 1) Sekretarz doniósł o przysłanej części książki elementarnej ogrodniczej nauki od p. Rieul; pismo czytane; na niektóre autora pytania zlecona odpowiedź sekretarzowi. 2) Phlederer czytał zebrane uwagi z zdań Towarzystwa dla p. Hube. 3) Albertrandi czytał zdanie względem kupna książek p. Bisio, ofiarowanego Komisji Eduk., którego doniesienie do tejsze Komisji sekretarzowi zlecone. 4) Temuż włożono powinność przełożenia Komisji uwag względem rozesłania pytań od autorów prospektu historii naturalnej podanych końcem zasiągnięcia wiadomości w kraju o rzeczach kopalnych i innych tejsze historii części. 5) Prezydujący zlecił Albertrademu pisanie książki elementarnej i potrzebniejszych wiadomości o naukach, kunsztach i rzemiosłach.

50. 8 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Albertrandi, Piramowicz. 1) Czytany był list p. L'Huillier, autora prospektu matematyki, w którym dziękuje za odebraną nagrodę i wygotowanie arytmetyki obiecuje in iulio następującym. 2) Były ogólne rozmowy i naradzania się względem wydoskonalenia historii naturalnej polskiego kraju w książce elementarnej mającej się znajdować.

51. 15 kwietnia — prezydujący Potocki. 1) Za podaniem prezydującego uchwalono, aby osobna książka zrobiona była na wpisywanie propozycji, które P. Komisya Edukacyi czyniła i czynić ma, oraz aby odtąd zdania na piśmie podawane na jednej formy kartach pisane były. 2) Sekretarz doniósł o doszłym nowym układzie arytmetyki p. t. „Informacya“, który z woli P. Komisji, oświadczonej na piątkowej swojej sesji dany jest do przejrzenia panu Phlederer. 3) Albertrandi uczynił raport z przejrzenia książki, zawierającej nauki szkół normalnych pruskich, ofiarując się, gdyby Komisya zleciła, przełożyć na polskie, co się w niej wewnętrzznego szkół parafialnych rządu tyczy ¹⁾. 4) Tenże podjął się dopilnować korekty druku wypisów z autorów klasycznych za przyrzeczeniem od prezydującego imieniem Komisji osobnej nagrody; zalecono Albertrandemu, aby w ortografii polskiej stosował się do dykeyonarza wielkiego Cnapii edycyi krakowskiej ²⁾, w łacińskiej do najlepszych edycyi. 5) Ułożono tytuł rzeczonych Wypisów i inne względem druku rozrządzenia uczyniono. 6) Uczyniony był podział na osoby Towarzystwa mających się wypłacić zaraz z kasy Komisji 8000 zł.

52. 22 kwietnia — prezydujący Potocki. 1) Prezydujący opowiedział potwierdzenie P. Komisji zlecenia Albertrandemu korekty druku Wypisów z autorów klasycznych pod warunkami wyższej sesji wymienionemi. 2) Opowiedziane także zlecenie Komisji, aby ułożyć list od rektorów i prefektów szkół, obowiązujący ich do zbierania w okolicy miejsca wiadomości, ściągających się do historii naturalnej i do dania ich P. Komisji. 3) Czytany był prospectus gramatyki podany od autora, mającego od Komisji zlecenie pisania tej książki elementarnej, dobrze przyjęty i pochwalony, wzięty jeszcze do przejrzenia. 4) Pierwszą część elementarza na szkoły wiejskie od Łoyko wykonaną na dalszy czas do roztrząsania odłożono, póki się nie przejrzy układ szkół parafialnych pruskich, z którego przydaćby się co do naszych mogło.

53. 29 kwietnia — prezydujący Potocki. 1) Albertrandi czytał uwagi swoje nad wstępem gramatyki, które roztrząsane były i prezydujący wziął na siebie znieść z autorem potrzebne przestrogi. 2) Piramowicz, Popławski, Jakukiewicz i Narbutt czytali myśli swoje względem złożenia listu do rektorów i prefektów, o którym mowa przeszłej sesji. 3) Koblanski wziął na siebie wyjąć z historii naturalnej

¹⁾ Była to zapewne książka wydana w Berlinie r. 1764 p. t. „Auszug aller bisher ergangenen Koenigl. Preussisch Gesetze, Befehle und Verordnungen, welche die Schulen, so wol Gymnasia, als auch niedrige Stadt- und Dorf- lateinische und deutsche oeffentliche und besondere Schulen und das Schulwesen insgesamt betreffen“; tam jest na str. 165—196 General-Land-Schul-Reglement, wydany 12 sierpnia r. 1763, którego autorem był Hecker.

²⁾ Grzegorz Knapski, Thesaurus polono-latino-graecus, Kraków, 1621, 1643, 1644, 1668.

Rzeczyńskiego¹⁾ artykuły do udzielenia rektorom i prefektom względem zebrania o nich wiadomości potrzebnych; zalecono wybieranie wypisów z autorów i kończenie podjętych robót. 4) Prezydujący z okoliczności następujących wakacji Towarzystwa uczynił pożegnanie i sesye do września zalimitował.

54. 5 września. Podług ustaw P. Komisji Eduk. zwyczajne Towarzystwa sesye rozpoczęły się z tą tylko odmianą, że co przedtem bywały we wtorek, teraz w piątki bywać będą według ustawy P. Komisji Eduk. na sesyi dnia 2 maja 1777. Prezydujący Mniszech, nieobecni: Jakukiewicz, Kobański, Kołtąj, Phlederer, Piramowicz, Popławski. 1) Prezydujący zagał sesyą wyrażeniem ukontentowania powrotu Towarzystwa do posługi publicznej. 2) Wybicki, podwojewodzi poznański, oświadczył wdzięczność swoją P. Komisji Eduk. za wybranie go do Towarzystwa. 3) Albertrandi czytał plantę, według której ułożył ekstrakty do historii naturalnej z Pliniusza. Sesa solwowana do przyszedłego piątku.

12 września. Osoby Towarzystwa oprócz Phlederera, Kołtąja, Kobańskiego, Popławskiego, Jakukiewicza zeszły się na sesyą, która z przyczyny, iż żadnego z komisarzów edukacji na prezydencyą nie było, na przysztzy piątek odłożona.

55. 19 września — prezydujący Mniszech, nieobecni: Jakukiewicz, Kołtąj, Phlederer, Popławski, Wybicki. 1) Sekretarz doniósł o nadejściu części fizyki, wygotowanej od p. Huby, która że już czytana była od Phlederera teraz nieprzytomnego, dalsze jej roztrząsanie odłożone jest do bliskiego jego powrotu, dla zniesienia się z nim, czyli sądzi być jeszcze potrzebne jakie uwagi do udzielenia autorowi przed rozważaniem dzieła w kolei. 2) Podane były do wiadomości Towarzystwa uwagi krytyczne p. Bela, profesora w uniwersytecie lipskiej zawiadującego ułożeniem aktów uczonych lipskich, nad obwieszczeniem o książkach elementarnych²⁾. Te lubo nie wielkiej wagi się zdały, wzięte jednak od osób Towarzystwa tym końcem aby nad niemi myśli swoje podali do odpisania, gdyby za potrzebne osądzono. Czytano list ks. Rontra do sekretarza pisany, w którym ofiaruje się przełożyć na polskie jeden dykeyonarzyk mitologiczny; zlecono odpisać, że już w tej mierze uczynione jest rozrządzenie.

56. 26 września — prezydujący Mniszech, nieobecni: Kołtąj, Wybicki. 1) Sekretarz oznajmił Towarzystwu propozycyą od Komisji: „Godziny szkolne, których jest 3 rano, 2 popołudniu, tak rozłożyć na

¹⁾ Gabriel, *Historia naturalis curiosa Regni Poloniae et M. D. Lithuaniae in tractatus XX divisa*. Sandomiriae, 1721.

²⁾ W „*Nova acta eruditorum*“ z sierpnia r. 1774, str. 364—380, wydrukowano ogłoszenie o konkursie wraz z uzupełnieniem o przedłużeniu terminu do końca r. 1776, oraz uwagi Karola Andrzeja Bela nad programem i konkursem (str. 380—384).

nauki każdej klasie przepisane, aby profesorowie już nie klas, ale nauk z jednej do drugiej klasy też samą naukę przepisaną mających, przechodzić bez uszczerbku czasu i zamieszania w naukach mogli⁴. 2) Czytane były uwagi nad zarzutami p. Bela od Narbutta, Łoyka, Koblańskiego, Piramowicza. Zdanie Łoyka było wstrzymać się od odpowiadania przez druk publicznego tymże zarzutem. 3) Sekretarz doniósł, że reszta fizyki od Huby nadesłana i od Phlederera do roztrząsania wzięta.

57. 3 października — prezydujący Mniszech, nieobecni: Kołłątaj, Wybicki. 1) ks. Gawroński wyznaczony do Towarzystwa od Komisji Eduk. z okoliczności odjazdu Albertrandego zasiadł miejsce w temże Towarzystwie; dla Albertrandego swoje zatrzymane jest. 2) Koblański, Narbutt, Popławski, Piramowicz czytali swoje uwagi względem wyznaczenia pięciu godzin szkolnych na nauki, w których przekładają P. Komisji, iż na czterech dosyć będzie, czyniąc je na podanie samejże Komisji. 3) Wzięli do roztrząsania tablicę godzin na przechody profesorów pewnych nauk do klas ułożoną od Albertrandego. 4) Względem podania P. Komisji, czyby Towarzystwo podjęło się czytania i roztrząsania raportów rektorów, prefektów i profesorów, zleciło Towarzystwo sekretarzowi prosić P. Komisji, aby uważając naglesze teraz zwłaszcza roboty w czytaniu i sądzeniu ksiąg elementarnych już nadeszłych i wkrótce nadejść mających, raczyła od tego ciężaru osoby Towarzystwa uwolnić.

58. 10 października — prezydujący Mniszech; nieobecni: Kołłątaj, Wybicki. 1) Sekretarz uczynił raport, jako P. Komisya przyjęła uwagi od Towarzystwa sobie podane o dostateczności czterech godzin na codzienne szkoły i jako przychyłając się do położonych przyczyn, wymawiających Towarzystwo od przeglądania raportów nauk ze szkół, od tego ciężaru wolnym Towarzystwo czyni. 2) Czytane były od wszystkich uwagi około układu godzin na przechody profesorów do różnych klas na dawanie pewnych nauk; zlecono Gawrońskiemu, Phledererowi i sekretarzowi, aby zniósłszy te wszystkie uwagi ułożyli z nich najprzyzwoitszy układ i na przyszłą sesyą podali.

59. 17 października — prezydujący Mniszech, nieobecni: Kołłątaj, Wybicki. 1) Czytany był ułożony układ godzin i przechodu profesorów do różnych klas na dawanie pewnych nauk, który zlecony był trzem z Towarzystwa, to jest: Gawrońskiemu, Phledererowi i sekretarzowi Piramowiczowi. 1) Tenże układ po pilnem rozważeniu od całego Towarzystwa za najprzyzwoitszy był uznany, jako czyniący zadość biegleści uczących profesorów, ważności pryncypalniejszych nauk w każdej klasie i wyznaczonej mierze czasu od P. Komisji w publicznych szkołach. 3) Były podawane sposoby i uwagi w ogólności, jakby najprzyzwoiciej należało nadesłaną fizykę od p. Huby roztrząsać od Towarzystwa.

60. 24 października — prezydujący Mniszech, nieobecni: Kołłątaj, Narbutt, Piramowicz, Wybicki. 1) Czytana była kopia listu

łacińskiego ułożonego od Piramowicza sekretarza; odpowiada się w tym liście na zarzuty, które p. Jędrzej Bel uczynił naprzeciw programatowi nauk i ksiąg elementarnych i oneż położył w aktach lipskich; odpowiedź ta posłana jest p. Belowi, będąc wprzód zebrana i ułożona z uczynionych uwag od osób Towarzystwa. 2) Phlederer czytał 4 rozdziały uczynionej od siebie dokładnej analysim fizyki nadesłanej od p. Huby; ta analysim na 2 części podzielona: w 1-ej roztrząsa się rozdziałami fizyka Huby, w drugiej będą się znajdować uwagi nad materią w tej fizyce zamkniętą i sposobem traktowania onej ku pojęciu młodych. Pokazuje się z teje analysim, iż autor fizyki żadnej rzeczy ogólnie nie traktuje, póki wprzód w szczególności nie określi ją dla pojęcia młodych przez jeden i drugi dowód praktyczny i potoczny, co temuż p. Hubie w uwagach od siebie podanych Towarzystwo było przełożyło. Dalsze czytanie teje analysim odłożone jest na sesyą piątku przyszłego. Taż fizyka p. Huby oddana jest do roztrząśnienia Łoykowi.

61. 31 października — prezydujący Potocki, nieobecni: Kołłątaj, Narbutt, Wybicki. 1) Phlederer czytał dalej analysim swoją fizyki p. Huby rozdziałów 5—8; nastąpiły rozważania niektóre do teje rzeczy się stosujące. 2) Zalecono, aby naglić autorów, którzy książki elementarne na pierwsze 2 klasy przedsięwzięli, aby się pospieszają w robocie chcieli.

62. 7 listopada — prezydujący Potocki, nieobecni: Kołłątaj, Narbutt, Wybicki. 1) Phlederer czytał dalszą analysim fizyki Huby, rozdziały 9—12, z których okazuje się, jako autor dokładnie w przedsięwziętych materyach pisze. 2) Sekretarz pokazał zlecony Koblańskiemu, a teraz wykonany rejestr historii naturalnej Rzączyńskiego, w którym pod wyrażeniem rzeczy znajduje się wymienienie prowincyi, w której się rzecz znajduje. Za podaniem prezydującego wziął się tenże ks. Koblański do ułożenia 2-go rejestru, w którym pod województwami znajdować się będą rzeczy, które historia Rzączyńskiego twierdzi w tamtych miejscach zawierające się.

63. 14 listopada — prezydujący Potocki, obecny Mniszech, nieobecni: Kołłątaj, Wybicki. 1) Sekretarz doniósł o nadejściu części arytmetyki od p. Lhullier przysłanej, która do czytania wzięta. 2) Phlederer czytał dalszą analysim fizyki Hube do końca. 3) Prezydujący udzielił przez czytanie Towarzystwu korespondencyą swoją z opatem de Condillac, przez którą tenże zaproszony imieniem Komisji do napisania książki elementarnej logiki, z ochotą i grzecznością tej publicznej usługi się podejmuje.

64. 21 listopada — prezydujący Potocki, nieobecni: Kołłątaj, Wybicki. 1) Phlederer czytał uwagi swoje na arytmetykę przyslaną od p. Lhullier. 2) Łoyko czytał uwagi swoje na fizykę Hube. 3) Towarzystwo osądziło prosić P. Komisji o postanie całej nagrody p. Hube oraz, aby sekretarz pisząc do niego, uprzedził go o udzieleniu niektórych uwag względem potrzebnych jeszcze odmiian i ułatwienia

dzieła. 4) Łoyko proszony, aby na przyszłą sesję przyniósł wygotowany od siebie elementarz dla szkół parafialnych ¹⁾

65. 28 listopada — prezydujący Potocki, obecny Mniszech, nieobecni: Popławski, Wybicki. 1) Sekretarz podał rejestr Rzączyńskiego historyi naturalnej porządkiem miejsc ułożony od Kobańskiego. 2) Phlederer czytał swoje uwagi nad arytmetyką Lhulliera. 3) Łoyko podał 1-szą część elementarza na szkoły parafialne.

66. 5 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Kobański, Kołłątaj, Łoyko, Wybicki. 1) Phlederer czytał uwagi swoje na pierwsze rozdziały fizyki Hube. 2) Narbutt czytał uwagi swoje na 1-szą część arytmetyki Lhulliera. 3) Zalecono przyspieszenie w roztrząsaniu ksiąg nadesłanych dla pędszego ich na rok przyszły szkolny wydana.

67. 12 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Łoyko, Wybicki. 1) Sekretarz czytał list Huby do siebie, przez który wywiada się o swojej filozofii, przysłanej do Towarzystwa; zlecono odpisać, że jest w roztrząsaniu, że go cała nagroda dojdzie. 2) Podał dykcjonarz geografii starożytnej ułożony od Narbutta, który pokazać P. Komisji zlecono. 3) Phlederer czytał uwagi swoje na filozofią Huby. 4) Popławski dał sprawę roztrząsania swego części matematyki Lhulliera.

68. 19 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Kołłątaj, Łoyko, Wybicki. 1) Kobański czytał uwagi swoje na część matematyki Lhulliera. 2) Prezydujący podał gramatykę napisaną od jednego z tych, którym też książkę zlecił; wyznaczeni Kobański, Popławski, Piramowicz do roztrząsania jej i oddania sprawy Towarzystwu.

69. 26 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Kołłątaj, Łoyko, Wybicki. 1) Jakukiewicz czytał uwagi swoje na części arytmetyki Lhulliera. 2) Gawroński dał także sprawę z roztrząsania tegoż dzieła. 3) Phlederer czytał uwagi swoje nad fizyką Huby.

1778.

70. 2 stycznia — prezydujący Potocki, obecny Zamoyski. 1) Sekretarz doniósł Towarzystwu z protokołu P. Komisji o policzeniu w to zgromadzenie ks. Bogucickiego, akademika krakowskiego, który miejsce zasiadł i mową swoją wdzięczność Komisji i prezydującemu oświadczył. 2) Tenże oznajmił o przysłanych od p. Dubois ²⁾ pierwszych ar-

¹⁾ Część elementarza zawierająca wskazówki do czytania, liczby i miary, tudzież katechizm, dochowała się w bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie (№ 770), fol. 18—31.

²⁾ Jan Chrzciciel, nauczyciel, bibliotekarz i sekretarz w korpusie kadetów w Warszawie; wyjechał z Polski w r. 1780.

tykułach historii naturalnej, które czytane znalazły dobre przyjęcie; zlecono prosić autora o dalsze pisanie, zostawując roztrząsaniu i zdaniom Towarzystwa, co by z tego dzieła w krótszy zbiór dla poczynających uczniów wyciągniono być miało. 4) Piramowicz czytał uwagi swoje na arytmetykę Lhulliera.

71. 9 stycznia — prezydujący Potocki, obecny Zamoyski, nieobecny Wybicki. 1) Sekretarz doniósł o policzeniu ks. Roussel¹⁾ w Towarzystwo w tem zamierzeniu, aby rodem Francuz biegły dobrze w języku polskim był użytecznym w przekładaniu rozrządzeń Komisji i robót Towarzystwa na francuskie; będąc w Warszawie do prawa o prezencyach należyć ma, oddalony nie przerywać przekładania; nastąpił ks. Roussel na miejsce ks. Łoyko, który się z niego dla słabości zdrowia wyprosił. 2) Phlederer czytał uwagi swoje na fizykę Huby.

72. 16 stycznia — prezydujący Potocki, obecny Zamoyski, nieobecny Wybicki. 1) Phlederer czytał poprawy i odmiany w arytmetyce poczynione od autora za przełożeniem temuż uwag Towarzystwa. 2) Gawroński ze zlecenia Komisji proszony jest o przekładanie arytmetyki, a ile wytłomaczy, tyle na sesjach czytać będzie.

73. 23 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecni: Roussel, Wybicki. Gawroński czytał tłumaczenie zaczęte arytmetyki Lhulliera; czyniono różne uwagi i poprawy.

74. 30 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecni Roussel (wyjechał) i Wybicki. 1) Sekretarz doniósł o nadesłanym artykule historii naturalnej od autora, który czytany był. 2) Koblański proszony jest o przekładanie na polskie tej historii naturalnej, razem czyniąc krótszy zbiór dla pierwszych szkół, jako dawniej ustanowiono było. 3) Gawroński czytał dalsze przekładanie arytmetyki elementarnej.

75. 6 lutego — prezydujący Potocki, nieobecni: Roussel, Wybicki. 1) Prezydujący podał dykcyonarzyk łacińsko-polski na pierwsze klasy, ułożony od Koźmińskiego porządkiem słów radykalnych, pod którymi zaraz umieszczone są inne od niegoż pochodzące, nakoniec zaś przydany alfabetyczny słów rejestr każdego z osobna znalezienie ułatwia. Czytana była pierwsza litera, a przy czytaniu różne uwagi czyniono. 2) Gawroński czytał dalsze arytmetyki elementarnej przełożenie na polskie.

76. 13 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Wybicki. 1) Sekretarz podał do wiadomości, że odebrał z Rzymu wraz z listem Franciszka Roberti prospekt jego krytyki, niejasno się tłumacząc, czyli ta część do ułożonej jego logiki należyć ma. Zalecono odpisać z grzecznością, iż praca ta miejsca mieć nie może. 2) Gawroński czytał dalsze przełożenie arytmetyki elementarnej.

77. 20 lutego — prezydujący Potocki, nieobecni: Roussel, Wy-

¹⁾ Osobistość mało znana; przyjęty za protekcyą Potockiego, uczestniczył w Towarzystwie tylko przez rok 1778.

bicki. 1) Phlederer czytał swoje uwagi nad fizyką elementarną. 2) Gawroński czytał przełożenie dalsze matematyki elementarnej.

78. 27 lutego — prezydujący i nieobecni jak poprzednio. 1) Gawroński czytał dalsze przełożenie arytmetyki. 2) Postanowiono, żeby w książce arytmetyki elementarnej razem noty z osnową nauki drukowane były, chociaż w innych noty dla nauczycieli na końcu książki odesłane być mają, a to z tej przyczyny, iż cała książka więcej dla nauczycieli, kierując ich w sposobie uczenia, niż dla poczynających uczniów zawiera.

79. 6 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Wybicki. 1) Sekretarz ukazał Towarzystwu Dykcyonarz starożytności, zdając sprawę z sposobu w ułożeniu jego zachowanym przez siebie. 2) Równie podał Dykcyonarzyk etymologiczny od Koźmińskiego, drugiego Biblioteki Publicznej bibliotekarza, spisany. Na zapytanie autora o wybór tytułu, podobało się położyć ten: „Index latininitatis etymologicus“, oraz aby na wzór dykcyonarza podobnego przez Daneta ¹⁾ był drukowany. 3) Gramatyka od ks. Zubrowskiego złożona kształtem tablic ukazana była. Odpowiedziano, że kiedy już od P. Komisji zlecenie pisania gramatyki komu innemu zlecone jest, ta za elementarną książkę przyjęta być nie może. Pochwalając więc sposób użyty od autora, ile do przypomnienia rzeczy już umianych być może pożyteczna, sądzi, iżby w drukowanych tablicach na ściany szkolne przybita służyłaby mogła. 4) Gawroński czytał dalsze przełożenie arytmetyki elementarnej.

80. 7 marca, jako w dzień doroczny ustanowienia Towarzystwa do ksiąg elementarnych, dana była publiczna sprawa przez sekretarza z rozrządzeń Komisji Eduk. i robót Towarzystwa tegorocznych w Zamku pod zaszczytem przytomności tego kroku Jego Królewskiej Mości i licznych znacznych gości zgromadzenia. Ks. biskup wileński prezes powitał Najjaśniejszego Pana, audyencyą sekretarzowi wyjednał ²⁾, Jego Król. Mość raczył ukontentowanie swoje z usług krajowi pożytecznych i protekcyą swoją dla pracujących oświadczyć.

81. 13 marca — prezydujący Potocki. 1) Sekretarz zapytany od prezydującego, które roboty zostają do zakończenia przed wakacyami, dał o nich sprawę, wnosząc potrzebę pomnożenia sesyi. Za jednomyślnem uznaniem potrzeby, ustanowiono, aby prócz piątkowej sesyi we wtorek druga zgromadzana była. 2) Koźmiński czytał sprawę swoją ze sposobu, którego się w ułożeniu dykcyonarza swego etymologicznego trzymał. 3) Koblański, Bogucicki, Narbutt proszeni są do roztrząśnienia rzeczonoego dykcyonarza; schodzić się mają wybranych przez siebie

¹⁾ Dictionarium latino-gallicum in usum Delphini. Paryż, 1673.

²⁾ Mowa ta wyszła osobno: Mowa w dzień rocznicy otwarcia Towarzystwa do ksiąg elementarnych. Warszawa, 4°, 7 fol. i po francusku w Journal encyclopédique, Bouillon, 1779, tom VII, str. 311, 499. W Gazecie Warszawskiej z 11 marca № 20 dano wiadomość o tem posiedzeniu z dosłownem przytoczeniem przemówienia Ignacego Massalskiego, biskupa wileńskiego i prezesa Komisji Edukacyjnej.

godzin w Bibliotece, gdzie Koźmiński przytomny na każde wątpliwości mógłby odpowiadać. 4) Roussel czytał przełożenie ostatniej mowy, w której się dała sprawa z robót tegorocznych względem instrukcyi publicznej na francuski język; dawniej inne pisma Towarzystwa przełożone czytał. 5) Gawroński czytał przetłumaczenie dalsze arytmetyki.

82. 17 marca — prezydujący Potocki, nieobecni: Bogucicki, Roussel. 1) Zalecono, aby na przyszłą sesyą piątkową autor gramatyki chciał swoje dzieło przynieść, albo sam na jej czytanie przyszedł. 2) Gawroński czytał dalsze przełożenie arytmetyki elementarnej. 3) Prezydujący z Kołłątajem i Gawrońskim wzięli na siebie przejrzeć jeszcze raz przełożenie arytmetyki.

83. 20 marca — prezydujący Potocki, nieobecni: Bogucicki, Roussel. 1) Ks. Kopczyński piszący gramatykę na szkoły ze zlecenia, czytał dzieło swoje; czyniono uwagi z pochwaleniem części czytanej. 2) Sekretarz podał część historii naturalnej od autora nadesłaną. 3) Dla dokończenia naglejszych robót przed wakacjami ustanowiono, aby 4 sesye na tydzień składane były.

84. 21 marca — prezydujący Potocki, nieobecni: Bogucicki, Jakubiewicz, Popławski, Roussel. Kopczyński czytał dalszą część gramatyki swojej; roztrząsano ją i czyniono uwagi.

85. 23 marca — prezydujący Potocki, nieobecni: Phlederer, Roussel. 1) Kopczyński czytał dalej gramatykę swoją. 2) Koźmiński bibliotekarz proszony jest o przejrzenie dykcyonarza geograficznego.

86. 24 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Roussel. Kopczyński czytał dalszą część gramatyki swojej.

87. 28 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Roussel. Gawroński czytał dalsze przełożenie arytmetyki elementarnej; tenże wziął dalszą część arytmetyki, przysłanej od p. Lhullier.

88. 31 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Roussel. Gawroński czytał dalsze przełożenie arytmetyki elementarnej.

89. 3 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecny Roussel. 1) Gawroński czytał dalsze tłumaczenie arytmetyki. 2) Kołłątaj i Bogucicki proszeni do czytania i roztrząsania dykcyonarza starożytności.

90. 7 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecny Roussel. 1) Popławski czytał swoją książkę nauki moralnej. 2) Piramowicz pokazywał Towarzystwu ułożone do dykcyonarza starożytności rejestra: jeden — materyi ogólnych z wyrażeniem artykułów do tychże materyi stosujących się, drugi — autorów niektórych służących do zebrania wiadomości starożytnych obyczajów, trzeci — słów należących do opisu starożytności pod innymi artykułami zawartych.

91. 14 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecny Roussel. 1) Uwiadomiono Towarzystwo o zakończonem powtórnyem roztrząsaniu tłumaczenia arytmetyki przez Potockiego, Kołłątaja wraz z Gawrońskim przekładającym. 2) Ustanowiono tytuły książek elementar-

nych mających wyjść w tym roku, a te są: *Gramatyka dla szkół narodowych*, *Arytmetyka dla szkół narodowych*, *Moralna nauka dla szkół narodowych*, *Słownik łacińsko-polski dla szkół narodowych*, *Dykcjonarz starożytności do zrozumienia autorów klasycznych dla szkół narodowych*, *Dykcjonarz geografii starożytnej do zrozumienia autorów klasycznych dla szkół narodowych*¹⁾. 3) Ustanowiono równie, aby imiona autorów książek elementarnych wyrażone były w aprobacyi Komisji Eduk. na też książki. 4) Czytano dalsze przedłożenie arytmetyki elementarnej.

92. 24 kwietnia—prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Piramowicz, Roussel. 1) Dla przyspieszenia edycyi ksiąg elementarnych i uniknienia jakowego w tem zawodu zdało się Towarzystwu tę przedłożyć potrzebę, aby P. Komisya dała moc jw. pisarzowi Potockiemu uczynienia kontraktu z drukarniami, w których też książki mają się drukować na rok szkolny następujący. 2) Czytane i roztrząsane były przypisy do Gramatyki elementarnej dla profesorów.

93. 25 kwietnia—prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Piramowicz, Roussel. Czytane były przypisy do Gramatyki dla profesorów, z zaleceniem dla autora tejże gramatyki, aby też przypisy wyłożone były sposobem not, bez długich dysertacyi.

94. 27 kwietnia—prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Piramowicz, Roussel. 1) Czytane było tłumaczenie dalsze Arytmetyki od Gawrońskiego. 2) Podane uwagi od Bogucickiego względem wyrazów Dykcjonarza starożytności były roztrząsane i odmienione.

95. 28 kwietnia—prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Narbutt, Piramowicz, Popławski, Roussel. 1) Czytane było dokończenie tłumaczenia Arytmetyki Gawrońskiego z potwierdzeniem. 2) Powtórnie roztrząsniona Gramatyka dla upewnienia się o odmianach zaleconych autorowi. 3) Proszony prezydujący o powtórzenie na sesyi Komisji zaległej Towarzystwu należytości. 4) Z okoliczności następujących wakacyi prezydujący pożegnał Towarzystwo i sesye zaimitował do września.

96. 4 września — prezydujący ks. S. Poniatowski, generał lejtnant wojsk rzeczypospolitej, obecny Bieliński, starosta czerski komisarz; nieobecni: Bogucicki, Gawroński, Jakukiewicz, Narbutt, Popławski. 1) Sekretarz uczynił raport, jako podczas wakacyi Potocki, Popławski i on ze zlecenia sobie uczynionego przejrzeni przypisy autora Gramatyki do swego dzieła dla profesorów. 2) Doniósł także, iż odebrał od Franciszka Roberti z Rzymu układ logiki, że to już drugi raz tenże w tej sprawie pisze, że na pierwsze jego pisanie odpowiedziano mu, że ponieważ kto inny pisze logikę elementarną, praca jego miejsca mieć nie może, a zatem i teraz toż mu się odpowie. 3) Zalecono, aby wypisy z autorów dalej zbierane były.

¹⁾ Por. Dr. Antoni Karbowski, O książkach elementarnych, Lwów, 1893, passim.

97. 11 września—prezylujący Stanisław Poniatowski, nieobecni: Bogucicki, Gawroński, Popławski. 1) Sekretarz doniósł, że Lhullier przysłał pierwszą część geometryi, którą wzięto do czytania. 2) Dano odpowiedź na uwagi i żądanie tegoż autora: 1-sza uwaga jego, że definicye i dywizye na koniec części odkłada, nie zaczynając od nich; odpowlezano, że ta sama myśl była Towarzystwa zalecona autorom; 2-ga uwaga, że praktykę mierniczą kładzie po teoryi, skończywszy trygonometrię; odpowlezano, przyjmując uwagę, zwłaszcza że aplikacya Arytmetyki praktyczna jest z rzeczoną teorią złączona. Na żądanie Lhulliera, aby mu rękopismo arytmetyki wydane było, ponieważ nie ma innego egzemplarza i dzieło już jest drukowane, powiedziano, że przyzwoita jest rzecz, aby oryginalne pisma zostały w archiwum naszym; drukowanie jest po polsku, oryginał po francusku, a zatem staranie nastąpi, ażeby kopia dzieła uczyniona była i autorowi oddana. 3) Czytano 1-szy rozdział przysłanej Geometrii.

98. 18 września—prezylujący Stanisław Poniatowski, nieobecni: Bogucicki, Gawroński, Popławski. Kopeczyński, piszący Gramatykę elementarną, czytał przypisy swoje do tejsze książki. Sesya do przyszłego piątku solwowana.

Dla publicznego szkół rozpoczęcia sesya ordynaryjna nie odprawiła się w piątek.

99. 2 października—prezylujący Potocki, nieobecni: Bogucicki, Koblański. Prezylujący podał logikę sobie przyslaną od Kondillaka, czytana była jej część i czynione uwagi.

100. 9 października—prezylujący Potocki, nieobecny Bogucicki. Czytana była dalsza część Logiki Kondillaka, czynione na nią uwagi.

101. 16 października—prezylujący Potocki, nieobecny Bogucicki. 1) Na zapytanie, gdzie mają być przyłączone, czy do ksiąg arytmetyki, czy po geometryi wzory rachunków kupieckich i gospodarskich, ustanowiono, aby osobno wydane były. 2) Phlederer i Piramowicz czytali uwagi swoje na Logikę Kondillaka, które prezylujący wziął na siebie znieść z autorem. 3) Na zapytanie Lhulliera: jakich miar w mierzeniu do niwelacyi używać ma?—odpowlezano: niemieckich. 4) Autor gramatyki elementarnej czytał przypisy swoje, oraz czynione uwagi.

102. 23 października—prezylujący Potocki, nieobecny Bogucicki. 1) Sierakowski ¹⁾, kanonik krakowski, zasiadł w Towarzystwie za rezolucyą P. Komisji dnia 9 października zaszłą. 2) Sekretarz doniósł o nadesłaniu od Lhulliera dalszej części Geometrii. 3) Autor Gramatyki elementarnej czytał swoje dzieło; czyniono uwagi. 4) Towarzystwo zleciło sekretarzowi, aby imieniem jego podał memoriał P. Komisji w trzech punktach: a) aby zaległość wyplacona była, b) aby pensye do 2000 dochodziły, c) aby pewny fundusz na pensye osób Towarzystwa kancelaryi jej wyznaczony był.

¹⁾ Sebastyan.

103. 30 października—prezydujący Potocki. Autor gramatyki czytał dalsze przypisy na Gramatykę; czyniono uwagi.

104. 6 listopada — prezydujący Potocki. 1) Autor gramatyki czytał dalsze przypisy do Gramatyki; czyniono uwagi. 2) Phlederer czytał swoje uwagi na część Geometrii Lhulliera.

105. 13 listopada—prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. 1) Kopeczyński czytał przypisy do swojej Gramatyki. 2) Zalecono, aby które słowo w jakim znaczeniu raz przyjęte będzie, zawsze w temże brano. Kanonik Sierakowski zapisywać będzie znaczenia raz ustanowione.

106. 23 listopada — prezydujący Potocki, wśród sesji nadszedł Chreptowicz. Ks. Popławski czytał przypisy swoje do elementarnej Nauki moralnej z powszechnem pochwaleniem. Sesya do przyszłego poniedziałku solwowana. Za rozrządzeniem P. Komisji sesya Towarzystwa na poniedziałek przeniesione z piątku, z przyczyny że jw. Potocki, na sesjach naszych zwykle prezydujący, jako marszałek Rady Nieustającej, w dni piątkowe na niej zasiadać musi.

107. 30 listopada—prezydujący Potocki. 1) Narbutt proszony, aby się zniósł z jw. Chreptowiczem względem wymienienia miar i wag WKs. Litewskiego i znoszenia ich z koronnemi i cudzoziemskimi w książkach elementarnych arytmetyki i geometrii. 2) Jakukiewicz powtórnem prośzeniem wezwany jest do wystarania się wzorów rejestrów gospodarskich. 3) Sekretarz doniósł o nadesłaniu 2-ej części Geometrii od Lhulliera. Przełożenie jego było, iż zdaje się przyzwoitą rzeczą podzielić całe Geometrii dzieło na 2 części, z których jedna zawierałaby to wszystko, co jest powszechnie w geometrii uczącym się potrzebne; do 2-ej aby to odesłano, co do głębszej w tej nauce wiadomości służyło. To zdanie przyjęte i ustanowiono, aby w czytaniu geometrycznego dzieła wyznaczano, co do 1-ej, co do 2-ej części należeć ma. 4) Gawroński czytał tłumaczenie Geometrii elementarnej.

108. 7 grudnia — prezydujący Potocki. Popławski czytał przypisy swoje do Moralnej nauki.

109. 14 grudnia — prezydujący Potocki. 1) Narbutt zadosyćczyniąc zleceniu względem wypisania miar i wag litewskich i onych przystosowania do polskich i cudzoziemskich, przyniósł tę wiadomość. Jakukiewicz podobnie zlecenie względem wystarania się dobrych wzorów rejestrów gospodarskich wypełniając, podał takowe rejestra. 2) Sierakowski i Jakukiewicz proszeni, aby spólnie z p. Tolkmitem ¹⁾ zechodząc się, z różnych rejestrów gospodarskich ułożyli dobre, jasne i krótkie wzory, któreby do książki elementarnej arytmetyki przyłączone były. Toż zalecenie rozciągnięte do rejestrów handlowych. 3) Popławski czytał dalsze przypisy do Moralnej nauki.

110. 21 grudnia — prezydujący Potocki. 1) Popławski czytał

¹⁾ Kontraregistrant w Kasie Głównej Komisji Edukacyjnej.

dalsze przypisy do Moralnej nauki. 2) Gawroński czytał dalsze tłumaczenie Geometrii elementarnej.

111. 28 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. 1) Sekretarz doniósł o przysłanej części nauki o roślinach przez Rieula ¹⁾; czytano to pismo; Sierakowski proszony jest o przekładanie nauki o roślinach na polskie. 2) Sekretarz podał część botaniki do ogrodnictwa stosowanej, którą Rieul przysłał; czytana ta część była; Sierakowski podjął się przekładania.

1779.

112. 4 stycznia — prezydujący Potocki. Czytane było dalsze przełożenie Geometrii elementarnej.

113. 11 stycznia — prezydujący Potocki. Czytane było dalsze przełożenie Geometrii elementarnej.

114. 18 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. Czytane było dalsze przełożenie Geometrii elementarnej.

115. 25 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecni: Koblański, Piramowicz. Ze zlecenia Komisji roztrząsane były dwie tablice drukowane: 1-sza historyi, 2-ga osnowy wszelkich umiejętności. W tablicy historyi uczyniło Towarzystwo niektóre odmiany, które na piśmie podane do zakomunikowania Jakukiewiczowi; zdaje się Towarzystwu, że może ta tablica być rozdawana po szkołach w nagrodę lepiej uczącym się dzieciom. Względem tablicy umiejętności, jeżeli ją w druku nie rozebrano jeszcze, podejmuje się Towarzystwo wyrazy w niej użyte zgodzić z temi, które w książkach elementarnych są przyjęte, aby zachować jednostajność słów ogólnych w instrukcyi narodowej; jeżeli zaś tablica już jest w druku rozebrana, przy powtórnej edycyi chętnie tenże na siebie przyjmie obowiązek.

116. 1 lutego — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Koblański. Sekretarz podał do wiadomości, że Lhullier przysłał Algebrę elementarną skończoną; proszony jest Phlederer do przejrzania jej i zniesienia uwag swoich z autorem, a to chcąc przyspieszyć oddanie rękopisma, które autor żąda mieć do przekopiowania, gdyż roztrząśnienie dzieła nastąpić nie może aż po zakończeniu dzieła Geometrii. Żądał tenże autor do włożenia kombinacji i probabilitatum, aby mu dana była wiadomość o ułożeniu loteryi warszawskiej, oraz liczby rodzących się i zmarłych w tem mieście przez lat kilka. Zaradzono, aby się prędko żądaniu p. Lhullier stało zadość. Gawroński czytał dalsze przełożenie Geometrii.

117. 8 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. Popławski czytał przypisy do książki elementarnej moralnej. Gawroński czytał dalsze przełożenie Geometrii.

¹⁾ St. fan.

118. 15 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. Phlederer czytał Algebrę elementarną, którą przeczytawszy, uwagi swoje zniósł z autorem. Gawroński czytał dalsze Geometrii przełożenie.

119. 22 lutego — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Popławski. Dubois, konsyliarz JK Mści, profesor historii w korpusie kadetów rzeczypospolitej, zasiadł miejsce w Towarzystwie do ksiąg elementarnych jako membrum honorarium. Lhullier oddał resztę dzieła swego matematyki elementarnej, którą z równym pośpiechem, jako i dokładnością wykonał. Tenże autor podał, iżby mu się zdało przydać dla potrzebnej profesorom nauki i tych, którzyby dalej w umiejętności matematyczne zachodzić chcieli, traktat o analysim dawnych w matematyce, zwłaszcza że dzieła ich rzadkie są, że ta wiadomość służyła do porównania i użycia sposobu analitycznego terażniejszych; a stąd byłaby rzecz pożyteczna o tej terażniejszych analysim drugi traktat ułożyć. Dzieło takowe matematyki byłoby zupełne i szkołom głównym służyłoby mogło. To zdanie przełożył P. Komisji Towarzystwo sekretarzowi zaleciło. Prezydujący czytał listy, tak swój do Kondillaka z niektórymi około logiki jego uwagami pisany, jako i autora odpowiadający. Gawroński czytał dalsze Geometrii przełożenie.

120. 1 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. Gawroński czytał dalsze swoje przełożenie Geometrii.

121. 8 marca odprawiła się rocznica ustanowienia Towarzystwa do ksiąg elementarnych w Zamku, w izbie Rady Nieustającej, którą uroczystość Jego Królewska Mość przytomnością zaszczylił raczył. JWKS. biskup płocki, jako prezydujący, powitał Króla JM. i audyencyę sekretarzowi zjednał. Sekretarz w mowie swojej ¹⁾ dał sprawę czynów P. Komisji i Towarzystwa około instrukcyi publicznej. Jego Królewska Mość łaskawie oświadczył ukontentowanie swoje.

122. 15 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. 1) Sierakowski czytał przełożenie Botaniki na język polski. 2) Sekretarz opowiedział, iż Lhullier przysłał jeszcze krótki zbiór historii nauki matematycznej w tych częściach, które zawiera bieg elementarny matematyki od niego wydany. 3) Prezydujący zalecił wygotowanie wypisów z autorów klasycznych.

123. 22 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. 1) Sekretarz czytał list z rozkazu Komisji przy rozesłaniu ksiąg elementarnych do rektorów i prefektów od siebie ułożony. 2) Czytane były wyjęte wypisy z Kolumeli.

124. 29 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz.

¹⁾ Mowa w dzień rocznicy otwarcia Towarzystwa do ksiąg elementarnych na sesji dnia 8 marca r. 1779 przez ks. Piramowicza. Warszawa, 4°, 7 kart. Gazeta Warszawska Nr. 20 z 10 marca dokładnie opisuje to posiedzenie i dosłownie podaje przemówienie Michała Poniatowskiego.

1) Czytane były wypisy z Kolumeli i z Wirgiliusza. 2) Prospectus nadestany retoryki i poetyki wzięty do czytania. 3) Tolkmitt oddał wzory rachunków gospodarskich, które ze zlecenia sobie danego ułożył.

125. 12 kwietnia — prez. Potocki, nieobecni: Kobański, Popławski. 1) Po szczególnem roztrząśnieniu od osób Towarzystwa nadсланego prospektu retoryki i poetyki pod dewizą: Deo duce, tu macte puer virtute, czytany był na sesyi cały tenże prospekt; nie znalazł aprobaty i przyjęcia, ponieważ i nie czyni zadosyć założonym kondycyom w obwieszczeniu P. Komisji na książki elementarne i później rokiem jest przysłany nad termin określony. Prezydujący zalecił, ażeby oznajmiono przez gazety cudzoziemskie autorowi nieznanemu, że jego prospekt żądaniom Komisji zadosyć nie uczynił. 2) Wzory gospodarskich rachunków oddane są do wyegzaminowania Kołtatajowi, znosząc się w tej mierze z osobami praktykę mającemi. 3) Gawroński dalsze czytał tłumaczenie Geometrii. 4) Zalecił prezydujący, aby donieść przez gazety o wyjściu z druku Dykeyonarza starożytności na szkoły narodowe.

126. 19 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Kobański, Piramowicz. Gawroński czytał dalsze tłumaczenie Geometrii.

127. 29 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Kobański, Piramowicz. Z okoliczności nadchodzących wakacyi a od P. Komisji wyznaczonych dla Towarzystwa, prezydujący zapowiedział oneż do września i pożegnał Towarzystwo. Będą atoli od niego wyznaczone sesye ekstraordynaryjne z osób Towarzystwa znajdujących się w Warszawie; oświadczyło Towarzystwo w tej mierze chęci swoje prezydującemu, jako powolne rozkazom P. Komisji, podziękowawszy oraz temuż prezydującemu za jego jednostajną usilność zaszczycającej Towarzystwo prezydencji.

128. 26 junii — prezydujący Potocki, obecni: Dubois, Phlederer, Jakukiewicz, Kobański. Czytana była prefacya do Dykeyonarza łacińskiego, ułożonego przez Koźmińskiego, który dawniej już był roztrząsniony przez osoby wyznaczone z Towarzystwa; prefacya ta przyjęta.

129. 6 września — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Kobański, Piramowicz. 1) Prezydujący czytał od siebie pisany list łaciński, pod imieniem Niesieckiego, tyjący się zamysłu ksiąg elementarnych i oraz odpowiedź od tegoż prezydującego autorowi daną po łacinie, w której usprawiedliwiają się postęпки Komisji względem instrukcyi narodowej dla zapobieżenia mogących wyniknąć opacznych opinii u obcych i zagranicznych. 2) Czytane były niektóre kawałki, ściągające się do instrukcyi z nadeszłego Journalu encyklopedyi. 3) Prezydujący zalecił sekretarzowi, aby imieniem Towarzystwa napisał list do p. Dubois, w temże Towarzystwie zasiadającego, jak prędko powrotu jego z zagranicy i zleconego dzieła historyi naturalnej na pierwsze klasy można się spodziewać.

130. 13 września — prezydujący Potocki, nieobecni: Bogucicki,

Jakukiewicz, Narbutt, Piramowicz. Czytane było i roztrząsane dalsze tłumaczenie Geometrii elementarnej przez Gawrońskiego.

131. 20 września — prezydujący Potocki, nieobecni: Bogucicki, Jakukiewicz, Kobrański, Piramowicz. Czytane było i roztrząsane dalsze tłumaczenie Geometrii elementarnej przez Gawrońskiego.

132. 27 września — prezydujący Mniszech, nieobecni: Bogucicki, Kobrański, Piramowicz. Czytane było i roztrząsane dalsze tłumaczenie Geometrii elementarnej przez Gawrońskiego.

133. 4 października — prezydujący Mniszech, nieobecni: Bogucicki, Kobrański, Piramowicz. Czytane było i roztrząsane dalsze tłumaczenie Geometrii elementarnej przez Gawrońskiego.

134. 11 października — prezydujący Mniszech, nieobecni: Bogucicki, Piramowicz. Czytane było i roztrząsane dalsze tłumaczenie Geometrii elementarnej przez Gawrońskiego.

135. 16 października — prezydujący Mniszech, obecny Zamoyski, nieobecni: Bogucicki, Piramowicz. 1) Czytane było i roztrząsane dalsze tłumaczenie Geometrii elementarnej przez Gawrońskiego. 2) Z okazji przydatku do elementarnej arytmetyki wzorów rachunku gospodarskiego zalecił prezydujący, aby imieniem Towarzystwa i P. Komisji napisany był list do ks. Pokubiaty, w Wiedniu rezydującego, któryby o dawną tamże naukę registratury gospodarskiej i handlowej postarał się i onęż przesłał do Towarzystwa, a osobliwie i wzory tejsze registratury, która jest dawana po niektórych szkołach wiedeńskich, z rozkazu Cesarzowej JMości, podług układu jednego z pijarów, jako i p. Sonnefels¹⁾, rei camerariae profesora.

136. 25 października — prezydujący Zamoyski, nieobecni: Bogucicki, Piramowicz. Przeczytany był list do ks. Pokubiaty i od jw. Mniszcha podpisany imieniem Komisji. Czytane były i roztrząsane wypisy z autorów klasycznych na III klasę do historii naturalnej już zakończone. Wybór listów z Cycerona z przypisami egzaminowany był.
Mniszech, sekretarz W. Ks. Litewskiego.

137. 3 listopada — prezydujący Mniszech, nieobecni: Bogucicki, Piramowicz. 1) Prezydujący zalecił od Komisji wybranie autora architektoniki, któryby po szkołach mógł służyć za wzór do rysunków architektury gustownej i przystosowanych do takowegoż rysowania początków geometrii i optyki. Za wybraniem takowej książki, jeśliby się znajdowała we Włoszech, zalecił tenże prezes, aby sekretarz pisał do ks. Piramowicza o przystanie onej. 2) Czytane były i roztrząsane wypisy łacińskie z listów Cycerona. 3) Mając sobie zlecone Gawroński przeczytanie nowej książki p. Marson p. t.: „*Elemens de la science du calcul*“ z rozkazu ks. biskupa płockiego prezesa, uczynił w Towarzystwie oświadczenie, iż tę książkę pilnie przeczytał i sądzi ją być pożyteczną dla informacji profesorów.

¹⁾ Leitfaden in den Handlungswissenschaften. Wiedeń, 1768.

138. 8 listopada — prezydujący Mniszech, nieobecni: Bogucicki Piramowicz. 1) Prezydujący dał zlecenie Gawrońskiemu sprowadzenia z Wrocławia książki: *Elémens de la science du calcul par Marson* ¹⁾ kilkunastu egzemplarzy. Gawroński prezentował na sesji tęż książkę od siebie przeczytaną i pochwaloną; dana jest jeszcze do przejrzania Phledererowi. 2) Oddana jest także do roztrząśnienia nadesłana książka pisana matematyki pod dewizą: *Oscitante uno oscitat et alter*. 3) Wypisy łacińskie z listów Cyserona roztrząsane były i zakończone. 4) Sekretarz Towarzystwa zaczął czytać zebrane od siebie wypisy łacińskie do moralnej nauki na III klasę przystosowane, zamykające w sobie i podające reguły i przepisy względem tego, jak się ma każdy jeden z drugim obchodzić przystojnie w codziennem pożyciu i obcowaniu. 5) Na podane od prezydującego imieniem P. Komisji zapytanie na przyszłej sesji, jakiegoby można wybrać autora architektoniki, któryby służył za wzór uczącym się gustownego w architekturze rysowania i oraz przystosowanych początków geometryi i optyki do takowego rysunku, zgodziło się Towarzystwo jednostajnie na pewny projekt, zapytaniu P. Komisji zadosyć czyniący: prezydujący zlecił sekretarzowi wypisanie tegoż projektu imieniem Towarzystwa i podanie zamkniętych w niem myśli pod decyzją P. Komisji.

139. 15 listopada — prezydujący Mniszech, nieobecni: Bogucicki, Piramowicz. 1) Popławski sekretarz czytał dalsze swe wypisy łacińskie do moralnej nauki na III klasę. 2) Phlederer dał sprawę z przeczytanej od siebie książki matematycznej pod dewizą: *Oscitante uno etc.* i do roztrząśnienia sobie podanej, pokazując ją, jako wcale nie mogącą być przyjętą i zdatną dla szkół narodowych dla następujących przyczyn: a) iż po zapadłym czasie do konkursu dwoma latami później jest napisana; iż b) od początków zbyt ogólnie wywodzonych a do matematyki niepotrzebnych rzecz swoją zaczyna, iż c) nie zamyka określonej podług obwieszczenia matematyki całej, lecz tylko na geometryi i trygonometryi przestaje, nie tykając wcale algebry; iż d) tęż geometryą traktuje ogólnie i podług samej tylko teoryi, contentując się niektórymi propozycjami bez prowadzonego w nich stopniami porządku i wyvodu, ile dla młodzieży, iż, nakoniec, znajdują się w tem dziele niektóre demonstracye zdaleka bardziej naciągane i nawet propozycje, które wydają się być prawdy uchybiającemi dla niedokładnego onych wyrażenia w słowach. 3) Tenże Phlederer pochwalił przeczytaną od siebie arytmetykę p. Marson, osobliwie zaś kalkuł frakcyi.

140. 22 listopada — prezydujący Zamoyski, nieobecny Piramowicz. Popławski sekretarz czytał dalsze swe wypisy łacińskie do moralnej nauki na III klasę i tychże wypisów czytanie zakończył.

141. 29 listopada — prezydujący Zamoyski, nieobecny Pira-

¹⁾ Jan Gabryel, *Elémens philosophiques de la science du calcul*, Berlin, 1778.

mowicz. 1) Nadesłane pierwsze seksterny fizyki od autora p. Huby, w których on swą fizykę na szkoły narodowe pod powtórna wziął poprawę i do pojętności młodych bardziej przystosował; czytane były od Phlederera, dano je innym osobom w temże Towarzystwie do czytania i roztrząsania. 2) Sierakowski zaczął czytać tłumaczoną od siebie na polskie z francuskiego naukę ogrodniczą p. de Rieul, mającą służyć do szkół za książkę elementarną. 3) Na list Mniszcha, sekretarza, w. ks. litewskiego, imieniem Komisji pisany, czytano odpowiedź daną z Wiednia od ks. Pokubiaty względem przesłania stamtąd używanego wzoru registratury gospodarskiej i kupieckiej, który ma być dawany w szkołach wiedeńskich ku nauce uczniów.

142. 6 grudnia — prezydujący Zamoyski, nieobecny Piramowicz. 1) Sierakowskiemu oddane jest tłumaczenie na polskie przez ks. Kluka agrykultury p. Huby. 2) Tenże Sierakowski czytał tłumaczoną od siebie naukę ogrodniczą przez p. de Rieul napisaną.

143. 18 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. 1) Nadesłany 2-gi sekstern fizyki od p. Huby oddany jest osobom Towarzystwa do roztrząśnienia. 2) Dalsze tłumaczenie ogrodniczej roboty przez Sierakowskiego czytane było i roztrząsane.

144. 20 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Piramowicz, Popławski. Czytane było i roztrząsane dalsze tłumaczenia ogrodniczej roboty przez Sierakowskiego.

145. 27 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Koblański, Piramowicz. Czytane było i roztrząsane dalsze tłumaczenie geometrii przez Gawrońskiego.

1780.

146. 3 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. Roztrząsane było dalsze tłumaczenie geometrii przez Gawrońskiego.

147. 10 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. Czytana była i roztrząsana geometrya tłumaczona przez Gawrońskiego.

148. 17 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecni: Koblański, Piramowicz. Czytana była i roztrząsana geometrya tłumaczona przez Gawrońskiego.

149. 24 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. Czytana była i roztrząsana geometrya tłumaczona przez Gawrońskiego.

150. 31 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. Czytana była i roztrząsana geometrya tłumaczona przez Gawrońskiego.

151. 7 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz.

1) Prezydujący czytał ułożoną przez siebie plantę względem elementarnej historii na szkoły, przywodząc gruntownymi uwagami, jak też historia zgodnie z pojęciem młodych i z daną imże moralnością ma być rozłożona i użytecznie traktowana; uczynił przytem oświadczenie, iż tę plantę poda Towarzystwu do roztrząśnienia i że oraz do egzekucyi onej znajdzie osobę zdatną od siebie upatrzoną. 2) Czytana była i roztrząsana geometrya tłumaczona przez Gawrońskiego. 3) Przedsięwzięło Towarzystwo ze zlecenia prezydującego naradzić się i co pewnego ułożyć na przyszłej sesyi względem miar polowych, instrumentów geometrycznych i wyrznięcia potrzebnych do geometryi elementarnej figur, aby o tem wszystkiem wcześniej P. Komisya była uwiadomiona i co będzie potrzebnego w tej mierze postanowiła.

152. 14 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. 1) Ułożona planta względem elementarnej historii od prezydującego była rozdana osobom Towarzystwa ku rozważaniu onejże. 2) Czytana i roztrząsana geometrya tłumaczona przez Gawrońskiego, której to geometryi, ile się onej zamykać będzie w 1-ym tomie, ponieważ i wcześniej i wyraźne jest potrzebne przepisanie do druku, zaczęł prezydujący zlecić Gawrońskiemu, aby do jej przepisania dobrał z czytelnym charakterem kopisty i z nim uczynił ugodę, najwięcej postępując kosztu po 2 zł. od arkusza. 3) Sierakowski podjął się nieodwłocznie odrysować potrzebne do geometryi figury, podług tej formuły, jaka użyta będzie w druku; te odrysowane figury mają służyć za wzór i miarę sztycharzowi; sztycharza zaś wybranie i zgodzenie wziął na siebie Gawroński z doniesieniem o tem Towarzystwu. 4) Prezydujący wraz z Towarzystwem zdał to na Gawrońskiego i Phlederera, aby zniósłszy się z sobą uczynili wybór i opis najpotrzebniejszych instrumentów do mierzenia w polu, któreby do użytku po szkołach były rozესlane i oraz pomiarkowanie uczynili, siłaby najtaniej mogła kosztować w Warszawie robota tych instrumentów.

153. 21 lutego — prezydujący Potocki, nieobecni: Bogucicki, Jakukiewicz, Piramowicz. 1) Uwagi Jakukiewicza nad zdaniem od prezydującego podane o elementarnej historii były czytane; czytał także swoje w tej materyi Popławski sekretarz; przełożył nakoniec swoje Koblanski. 2) Sierakowski podług zlecenia podał Towarzystwu wyrysowanych od siebie kilkadziesiąt figur geometrycznych, które mają służyć za wzór do wysztychowania. 3) Gawroński czytał uczyniony od siebie wypis z manuskryptu Łoyka do miar w Polsce polowych stosujący się; wziął oraz na siebie tychże miar tablicę ułożyć, jakie są w Polsce i Litwie używane pospoliciej i prawem wyznaczone, aby do geometryi elementarnej były przydane. Tenże czytał dalsze od siebie tłumaczenie geometryi. 4) Podług zlecenia Towarzystwa Gawroński i Phlederer podali spólnie od siebie ułożony wybór i opis najpotrzebniejszych instrumentów geometrycznych na szkoły narodowe.

154. 28 lutego — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukie-

wicz, Piramowicz. Czytane było i roztrząsane dalsze tłumaczenie geometryi Gawrońskiego.

155. 6 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. Czytane było i roztrząsane dalsze tłumaczenie elementarnej geometryi Gawrońskiego.

156. 8 marca odprawiła się przypadająca rocznica ustanowionego Towarzystwa Elementarnego w Zamku, na sali Rady Nieustającej, którą Król JMość, pan nasz miłościwy, swą przytomnością zaszczylić raczył, w obecności także radnych panów po zakończonej naówczas od siebie ekstraordynaryjnej sesyi Rady Nieustającej, i innych wielu znacznych i licznych gości. Ks. biskup płocki, prezes Komisyi Edukacyjnej, powitał Króla JMości i u niego zjednął audyencyą. Ks. Popławski, zastępujący miejsce sekretarza, dał sprawę z rocznych czynów Towarzystwa i P. Komisyi w mowie swej na ten koniec mianej ¹⁾. Król JMość łaskawie i przychylnie odpowiedzieć raczył, oddając słuszną pochwałę gorliwości Komisyi około dobra edukacyi, wraz oświadczając swą dla niej protekcyą w czasie następującego sejmku, jako i względność ku osobom Towarzystwa.

157. 13 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. 1) Czytane było i roztrząsane dalsze tłumaczenie geometryi elementarnej. 2) Sierakowski oddał do archiwum tłumaczoną agrykulturową p. Huby; tenże 25 tablic od siebie odrysowanych figur geometrycznych oddał, które dane są do rąk Gawrońskiemu. 3) Koblański wziął na siebie rozmówić się z ks. Tempier o przetłumaczenie na francuskie ostatniej mowy podczas rocznicy Towarzystwa przez Popławskiego sekretarza mianej, aby mogła być przesłaną do Journalu Encyclopedycznego ²⁾.

158. 20 marca — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Piramowicz. 1) Czytane było dalsze tłumaczenie geometryi elementarnej. 2) Phlederer pokazał tablicę logarytmów Ulaka ³⁾, które potrzebne będą do sprowadzenia dla profesorów szkół narodowych. 3) W interesie instrumentów geometrycznych dana odpowiedź z Berlina od Zabłockiego była komunikowana Phledererowi, z której ponieważ się okazuje, iż podany rejestr i opis tychże instrumentów w niektórych

¹⁾ Mowa wdzień rocznicy otwarcia Towarzystwa do ksiąg elementarnych na sesyi dnia — marca r. 1780 przez ks. Popławskiego, zastępującego miejsce sekretarza. Warszawa 4°, 8 fol. Wiadomość o tem posiedzeniu podana w Gazecie Warszawskiej № 22, z 15 marca.

²⁾ W Journal encyclopédique, Bouillon, 1780, III, 490, jest „Notice sur le conseil préposé en Pologne à l'éducation nationale, envoyée de Warsovie aux auteurs de ce Journal“. Jestto artykuł na 4 stronicach o Komisyi Edukacyjnej, Sądowniczej i Rządawniczej, o dobrach po-jezuickich i o książkach wydanych przez Towarzystwo do ksiąg elementarnych z zapowiedzią ogłoszenia ustaw Komisyi Edukacyjnej.

³⁾ Adryan Ulacq, Tabulae sinuum, tangentium et secantium logarithmi. Francofordiae-Lipsiae, 1767.

punktach inaczej był wzięty, niżli należało, zaczem tenże Phlederer wyraził na piśmie za zdaniem Towarzystwa, czego koniecznie potrzeba i na co z tychże instrumentów. aby też powtórna informacja mogła być przesłaną do Zabłockiego. 4) Prezydujący proszony jest od całego Towarzystwa, aby polecił łaskawym względem P. Komisji należąca się półroczną pensję od przeszłego septembra dla Towarzystwa Elementarnego. Sesya dla świąt wielkanocnych (26 marca) odłożona jest na wtorek.

159. 28 marca — prezydujący Potocki, nieobecni: Piramowicz. 1) Czytane było dalsze tłumaczenie geometrii elementarnej. 2) Czytany był list z Wiednia ks. Pokubiaty z przyłączoną ceną i opisem instrumentów geometrycznych, z czego pokazuje się, iż i prędszej, i taniej mogą być zrobiono też instrumenta w Wiedniu, niż w Berlinie; obligowany jest od Towarzystwa Phlederer, aby do przysłanej od rzemieślnika wiedeńskiego ceny przyłożył uczynione na sesyi uwagi, które do Wiednia mają być przesłane. 3) Podany prospekt po francusku względem elementarnej historii był komunikowany osobom Towarzystwa do przejrzania i roztrząsania, lubo już względem tejże historii napisana planta od prezydującego była wprzód przyjętą jednostajnie i osądzoną za najlepszą. 4) Adryana Ulacqa tablice logarytmów w jednym tomie zamknięte po 6 zł. w Warszawie kosztują; mogą być tańsze, jeżeli kilkadziesiąt razem egzemplarzy podług liczby szkół postanowi P. Komisya sprowadzić, będąc wielką i potrzebną pomocą dla profesorów uczących geometrii elementarnej.

160. 3 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Narbutt, Piramowicz. Czytane było dalsze tłumaczenie geometrii elementarnej. 2) Czytany był list z Berlina p. Zabłockiego w interesie robienia instrumentów geometrycznych; z rejestru i ceny od tamtejszych rzemieślników podanej pokazuje się, iż żądane instrumenta najtaniej mogą kosztować tamże 32 talary po 6 zł., w Wiedniu zaś też same podług ceny od rzemieślników danej po 32 reńskie, a zatem trzecią częścią tańsze będą, niż w Berlinie.

161. 10 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Piramowicz. Zaczęto czytać i roztrząsać fundamenta i reguły ortografii polskiej, podane od Kopczyńskiego i z jego gramatyki na II klasę wyjęte, żeby podług tychże reguł ustanowionych zaczęto się przedrukowanie gramatyki.

162. 17 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Koblański, Piramowicz. 1) Gawroński podał rejestrem, wiele sztycharz pretenduje za 29 tablic figur geometrycznych na 6000 egzemplarzów, które będzie rznął na blasze, razem poprawując oneż i wybijając. 2) Czytane były i roztrząsane dalej reguły ortografii polskiej, które to czytanie zakończone zostało.

163. 24 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Koblański, Narbutt, Piramowicz. 1) Czytana była i roztrząsana z powszechnem ukontentowaniem gramatyka Kopczyńskiego do II klasy stosowana.

2) Prezydujący zapowiedział nadechodzących dla Towarzystwa wakacji porę aż do 1 septembra, podług ustaw temu Towarzystwu przepisanych, zamawiając jednak ekstraordynaryjne sesye z osób w Warszawie będących, na co Towarzystwo swą powolność oświadczyło i oraz powinna wdzięczność prezydującemu, za jego ciągle i gorliwie prowadzoną prezydencją, z zaszczytem tegoż Towarzystwa. W sobotę następującą zapowiedziana jest sesya ekstraordynaryjna.

164. 29 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Gawroński, Narbutt, Phlederer, Popławski. 1) Prezydujący oznajmił Towarzystwu, iż Kopczyńskiego P. Komisji dobrze znajomego z przysługi i talentów ku instrucei narodowej, taż Komisya umieściła w Towarzystwie Elementarnem wraz z pensją. 2) Czytana była i roztrząsana dalej gramatyka elementarna na II klasę tegoż Kopczyńskiego.

165. 1 maja — prezydujący Potocki, nieobecni: Bogucicki, Gawroński, Kopczyński, Narbutt, Phlederer, Popławski. Czytana była i roztrząsana dalej gramatyka elementarna na II klasę.

166. 6 maja — prezydujący Potocki, obecni: Bogucicki, Gawroński, Kopczyński, Narbutt, Popławski. Czytana była i roztrząsana dalej gramatyka elementarna na II klasę. Sesya zapowiedziana na środę.

167. 10 maja — prezydujący Potocki, obecni: Bogucicki, Kopczyński, Popławski. Czytana była i roztrząsana dalej gramatyka elementarna na II klasę. Sesya naznaczona na piątek następujący.

168. 12 maja — prezydujący Potocki, obecni: Bogucicki, Kopczyński, Narbutt, Popławski. Czytana była i roztrząsana dalej gramatyka elementarna na II klasę. Sesya naznaczona na przyszły wtorek.

169. 16 maja — prezydujący Potocki, obecni: Bogucicki, Gawroński, Kopczyński, Popławski. Roztrząsana była dalej gramatyka elementarna na II klasę, której czytanie i roztrząsanie zupełnie zakończone. 2) Podobnież zakończone czytanie geometrii elementarnej 1-ej części, mającej wyjść na następujący rok szkolny, wyjąwszy dwóch czy trzech rozdziałów ostatnich, na których przeczytanie w przyszłym miesiącu ma zapowiedzieć kilka sesyi ekstraordynaryjnych prezydujący z osób Towarzystwa w Warszawie natenczas znajdujących się, do którego to zakończenia sesye ekstraordynaryjne limitowano.

170. 4 września — prezydujący Potocki, nieobecni: Koblański, Piramowicz. Czytane było tłumaczenie geometrii części 2-ej o bryłach.

171. 11 września — prezydujący Potocki, nieobecni: Koblański, Kopczyński, Piramowicz. Czytane było tłumaczenie geometrii części 2-ej o bryłach.

172. 18 września — prezydujący Potocki, nieobecni: Narbutt, Piramowicz. Czytane było tłumaczenie geometrii części 2-ej o bryłach.

173. 30 września — prezydujący Potocki, nieobecni: Narbutt, Piramowicz. Czytane było tłumaczenie geometrii części 2-ej o bry-

łach. Sesja solwowana do przyszłego piątku. Potem rachowane absencye.

174. 6 października — prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. Czytane było tłumaczenie geometryi części 2-jej o tryłach. Sesja solwowana do przyszłego piątku.

175. 13 października — prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. Piramowicz po swoim z zagranicy powrocie objął znowu sekretarską posługę. Kanonik Gawroński czytał dalsze geometryi elementarnej tłumaczenie.

176. 20 października — prezydujący Potocki. Ustanowiono tytuł geometryi elementarnej: „Geometrya dla szkół narodowych część I“, potem „część II“, także aby przed dziełem położony był rejestr rozdziałów i wyrazy polskie z łacińskimi użyte w tej księdze, oraz omyłki. Gawroński czytał dalsze tłumaczenie geometryi.

177. Prezydujący Potocki ¹⁾. 1) Prezydujący zalecił, aby za każdą nową edycją ksiąg elementarnych wyrażono, która w powtórzeniu jest edycją. 2) Gawroński czytał dalsze przełożenie geometryi. 3) Za wniesieniem sekretarza względem dalszego wybierania wypisów ustanowiono, aby o wypisy do moralnej nauki pisać do Popławskiego, co do rolniczej i ogrodniczej nauki kończyć będzie Piramowicz, z Pliniusza zaś do historyi naturalnej wziąć na siebie Hołowczyc.

178. Prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. Gawroński czytał dalej tłumaczenie geometryi.

179. 6 listopada — prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. Gawroński czytał dalsze przełożenie geometryi elementarnej. Za wniesieniem sekretarza, że p. Marion na próbę wziął do tłumaczenia jedną mowę na francuskie, i żeby przystało, aby tłumaczenie swoje czytał na sesyi, ustanowiono go zaprosić na przyszłą sesję.

180. 13 listopada — prezydujący Potocki. Gawroński czytał dalsze tłumaczenie geometryi elementarnej.

181. Prezydujący Potocki. 1) Gawroński czytał dalsze tłumaczenie geometryi. 2) Prezydujący wniósł potrzebę przełożenia Komisyi końcem użyteczności ksiąg elementarnych i wogólności instrukcyi, aby wykonywując dawniejsze swoje zamysły względem wizytatorów poprzedniczo z Szkołą Główną Krakowską umówiła się o przyjęcie osób Towarzystwa Ksiąg Elementarnych ad corpus academicum. Co i hierarchię ułożoną w czasie zachowa i ubezpieczy Komisję, iż w jej rozrządzeniach względem instrukcyi zamiar Komisyi dokładnie wykonywanym będzie. 3) Z powodu także tak porządku w drukowaniu książek, jako i onych rozesłaniu zalecił prezydujący, aby Piramowicz przygotował projekt w tej mierze do Komisyi, stosownie do myśli wielostronnie już przełożonych.

182. 27 listopada — prezydujący Potocki. 1) Czempiński, do-

¹⁾ Daty dwóch sesyi opuszczone.

któr medycyny, znany z biegłości swojej w lekarskiej umiejętności i w historii naturalnej, za podaniem prezydującego na sesyi piątkowej w Komisji a za zezwoleniem tejże poczytany jest w Towarzystwo honorarie i dzisiaj miejsce zasiadł. Tenże podjął się pisania książki elementarnej o zachowaniu zdrowia. 2) Sierakowski czytał przełożenie książki elementarnej o ogrodnictwie.

183. 5 grudnia — przewodniczący Potocki. 1) Ponawiając zlecenie już dane Towarzystwu ułożenia punktów instrukcyi dla wizytatorów szkół narodowych podany jest raport ks. Czartoryskiego, generała ziem podolskich, uczyniony z wizyty szkół swego departamentu, aby na wzór w wzmiankowanym ułożeniu służył. 2) Sierakowski czytał dalsze przełożenie książki o ogrodnictwie.

184. 11 grudnia — prezydujący Potocki. 1) Naradzono się o sposobie ułożenia instrukcyi dla wizytatorów. 2) Sierakowski czytał dalsze przełożenie książki o nauce ogrodniczej.

185. 18 grudnia — prezydujący Potocki. Sekretarz czytał kopją listu do p. Fryderyka Eecarda, asesora Goettingensis instituti historici. Tenże czytał wypisy z Kolumeli do rolnictwa z przypisami, Sierakowski czytał dalsze przełożenie książki o rolniczej nauce.

186. 27 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Gawroński. 1) Umówiono między sobą pod powagą prezydującego, aby przydatek do pensyi rocznej osób Towarzystwa do rozrządzenia prezydującego na sesyach jegoż oddany nie podlegał ustawie absencji, aby podobnie kwota pensyi przypadająca w proporcji na czas wakacyi od tegoż prawa wyjęta zostawała. 2) Wypisy z Kolumeli przez Piramowicza zebrane z notami czytane były. 3) Czytali wszyscy uczynione przez siebie uwagi do ułożenia instrukcyi dla wizytatorów szkół narodowych. Przystał prezydujący i zalecił, aby z przepisów pierwiastkowych, z uniwersałów i listów okólnych Komisji uczyniony był zbiór rozrządzeń o powinnościach osób wchodzących do usług w instrukcyi publicznej i o polityce szkolnej, któryby zbiór każdy z wizytatorów zostawił w kolegiach od siebie wizytowanych. Drugie tegoż wniesienie zalecało przejrzeć pierwsze przepisy dla nauczycielów, docześnie poczynione, nimby wyszły książki elementarne, a przejrzawszy, wyciągnąć z nich te artykuły, które nie zdawałyby się zgadzać z układem ksiąg elementarnych, z przestrogiami przyzwoitemi dla profesorów. W tych przestrogiach ma być zalecono tymże, aby w naukach, na które jeszcze nie wyszły książki, trzymali się rad, w rzeczonych przepisach podanych. Co do historii dziejów ludzkich, prospectus historii od Komisji potwierdzony zostawiony szkołom będzie, aby tymczasem stosownie do niego szła ta nauka. 4) Naznaczono Jakukiewicza, Koblańskiego, Hołłowczyca, Narbutta, Piramowicza do ułożenia z pism i uwag pomienionych tak zbioru rozrządzeń około nauk, rządu szkolnego i kasy, jako potem z uwag podanych od każdego zupełną dla wizytatorów instrukcyę. To wszystko ważność swą odebrać ma, gdy potwierdzenie P. Komisji nastąpi.

1781.

187. 5 stycznia – prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt. Wyznaczeni do zebrania z uniwersałów i innych ustaw tego wszystkiego, co się i do zbioru rozporządzeń po szkołach mającego się zestawiać i do ułożenia punktów iustrukcyi dla wizytatorów stosować się ma.

188. 11 stycznia – prezydujący Potocki, nieobecni: Hołłowcycz, Koblański, Phlederer. 1) Ustanowiono, aby ułożony był zbiór, zawierający rząd domowy i szkolny, mający odtąd służyć za prawidło dla zawiadujących szkołami i podlegających onymże. Dzieło to, rozdzielone na artykuły, z których artykuły: *dom, rektor, prefekt, dyrektorowie, kaznodzieja, spowiednik, emeryci, uczniowie, czeladź, nabożeństwo, wakacje i rekreacje* poruczono do ułożenia Jakukiewiczowi; artykuły: *nauczyciele, vice nauczyciele, klasy, popisy prywatne i publiczne* – Piramowiczowi; artykuły: *komwikty wszelakie, parafialne szkoły i wizyty* – Narbuttowi; artykuły: *kary, nagrody, alumni* – Kopczyńskiemu. Wszystkie tych artykułów przepisy stosowane być mogą do rozporządzeń P. Komisji dotąd zaszytych i wygotowane do egzaminu, a potem podane jednemu do ciągłego onych wypisania. 2) Czytano list p. Carrosi, którym, odpisując na zapytanie sekretarza, czy pracuje około podjętej książki historii naturalnej na szkoły, wymawia się niesposobnością czasu i materiałów niedostatkiem, zwłaszcza do historii krajowej. Z tej okoliczności ustanowiono przełożyć P. Komisji, aby ks. Kluka, lub kogo zdawać się będzie, do zastąpienia w tej robocie wyznaczyła.

189. 15 stycznia – prezydujący Potocki, nieobecny Hołłowcycz. 1) Prezydujący czytał wypis wyciągniony przez siebie z mowy 7-marca 1780 mianej przez ks. Popławskiego dla przestania tego do żurnalisty. 2) Piramowicz czytał wypisy z Kolumeli z notami. 3) Czytane były ustawy fundamentalne z przydatkami doczesnymi hierarchii szkolnej, stosownie do urządzenia zbioru zarządzeń dla szkół narodowych, który się ma zostawiać w każdym domu iustrukcyi przy wizytach.

190. 22 stycznia – prezydujący Potocki. 1) Piramowicz czytał wypisy z Kolumeli z notami na IV klasę. 2) Omyłkę znaczącą w Geometrii postrzeżoną, poprawić i kartę całą przedrukować zalecono. 3) Jakukiewicz i Hołłowcycz podali tablicę od siebie ułożoną, rozporządzającą nauki na klas tylko sześć z wyznaczeniem czasu, jaki każda nauka trwać ma. Czynnione na to uwagi, zadawane trudności; zlecono tymże księżom, oraz Gawrońskiemu i Phledererowi, aby za wspólnem z sobą zniesieniem się sprostowali też tablice stosownie do uwag i popraw na sesyi czynionych.

191. 29 stycznia – prezydujący Potocki. 1) Tablica nauk i profesorów, która na przeszłej sesyi podana była, z odmianami i poprawami czytana, roztrząsniona i potwierdzona została. 2) Piramowicz

czytał wypisane przez się artykuły do zbioru ustaw na szkoły, które na niego włożone były, to jest: *profesorowie, vice-profesorowie, nauki, popisy, egzamina, promocyje*. Sesya ekstraordinaryjna na sobotę zamówiona.

192. 3 lutego prezydujący Potocki, nieobecni: Narbutt, Phlederer. 1) Tablica rozrządzająca na dni czas dawania każdej nauki czytana i przyjęta była. Ta tablica ułożona jest od Jakukiewicza i Hołłowczyca. 2) Czytane były i ułożone przez Hołłowczyca do zbioru rozrządzeń artykuły: *rektor, prorektor, prefekt, raport, wakacje i rekreacye, święta, emeryci*.

193. 5 lutego—prezydujący Potocki. 1) Czytane były ułożone od Kopeczyńskiego do zbioru ustaw szkolnych artykuły: *alumni czyli kandydaci, kary i nagrody*. 2) Kołłataj przyjął na siebie artykuły: *Zgromadzenie, Szkoła Główna, seminarjum alumnów* do zbioru ustaw. 3) Prezydujący podał zdanie swoje, aby ten zbiór ustaw był drukowany pagina fracta, białą stroną zostawując do wpisywania w przypadku stosujących się do okoliczności rozrządzeń.

194. 7 lutego—prezydujący Potocki, nieobecny Phlederer. Kopeczyński kończył czytanie swoich artykułów *o nagrodach i karach*. 2) Narbutt czytał artykuły: *pensyonowani od Komisji, szkoły parafialne*.

195. 12 lutego—prezydujący Potocki. 1) Różne pytania i wątpliwości względem niektórych artykułów zbioru ustaw edukacyjnych roztrząsane i rozwiązane były. 2) Narbutt czytał dalsze artykuły z poruczonych sobie, jako o: *pensyonowanych, funduszowych, pensjomistrzach, wizytach*. 3) Koblańskiemu zlecono, aby zniósłszy się z Szybińskim pijarem, który miał z poprawami i pomnożeniem wygotować przełożenie na polskie Dykeyonarza mityologicznego, ułożył dykeyonarzyk w tej materji na szkoły narodowe.

196. 17 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Phlederer. 1) Kołłataj czytał artykuły do zbioru ustaw, to jest: *stan akademicki, zgromadzenie, obrady*. 2) Koblański proszony jest o spisanie artykułu: *o chorych i przez kalectwo niedołączonych*.

197. 19 lutego — prezydujący Potocki. 1) Jakukiewicz czytał artykuły: do zbioru ustaw: *dom, kościół, czeladź, kasa prowincjonalna, utrzymanie w całości budynków, nabożeństwo, kaznodzieje, dyrektorowie*, 2) Koblański czytał artykuł *o niedołączonych przez kalectwo*.

198. 24 lutego—prezydujący Potocki. Czytane było rozłożenie nauk i godzin w szkołach mniejszych na trzech profesorów a lat sześciu, uczynione przez Jakukiewicza i Hołłowczyca, niektóre uwagi podawane i podług nich sprostować tablicę zalecono.

199. 26 lutego—prezydujący Potocki. 1) Czytana tablica wydziału szkół każdemu wizytatorowi wyznaczonych. 2) Tablica wydziałowych szkół i rektorów od Hołłowczyca i Jakukiewicza ułożone, roztrząsane były do podania Komisji na sesji piątkowej. 3) Koblański czytał artykuł do zbioru ustaw: *o pensjach*.

200. 3 marca—prezylujący Potocki, nieobecny Phleclerer. 1) Zlecono Piramowiczowi sekretarzowi, aby ułożył i spisał zbiór ustaw edukacyjnych do roztrząśnienia i potwierlzenia Komisji. 2) Kollątaj czytał artykuł: *Szkoły Główne*.

201. 5 marca—prezylujący Potocki. 1) Niektóre pytania i wątpliwości względem zbioru ustaw ułatwione były. 2) Kollątaj czytał artykuł: *o konkursach*.

202. 7 marca odprawił się akt rocznicy zclawania sprawy publicznie z robót i rozrządzeń około edukacji narodowej. Najjaśniejszy Pan przez zwykłą swoją o dobro królestwa swego z edukacji wypływające chęć i gorliwość akt ten obecnością swoją zaszczycić raczył. Znajdowali się na nim komisarze wszyscy w Warszawie będący, wszystkie Towarzystwa do ksiąg elementarnych wyznaczanego osoby; przytomni byli w znacznej liczbie goście. JOKsiążę biskup płocki prezylujący Komisji, sesją zagał: wyznał JKMści podziękowanie imieniem Komisji za wszystkie ojcowskiej opieki dowody, mianowicie za darowanie do Szkoły Głównej Wileńskiej ogrodu botanicznego, gabinetu historii naturalnej, zbioru ksiąg i narzędzia fizycznego i anatomicznego z Grodzieńskiej swojej ekonomii, znacznym Króla JMści kosztem sporządzonych. Po ucałowaniu ręki królewskiej przez komisarzy, ks. Piramowicz mówił ¹⁾, zclając rzeczową sprawę. Najjaśniejszy Pan z osobliwą łaskawością raczył oświadczyć wdzięczność za starania około edukacji krajowej łozone Komisji i ukontentowanie swoje z usług osób w teje posłudze pracujących ²⁾.

203. 10 marca — prezylujący Potocki. Piramowicz czytał już ułożone w zbiór ustaw artykuły: *stan akademicki, zgromadzenie akademickie, obrady, zgromadzenia, Szkoły Główne, konkurs*.

204. 12 marca — prezylujący Potocki. 1) Dalszy zbiór ustaw był czytany. 2) Sierakowski czytał przełożenie książki elementarnej o ogrodnictwie.

205. 17 marca—prezylujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. 1) Czytane było dalsze ułożenie zbioru ustaw. 2) Prezylujący w Towarzystwie podjął się przełżyć P. Komisji potrzebę składania ekstrordynaryjnych sesji dla zakończenia dzieła ustaw na zgromadzenia akademickie i szkoły, oraz potrzebę uniwersałów o przyszłych wiytach.

206. 19 marca — prezylujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Kopczyński. Sierakowski czytał przełożenie książki elementarnej o ogrodnictwie.

207. 24 marca—prezylujący Potocki. 1) Sierakowski skończył

¹⁾ Mowa w dzień rocznicy otwarcia Towarzystwa do ksiąg elementarnych na sesji dnia 7 marca r. 1781 przez ks. Piramowicza sekretarza Komisji Ed. Nar. w teże Towarzystwie, miana. Warszawa, 8-o, 10 kart.

²⁾ Wiadomość o posiedzeniu w „Gazecie Warszawskiej“ Nr. 20 z 10 marca.

czytanie 1-szej części nauki ogrodniczej przełożonej na polskie. 2) Czytane były dalsze rozdziały ustaw na szkoły narodowe.

208. 26 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. Czytał Piramowicz dalsze ułożenie ustaw na szkoły narodowe.

209. 2 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. 1) Piramowicz czytał dalsze ułożenie ustaw na szkoły narodowe. 2) Sierakowski oddał zakończone przetłumaczenie 1-szej części nauki ogrodniczej p. Rieul, które złożone jest w archiwum Towarzystwa.

210. 7 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. 1) Piramowicz czytał dalsze ułożenie ustaw edukacyjnych. 2) Wydane jest Sierakowskiemu pismo jego przełożonej od niego ogrodniczej nauki dla przepisania i dla rysowania figur; oświadczona temuż przez prezydującego za pracę wdzięczność i przyrzeczone względem Komisji zalecenie.

211. 23 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt. 1) Czytano jeszcze resztę rozdziałów ustaw edukacyjnych. 2) Zalecono, aby Komisji przełożyć potrzebę drukowania Gramatyki, Moralnej nauki, Arytmetyki i oraz sprowadzenia logarytmów Ulacka. 3) Skrzetuski wezwany do pisania historii elementarnej czytał pierwsze jej rozdziały.

212. 28 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. 1) Wzory na różne księgi i raporta zgromadzeń, ułożone od Hołłowczyca i Jakukiewicza, czytane z potrzebnymi uwagami były. 2) Zlecono sekretarzowi pisać do Popławskiego o wygotowanie Moralnej nauki na klasę III a Wypisów na klasę IV.

213. 30 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. 1) Skrzetuski czytał dalszą swoją historią elementarną. 2) Sesje ordynaryjne zakończone aż do września; umówiono, aby jeszcze sesje ekstraordynaryjne składane były dla czytania Historii na szkoły narodowe i 3-ej części Gramatyki.

214. 2 maja — prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt. 1) Czytano Historią na szkoły narodowe z przyzwotem uwagami. 2) Wzięli na siebie Phlederer i Piramowicz wypisy z autorów klasycznych do 1-ej części Historii.

215. 7 maja — prezydujący Potocki, obecni nie wszyscy. Skrzetuski czytał Historią elementarną na III klasę; uwagi i poprawy przyzwote czynione.

216. 9 maja — prezydujący Potocki, nieobecni: Hołłowczyk, Jakukiewicz, Narbutt. Czytanie dalsze Historii elementarnej Skrzetuskiego zabawiło sesję.

217. 12 maja — prezydujący Potocki, nieobecni: Gawroński, Narbutt. Czytana była Historia elementarna Skrzetuskiego z przyzwotem uwagami.

218. 14 maja — prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt, Skrzetuski zakończył czytanie swojej Historii części 1-ej na klasę III wyznaczoną. 2) Względem niektórych tejże części rozdziałów zdanie było prezydującego, aby do dalszych części odłożone zostały, z przy-

czynny, iż zawierają wiele uwag raczej z greckiej i rzymskiej historii wpływających, niżeli z tych dziejów, które się w tej części podają; co aby ks. Skrzetuski uczynił zalecono.

219. 16 maja—prezydujący Potocki, nieobecni: Gawroński, Jakukiewicz, Narbutt, Phlederer. Kopczyński czytał 3-cią część Gramatyki, na III klasę; czyniono uwagi.

220. 19 maja—prezydujący Potocki, nieobecni: Phlederer, Piramowicz. Kopczyński czytał dalej Gramatykę na III klasę.

221. 21 maja prezydujący Potocki, nieobecni: Hołowczyc, Jakukiewicz, Narbutt. Kopczyński czytał swoją Gramatykę.

222. 23 maja — prezydujący Potocki, nieobecni: Hołowczyc, Jakukiewicz, Narbutt, Phlederer. Kopczyński czytał dalej swoją Gramatykę.

223. 26 maja — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Narbutt, Phlederer. Kopczyński ukończył czytanie swojej Gramatyki dla uczniów; oddana sprawiedliwość i oświadczone podziękowanie autorowi.

224. 3 września. Po skończonych wakacjach rozpoczęte sesje Towarzystwa. Na sesji publicznej tego dnia odprawionej dla podania ustaw P. Komisji zgromadzonym rektorom, a za sesją Towarzystwa poczytanej, znajdowały się osoby tegoż Towarzystwa, prócz ks. Kobańskiego.

Komisja rzeczypospolitej nad edukacją krajową, ustanowiwszy, dla dostarczania nieprzerwanego nauczycielów szkołom krajowym, stan nauczycielski stanem akademickim nazwany; ułożywszy do tego celu ustawy i rozrządzenia swoje, umyśliła one podać do wykonania przełożonym szkoł i wszystkim około instrukcyi w niej pracującym pod tytułem jeszcze *Projektu*, a to w tem zamierzeniu, aby do skutku zaraz w pierwszym roku przywodząc te przepisy, przestrzegać można potrzeby odmian i popraw, po którychby nastąpieniu też ustawy moc stała i nieodmienną wzięły. Na ten koniec listem okólnym wezwała przełożonych szkolnych w Koronie do Warszawy, a podobne wezwania uczynione było w W. Księstwie Litewskim do Wilna. Nastąpił zatem zjazd rektorów i prorektorów na czas naznaczony.

Dnia 3 września odprawiła się publiczna sesja komisji w Zamku rzeczypospolitej pod prezydencją JOKs.JMcI biskupa Płockiego, w przytomności jww. Zamoyskiego ordynata i Bielińskiego, starosty czerskiego, na której jw. prezydujący rzecz miał do zgromadzonych rektorów, przekładając im: ważność ich powołania, jedyną ojezyny nadzieję w dobrej edukacyi, gorliwość i opiekę około tej części rządu mądrego króla, oraz zachęcając ich do przyjęcia i wykonania ustaw, które do tego celu zmierzają.

Nazajutrz zebrani rektorowie wraz z osobami Towarzystwa do ksiąg elementarnych w Bibliotece Publicznej rzeczypospolitej omawiali i ułatwiali między sobą niektóre punkta dotyczące się przedsięwziętej rzeczy.

225. Nakoniec dnia 5 września na sesyi w Zamku mianej znouwu joks. biskup płocki ponowił żądania Komisji, podał rektorom opis podległości rzeczonym prawom, którzy wszyscy jednomyślnie podpisami swymi przyjęli, podpisał patenta rektorskie i, oddając gorliwość i zdatności tych mężów winną sprawiedliwość, z zagrzaniem do dalszych prac i zasług zgromadzenie pożegnał¹⁾.

226. 10 września —prezydujący Potocki, nieobecny Kobański. Phlederer czytał instrukcyę do Fizyki przez p. Hubę napisaną, której przejrzenie szczególnie jemu zlecone było. Rozdziały czytane przyjęte z pochwaleniem. Zlecono, aby te rozdziały podług dawniejszego P. Komisji rozrządzenia przez jw. Potockiego prezydującego do tłumaczenia ks. Kocowi, profesorowi fizyki w szkołach warszawskich, przesłane były,

227. 17 września — prezydujący Potocki, nieobecny Kobański. Dalsze Fizyki rozdziały czytane; uwagi czynione. Powtórzono potrzebę przełożenia, aby komu pisanie Historji naturalnej na szkoły zlecone było.

228. 28 września —prezydujący Potocki, nieobecni: Gawroński, Hołowczyc, Kobański, Koczyński, Narbutt. Dalsze rozdziały Fizyki czytane. Proszony był przytomny ks. Koc, aby się wziął z pośpiechem do przełożenia Fizyki. Postrzeżono niektóre omyłki w 2-iej części Geometrii w wydaniu popełnione, któremi porządek artykułu jest pomieszany, zanotować do dalszej poprawy zalecono. Ta i inne przesłane sesye od JW-go (prezydującego) podpisane.

229. 5 października — prezydujący Potocki, nieobecny Gawroński. Czytane dalsze przełożenie Fizyki; uwagi i poprawy czyniono.

230. 8 października —prezydujący Potocki, nieobecny Gawroński. 1) Czytane dalsze przełożenie Fizyki przez ks. Koca. 2) Phlederer podał dzieło p. Lhuillera: „De relatione mutua capacitatis et terminorum figurarum, seu de maximis et minimis“²⁾ po łacinie napisane, dla nauczycieli matematyki pożyteczne, które Phlederer roztrząsnawszy za doskonałe uznał. Postanowiono przełożyć P. Komisji użyteczność takowego dzieła, końcem otrzymania aprobacyi onejże. 3) Za doniesieniem Towarzystwu, iż p. Schöffler³⁾ nie podejmuje się pisania Historji naturalnej na szkoły, prezydujący mocą sobie od Komisji poręczoną, mianował ks. Kluka, któryby wygotowawszy żądane dzieło, zniósł je potem z p. Jaskiewiczem, profesorem historii naturalnej w Szkole Głównej Krakowskiej.

231. 15 października — prezydujący Potocki, nieobecny Gawroński. Czytane było dalsze przełożenie Fizyki.

232. 22 października — prezydujący Potocki, nieobecni: Ga-

1) Podobnej redakcyi wiadomość o Zjeździe rektorów w „Gazecie Warszawskiej“ Nr. 72 (suplement) z 8 września.

2) Drukowane w Warszawie w r. 1780.

3) Osobistość bliżej nieznaną.

wroński, Koblański. Sekretarz Piramowicz z woli Komisji wyjechał do Lublina dla oddania kościoła i kolegium po-jezuickiego księżom trynitarzom i wydzielenia wyznaczonej części dla szkół i pomieszczenia profesorom stanu akademickiego. Czytane było dalsze przełożenie Fizyki; do przepisywania tego dzieła wyznaczony jeden z kancelarzy-stów Komisji. Na żądanie ks. Koca, aby mu był dany jeden egzemplarz Arytmetyki i Geometrii dla używania w tłumaczeniu Fizyki przyjętych już w Geometrii wyrazów polskich, zalecono p. Gröllowi wydać jeden egzemplarz żadanego dzieła. Podana była liczba szkół koronnych i litewskich, wynosząca do 72 szkół, którym profesorom matematyki może być użyteczne dzieło p. Lhuillier; Towarzystwo sądziło, jeżeli się podoba Komisji, aby szkołom wydziałowym po 2 były egzemplarze wyznaczone, innym zaś po jednemu, co wynosi egzemplarzy 86.

233. 29 października — prezydujący Potocki, nieobecny Gawroński. Dalsze przełożenie Fizyki czytane i roztrząsane.

234. 5 listopada — prezydujący Potocki. Dalsze tłumaczenie Fizyki czytane i roztrząsane było.

235. 12 listopada — prezydujący Potocki. 1) Sekretarz podał prośbę do prezydującego, aby mocą sobie od Komisji poruczoną obierania pisarzy ksiąg elementarnych nie podanych pod konkurs, raczył obowiązać Phlederera do pisania książki na szkoły Historii umiejętności i kunsztów. Co gdy prezydujący podał Phledererowi, ten żądanej pracy podjął się z powszechnem ukontentowaniem. 2) Czytane było przełożenie Algebry przez Gawrońskiego. 3) Gröll bibliopola zaniósł prośbę do Towarzystwa o wyznaczenie ceny na książkę Historii elementarnej przez niego drukowanej. Odpowiedź zawieszono do przełożenia rzeczy P. Komisji i odebrania jej woli.

236. 19 listopada — prezydujący Potocki. Czytane było dalsze przełożenie Algebry.

237. 26 listopada — prezydujący Potocki. 1) Na podanie sekretarza, iż potrzeba przyspieszenia w roztrząsaniu dzieł elementarnych, które są pod ręką Towarzystwa, jako to: Algebra i Fizyka, wyciąga, aby jedno z nich na osobnych posiedzeniach czytane było; ustanowiono, że Algebra trzem do roztrząsania oddana będzie, a Fizyka na zwyczajnych całego zgromadzenia sesjach czytana. Proseni na ten koniec: Gawroński, Hołłowicz i Phlederer, którzy w umówione od siebie godziny schodzić się będą na roztrząsanie Algebry. 2) Czytano dalsze Fizyki tłumaczenie.

238. 3 grudnia — prezydujący Potocki. Czytane było dalsze przełożenie Fizyki.

239. 10 grudnia — prezydujący Potocki. Sekretarz podał do czytania mowę ks. Poczobutta, rektora Szkoły Głównej Wileńskiej¹⁾.

¹⁾ Mowa w czasie założenia Uniwersytetu i „Oratio habita 8 decembris in Academia Vihnensi“ w dziele: „Universitas et academia Vihnensis a Valeriano Protasewicz condita, nunc instaurata.“ Wilnae, 1781.

240. 11 grudnia — prezydujący Potocki. Czytane było dalsze przełożenie Fizyki.

241. 24 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Hołłowczy, Narbutt. 1) Ustanowiono, aby istniejące poprawy w wydaniu Geometrii omyłek wydrukowane i rozesłane po szkołach były. 2) Za odebraniem wymawiania się ks. Łoyko z podjętej jego pracy około książki elementarnej Nauki chrześcijańskiej, podał sekretarz, iżby się zwał zdolny do ułożenia tego dzieła ks. Casoli, pijar. Zlecono zatem, aby mu to żądanie ogłoszone było. 3) Czytane było dalsze Fizyki elementarnej przełożenie.

242. 31 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt. Czytane było dalsze przełożenie Fizyki.

1782.

243. 7 stycznia — prezydujący Potocki. Czytane było dalsze tłumaczenie Fizyki. Przejrzane także były wypisy z autorów przez Piramowicza zebrane na klasę IV do historii naturalnej.

244. 14 stycznia — prezydujący Potocki. 1) Czytane było tłumaczenie Fizyki. 2) Sekretarz podał pytania przełożone sobie od prefekta szkół Lubelskich końcem rozwiązania. Pierwsze było: czyli popisy szkolne (wyjąwszy dwie pierwsze klasy, o których podobna wątpliwość nie zachodzi) mają odprawiać klasy, zachowując porządek nauk, które się w kilku klasach dają, tak, aby popisy na nauki dzieliły się, jak są podzieleni profesorowie, czyli przez podział klas, tak, aby każda ze wszystkich swoich nauk dawała sprawę? Odpowiedziano: aby pierwszym z wyrażonych sposobem czyniły się popisy, sądząc, iż ten sposób służyć będzie do powtarzania i odnawiania nauki względem uczniów i wyższej klasy, w której dalsze dają się teże nauki części, oraz iż jeden profesor zręczniejszy takowymi popisami rozrządzać może. Drugie pytanie: jako w V klasie, w której dwuletni bieg jest wyznaczony, ma być dawana fizyka, w takowy, jako się w ustawach przepisuje sposób, żeby żadna fizyki część ani pierwszo- ani drugoletnich uczniów nie minęła? Odpowiedziano, iż pewne w tej mierze uświadomienie od zakończenia dzieła elementarnej Fizyki zawisło; ale iż zamysł tego dzieła takowy jest, aby wstęp fizyki, który w IV klasie ma być dawany, zawierając w sobie ogólne fizyki początki i nauki, przysposobił uczniów do zrozumienia w V klasie, czyby w 1-ym roku mechanika, czy inne fizyki części dawane były; a zatem na jednoby wychodziło, którejby części uczniowie pierwszoletni czy drugoletni słuchali, a razby im tylko słuchać teże części przyszło.

245. 21 stycznia — prezydujący Potocki. Gawroński czytał przełożenie Algebry.

246. 28 stycznia—prezydujący Potocki. Gawroński czytał dalsze przełożenie Algebry.

247. 5 lutego — prezydujący Potocki. Gawroński czytał dalsze przełożenie Algebry. Sesa z okoliczności dni ostatnich karnawału odłożona była na drugi poniedziałek to jest na dzień 18 lutego.

248. 19 lutego — prezydujący Potocki, nieobecni: Gawroński, Hołowczyc. Phlederer, wyjeżdżający z kraju, uczynił pożegnanie Towarzystwa, wyrażając wdzięczność i szacunek P. Komisji Edukacyjnej, prezydującemu na sesjach Towarzystwa i kolegom swoim, ofiarując stateczne na zawsze związki z tymi, którzy około edukacji narodowej pracują, i usługi dalsze ku temu celowi zmierzające. Prezydujący oddał sprawiedliwość temu zacnemu mężowi, któremu zasługi dla całego kraju, we wszystkich jego urzędach znakomite, pospolity szacunek zjednały, a czuły przy odjeździe jego żal życzliwą pamięć zaręcza; przyrzekł mu imieniem całej Komisji przekonywające dowody wdzięczności jej i poważania winnego; przyłączył z strony swojej oświadczenia mocne przyjaźni i szacunku. Zaprosił p. Lhuillier na miejsce oddalającego się p. Phlederera. P. Lhuillier, przez wzgląd dokładnych wiadomości swoich i prac, dla instrukcyi publicznej podjętych, z zdania i woli Komisji w Towarzystwo policzony, w krótkiej mowie swojej, wynurzywszy żal ze straty godnego przyjaciela, uczynił dzięki za przyjęcie swoje w toż zgromadzenie. Oddał winny hołd Najjaśniejszemu Panu i P. Komisji, wielbiąc tę ustawę, która innym krajom za przykład służyć powinna. Przyrzekł pracę i usilność swoją, poświęconą tej ważnej sprawie, od której dobro narodu i przyszłej szczęśliwości nadzieje zawisły. Poczem miejsce zasiadł, a p. Phlederer w liczbie Towarzystwa na zawsze jako socius emeritus zostaje. JWJPan Prezydent Trybunału Sierakowski sesję przytomnością swoją zaszczycił wśród ważnego urzędu swojego w chęci i pracach dla edukacyi narodowej ofiarowanych, oddał przełożenie swoje 1-ej części botaniki do rolnictwa należącej. Prezydujący, przyjmując tę robotę, oświadczył wdzięczność i szacunek, zachowując sobie zaproszenie innej osoby do dalszego tłumaczenia następujących tego dzieła części. Przełożenie Fizyki czytane.

249. 25 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt. 1) Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki. 2) Prospekt historyi naturalnej od Kluka podany, z uwagami Kołłataja oddano doktorowi Jaskiewiczowi, profesorowi historyi naturalnej w Szkole Głównej Krakowskiej, i doktorowi Czempińskiemu do przejrzenia i sprostowania.

250. 4 marca—prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt. 1) Czytane dalsze przełożenie Fizyki. 2) Żądano od doktora Jaskiewicza i doktora Czempińskiego, aby część rolniczej i ogrodniczej nauki od p. de Rieul podaną przejrzeni i swoje uwagi przełożyli. 3) Mając wzgląd, iż Algebra nie mogłaby być wygodnie dla wyrazów i przykładów aequationum drukowana in 8-o, który format książecz-

kom elementarnym jest naznaczony, postanowiono kazać drukować ją in 4-o.

251. 7 marca Najjaśniejszy Pan przytomnością swoją zaszczyć raczył publiczną Komisji Edukacji Narodowej sesję, na której ks. Piramowicz oddawał sprawę ¹⁾ z starań i rozrządzeń P. Komisji, oraz prac Towarzystwa do ksiąg elementarnych. Z powodu dobroci swojej i szczególnej nad edukacją obywatelską opieki w łaskawych nader i chwalebnych wyrazach Król JMŚc, pan nasz miłościwy, oświadczył ukontentowanie swoje i powzięcie dobrych na przyszłość nadziei z gorliwości i czynów Edukacyjnej Komisji i tych, którzy pod jej powagą około tego celu pracują.

252. 11 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt. Czytane dalsze tłumaczenia Fizyki.

253. 18 marca — prezydujący Potocki. Sekretarz podał, aby podług rozrządzenia uczynionego na sesji, wyznaczono po trzy osoby do roztrząśnienia każdego dzieła elementarnego, na sesjach już czytanego, z którego zlecenia też osoby mają dać sprawę na zupełnych posiedzeniach. Postanowiono stosować się do rzeczzonego rozrządzenia. Tenże podał wzory rachunków ekonomicznych i kupieckich; proszony Gawroński, ażeby te rachunki z ludźmi mającymi w nich praktykę, przejrzał. Za podaniem tegoż o potrzebie wyznaczenia innej osoby do dalszego książki ogrodniczej i rolniczej nauk tłumaczenia, ponieważ Sierakowski, dzisiejszy trybunał prezydent, przedsięwziętej roboty dla zabaw urzędu swego kończyć nie może. Proszony zatem Narbutt podjął się tej pracy. Czytano tłumaczenie Fizyki.

254. 25 marca — prezydujący Potocki. Doktor Czempiński czytał początek układu książki elementarnej botanicznej. Czytano dalsze przełożenie Fizyki. Sesja na dzień 15 kwietnia z przyczyny świąt odłożona.

255. 15 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Kobański, Piramowicz. Gawroński ustnie podał zdanie o rachunkach ekonomicznych i kupieckich; ekonomiczne rejestra przyjęte i uznane za dokładne, kupieckie zaś podjął się Gawroński dać do wyegzaminowania biegłemu jakiemu kupcowi. Dr. Czempiński czytał dalszy układ do książki elementarnej botanicznej.

256. 22 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Hołowczyc, Kobański, Piramowicz. Dr. Czempiński czytał dalszy układ do książki elementarnej botanicznej.

257. 29 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Hołowczyc, Kobański. 1) Czytane było dalsze tłumaczenie Fizyki. 2) Dufour księgarz wniósł prośbę, aby P. Komisya wzięła na szkoły Dykcyona-

¹⁾ Mowa w dzień rocznicy otwarcia Towarzystwa do ksiąg elementarnych na sesji dnia 7 marca r. 1782 miana. Warszawa, 8-o, 12 kart. Por. „Gazeta Warszawska, Nr. 20 z 9 marca.

rzyk geograficzny, który przedsięwzięcie drukować. Prospekt na ten dykcyonaryk Towarzystwo przyznało i te uwagi poczyniło: a) ażeby poprawione były omyłki, które się znajdują w oryginale francuskim, b) aby polskich miejsc imiona wszystkie położone były. 3) Klukowi, piszącemu historią naturalną oddany jest projekt na botanikę, ułożony przez doktorów Jaskiewicza i Czempińskiego. 4) Lubo sesye kończą się z przyczyny następujących dla Towarzystwa wakacyi, prezydujący zamówił sesyę ekstraordinaryjną na dzień 1 maja dla przejrzania protokołu Towarzystwa, końcem zasiągnięcia zupełnej wiadomości, tak o dokończonych dziełach, jako i o tych, co są w robocie albo w projekcie, tudzież o uskutecznieniu niektórych ustaw. Tymczasem do przejrzania protokołu i wypisania w szczególności tego wszystkiego wyznaczeni są: Gawroński i Narbutt.

258. 1 maja — prezydujący Potocki, obecni: Gawroński, Jakukiewicz, Kołłątaj, Kopeczyński, Narbutt, Piramowicz. Podług danego sobie na przeszłej sesyi zlecenia, Gawroński i Narbutt uczynili raport z przejrzanego protokołu Towarzystwa, końcem zapewnienia tak o dokonanych dziełach elementarnych, jako i o tych, które do wykonania lub dokończenia pozostają. Z oddania tej sprawy pokazuje się:

1) *Nauka chrześcijańska* — do jej pisania wezwany był ks. Casoli pijar, który gdy z tej pracy wyniósł się, zlecono Narbuttowi, ażeby wezwał kanonika Dziewanowskiego do podania planty na tę naukę końcem roztrząśnienia onej przez Towarzystwo.

2) *Nauka moralna* — skończył ją Popławski na dwie klasy; na dalsze klasy przyspieszenie będzie raczył zalecić autorowi prezydujący.

3) *Historja dziejów ludzkich* — na jedną klasę ukończona jest przez ks. Kajetana Skrzetuskiego, dalszej kontynuacyi ze zlecenia prezydującego podjął się ks. Wincenty Skrzetuski.

4) *Historja naturalna* — zlecona ks. Klukowi; prospekt na Botanikę elementarną podany jest temuż od doktorów Jaskiewicza i Czempińskiego.

5) *Matematyka* — Arytmetyka i Geometrya: dzieło p. Lhuillier, tłumaczone przez ks. Gawrońskiego wyszło z druku. Algebra przez tychże dokończona podana jest do druku.

6) *Fizyka* — przez p. Hubę w znacznej części podaną tłumaczy ks. Koc.

7) *Logika* — zupełnie zakończona przez p. Condillac, w tłumaczeniu 1-ej części dokonana, w 2-ej rozpoczęta zostaje przez jw. Potockiego, pisarza WKsięstwa Litewskiego.

8) *Gramatyka* — dzieło ks. Kopeczyńskiego na wszystkie klasy z druku wyszła, oprócz przypisów na III klasę, które we wrześniu wygotowane będą.

9) *O rolnictwie i ogrodnictwie* — dzieło p. de Rieul, co do ogrodnictwa skończone, w 1-ej części przez ks. Sierakowskiego tłumaczone; do dalszego tłumaczenia ks. Narbuttowi podane.

10) *Nauka wymowy* — prospekta na to dzieło dla swojej niedo-

stateczności nie mogły być przyjęte. Proszony jest prezydujący, ażeby przez zlecenie opatrzył w to dzieło szkoły narodowe. Oświadczył, iż wprzód dopraszać się będzie Komisji o powiększenie nagrody.

11) *Historja umiejętności i kunsztów* — to dzieło pisać podjął się Phlederer.

12) *Książka o zachowaniu zdrowia* — zlecona jest doktorowi Czemińskiemu.

13) *Dykeyonarz starożytności* — wydany jest przez ks. Piramowicza.

14) *Dykeyonarz geografii starożytnej* — napisany jest przez ks. Narbutta, ale z drukowaniem zatrzymuje się dla zasiągnięcia obszerniejszej wiadomości o dawnej geografii polskiej.

15) *Dykeyonarz historyczny* — przez ks. Koblańskiego dokończony pójdzie pod egzamen Towarzystwa.

16) *Słownik maty łacińsko-polski* — wydany przez ks. Koźmińskiego.

17) *Ekscerpta z autorów klasycznych* — a) do moralnej nauki ks. Popławski zrobił na I i II klasę; b) z poetów zawieszono do napisania dzieła o wymowie; c) z Korneliusza Neposa ks. Narbutt zrobił; d) z Cyserona ks. Jakukiewicz zrobił na I, II i III klasę; e) z Kolumeli i innych do ogrodniczych, lekarskich wiadomości i historyi naturalnej ks. Piramowicz zrobił; f) do historyi dziejów p. Phlederer zrobił.

18) Elementarz na szkoły parafialne na przyszły rok będzie w robocie, ponieważ planta jest gotowa.

19) Ustawy dla stanu akademickiego i szkół narodowych ułożone i wykonane przez ks. Piramowicza wyszły z druku.

20) Punkta do przestróg dla profesorów względem tłumaczenia autorów klasycznych i czynienia nad ich miejscami uwag ułożył ks. Piramowicz i razem z 1-szą częścią Wypisów wydrukowane.

21) Wzory rachunków gospodarskich i kupieckich już są gotowe do druku.

22) Ks. Koczyński przyjął na siebie zapisywanie na sesjach elementarnych słów polskich przyjętych.

23) Ustanowiono dawniej, ażeby osoby Towarzystwa były przyjęte w corpus academicum; że dotąd to jest niewykonaniem, Towarzystwo uprasza P. Komisji, ażeby tę ustawę do skutku przyprowadzić raczyła.

24) Na wzór tego sumaryusza dzieł, robót i ustaw Towarzystwo ustanowiło każdego roku podobnie czynić przed zaczynającymi się wakacjami.

25) JW. Potockiemu, przez cały rok prezydującemu ua wszystkich sesjach elementarnych, Towarzystwo oświadcza wdzięczność z podziękowaniem za spólność w radach, pracach i posiedzeniach.

Dla zaczynających się wakacyi sesye elementarne Towarzystwa do następującego września są odłożone.

259. 2 września -- prezydujący Michał Poniatowski, nieobecni: Kobrański, Piramowicz. 1) Prezydujący przełożył Towarzystwu, iż najpierwej zatrudnić się ma dziełami elementarnymi, które już są rozpoczęte, a dotąd niedokonane, ażeby przeprowadzenie nauk w szkołach przez te jak najrychlej mogło być ułatwione; z tego powodu zlecił Gintowtowi, sekretarzowi Komisji, pisać do Popławskiego o przyspieszenie moralnej nauki i wypisów do tejże na klasę III. 2) Zalecił, ażeby nim wszystkie raporta wizytatorów podane będą Komisji, tymczasem artykuł przytomnego tu ks. Hołłowczyca, dotyczący się opatrzenia profesorami szkół był roztrząsniony z wczesnym temu zarządzeniem. 3) Ponieważ Algebra już jest wydrukowana, nieodwłoczne rozesłanie onej po szkołach ma Kasa zalecić p. Gröllowi. 4) Kopczyński czytał przypisy swoje dla profesorów do Gramatyki na klasę III, których komunikacya udzielna osobom Towarzystwa nakazana.

260. 9 września. Osoby Towarzystwa zgromadzone, oprócz ks. Piramowicza i Kobrańskiego, naradziwszy się o różnych materyach, stosujących się do ksiąg elementarnych, dla nieprzytomności prezydującego, sesję solwowały do przyszłego poniedziałku.

261. 16 września - prezydujący generał Poniatowski, nieobecny Kobrański. Czytane było tłumaczenie Fizyki elementarnej. Na zapytanie ks. Kluka, mającego pisać książkę elementarną historyi naturalnej, tak względem niektórych około samego układu dzieła trudności, jako około sposobu dawania figur z liczby onych, odpowiedź do przyszłej sesji odłożono.

262. 23 września osoby Towarzystwa, zszedłszy się wszystkie, że prezydującego nie było, za przełożeniem ks. rektora Jakukiewicza, iż w przyszły poniedziałek przypada otwarcie szkół, umówiły się, aby sesya przyszłoponiedziałkowa aż do następującego dalej poniedziałku odłożona była.

263. 7 października -- prezydujący Potocki. Sekretarz dał sprawę, że na przeszłej sesji Czempiński czytał uwagi swoje, rozwiązujące tę trudność, którą podawał ks. Kluk względem historyi naturalnej, jemu do pisania naznaczonej. Zaczem sekretarz, przesyłając je Klukowi, wyraził, aby chciał podług podanego układu pisać przedsięwzięte dzieło. Względem blach do tejże książki odpowiedziano autorowi, ażeby te figury rysować kazał, które ogólniej wyrażające sądzić będzie; potem zaś za dokończeniem i roztrząśnieniem dzieła ustanowiono będzie od Towarzystwa, czyli jaka odmiana potrzebna będzie. Na zapytanie Gröll'a względem naznaczenia ceny Algebry elementarnej, ustanowiono, aby każdy egzemplarz (mający arkuszy 46^{1/2}, oraz tablic sztychowanych 3) przedawany był po zł. 6 bez oprawy, a w papierze wszyty po zł. 6 gr. 10. Przełożył sekretarz żądanie Towarzystwa do prezydującego, aby za ustaniem przyczyny, dla której sesye z piątku na poniedziałek przeniesione były, znowu tenże dzień piątkowy wyznaczyć raczył. Na co prezydujący zezwolił. Czytane było przełożenie Fizyki elementarnej na polskie.

264. 18 października—prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. Prezydujący doniósł Towarzystwu, iż P. Komisya, mająca wydać projekt względem drukowania ksiąg elementarnych przez Szkoły Główne, zleca Towarzystwu roztrząśnienie przerzeczonego projektu. Nim to nastąpi na sesyi Towarzystwa, prezydujący wyznaczył Kołłątaja, rektora Szkoły Głównej Krakowskiej, Narbutta i Kopczyńskiego do uczynienia uwag i roztrząśnienia projektu rzonego, końcem podania całemu Towarzystwu. Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki Elementarnej. Przestrożę dla nauczycielów względem podzielenia na klasy od siebie ułożoną przeczytał Gawroński, którą za zdaniem Towarzystwa do druku podać zalecono.

265. 25 października—prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki Elementarnej. Sesya solwowana do przyszłego czwartku z przyczyny święta przypadającego w piątek ¹⁾.

266. 31 października—prezydujący Potocki, nieobecni Lhuillier, Piramowicz. Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki Elementarnej

267. 8 listopada—prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki Elementarnej.

268. 15 listopada — prezydujący Potocki. 1) Sekretarz podał przyslaną od Kluka część Botaniki Elementarnej wraz z listem do siebie pisanym; list przeczytany. Prezydujący zaprosił Hołowczyca, Kolańskiego i Czempińskiego, aby dzieło przysłane na schadzkiach osobnych przeczytawszy, potem zdania i uwagi swoje na sesye Towarzystwa przynieśli. 2) Ustanowiono, aby na sesjach jedna godzina dawana była czytaniu Fizyki, druga czytaniu przypisów do Gramatyki. 3) Podług tego ułożenia czytana była częścią Fizyka, częścią Gramatyka.

269. 22 listopada—prezydujący Potocki. 1) Czempiński podał uwagi o Botanice Elementarnej, wynikłe z roztrząśnienia na schadzkiach osobnych podług wyznaczenia na przeszłej sesyi. Dzieło uznane za bardzo dobre, potrzebujące niektórych odmian mniejszej wagi. Tenże Czempiński proszony jest, aby te poprawy wykonał; potem za przeczytaniem onych dzieło do druku podane będzie. Sekretarz ma pisać do autora, dziękując za przyslaną część a prosząc o dalszą. 2) Czytane były przypisy do 3-ej części Gramatyki; zamiast Fizyki czytane, jak się wyżej rzekło, uwagi o Botanice Elementarnej od Kluka przysłanej.

270. 29 listopada — prezydujący Potocki. 1) Kopczyński czytał przypisy do 3-ej części Gramatyki. 2) Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki Elementarnej.

271. 6 grudnia — prezydujący Potocki. 1) Kopczyński czytał dalsze przypisy Gramatyki Elementarnej. 2) Po roztrząśnieniu przy-

¹⁾ W piątek 1 listopada dzień Wszystkich Świętych.

czyn względem porządku, jakim historia naturalna ma być w szkołach dawana, ustanowiono, aby w III klasie część o zwierzętach, w IV botanika, w V mineralogia na uczenie brana była. 3) Prezydujący czytał przysłany sobie dawniej od Piramowicza zamysł dzieła elementarnego o wymowie, który od Towarzystwa potwierdzony i przyjęty został. Prezydujący mocą daną sobie od P. Komisji wyznaczył przez zlecenie tegoż Piramowicza do pisania tego dzieła. Wezwany zatem jest autor do podania prospectus podług formy od P. Komisji przepisanej. 4) Narbutt czytał układ względem drukowania ksiąg elementarnych na Koronę w drukarni Akademii Krakowskiej, spisany od tych, którzy do tego układu wyznaczeni byli. Znaleziony układ dobry, zlecono podać P. Komisji do potwierdzenia podług jej zdania.

272. 13 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Lhuillier. 1) Kopezyński czytał dalsze przypisy do Gramatyki. 2) Hołłowcyc, Gawroński i Jakukiewicz zaproszeni są do ułożenia tablic na szkoły, mające czterech i pięciu nauczycieli, jakim porządkiem w nich lekcye dawane być mają. 3) Koblański i Lhuillier proszeni są, aby wspólnie z p. Hube i Kocem przejrżeli części Fizyki już na sesjach czytane. 4) Na zapytanie Czempieńskiego, czyli figury roślin w 1-ej części Botaniki sztychowane być mają tylko określenia obwodowe ziół czyli cała powierzchnia z cieniami, za przełożeniem rady jego i przyczyn postanowiono, aby sam obwód w rzeczonych figurach sztychowany był.

273. 20 grudnia—prezydujący Potocki. 1) Kopezyński czytał dalsze przypisy do Gramatyki Elementarnej. 2) Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki Elementarnej.

274. 27 grudnia—prezydujący Potocki. Kopezyński czytał dalsze przypisy do Gramatyki Elementarnej.

1783.

275. 3 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki Elementarnej.

276. 10 stycznia —prezydujący Potocki, nieobecni Hołłowcyc, Piramowicz. Kopezyński czytał przypisy do Gramatyki Elementarnej, a Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki Elementarnej.

277. 17 stycznia—prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki Elementarnej, Kopezyński czytał przypisy do Gramatyki Elementarnej.

278. 24 stycznia —prezydujący Potocki, nieobecni: Narbutt, Piramowicz. Koc kontynuował czytanie Fizyki Elementarnej na ojczysty język przełożonej, a Kopezyński czytał przypisy do Gramatyki na szkoły krajowe; tenże podał kontynuacją dzieła botanicznego od Kluka przysłanego, które poruczone jest od prezydującego do czytania wyznaczonym do tego dzieła.

279. 31 stycznia—prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt dla niepodobieństwa przeprawy przez Wisłę, dla której przyczyną i na

przeszłej sesji znajdować się nie mógł, z tej przyczyny za spólnem umówieniem postanowiono, aby niebytność Narbutta na dwóch sesjach, jako i niebytność Piramowicza na dwóch także z jednej przeskody pochodzące nie były do wytrącenia z pensyi liczone. Koblański podał niektóre uwagi i zapytania, z przejrzenia Fizyki Elementarnej sobie z drugimi przeznaczonego wynikające, które rozwiązane były. Kopczyński czytał dalsze przypisy do Gramatyki Elementarnej.

280. 7 lutego — prezydujący Potocki. Cała sesya zabawiona była czytaniem i roztrząsaniem przypisów do Gramatyki Elementarnej.

281. 14 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Kopczyński. Koc czytał przełożenie Fizyki Elementarnej.

282. 21 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Kopczyński. Koc czytał przełożenie Fizyki Elementarnej.

283. 28 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Kopczyński. 1) Rektor Szkoły Głównej Krakowskiej z mocy umowy z P. Komisją Edukacyjną względem drukowania ksiąg elementarnych w drukarni Szkoły Głównej wniósł potrzebę, aby książki do druku oddane były. Z której okoliczności, stosownie do punktów rzeczonyj umowy, postanowiono, aby egzemplarze oryginalne ksiąg miały zaświadczenie podpisem sekretarza, jako podług przepisów w Towarzystwie roztrąsane były, toż dopiero prezydującemu w Komisji podane będą do podpisu. 2) Lhuillier i Gawroński wzięli do przejrzenia Geometrią Elementarną dla uczynienia popraw potrzebnych na drugą edycyą.

284. 7 marca — prezydujący Potocki, nieobecni: Hołłowcyc, Kopczyński. Lhuillier i Gawroński czytali niektóre poprawy, które postrzegli być potrzebnymi do drugiej edycyi Geometrii. Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki.

285. 8 marca odprawiła się publiczna sesya P. Komisji Edukacji Narodowej, którą Najjaśniejszy Pan z zwykłej dobroci i ojcowskiej o edukacyą synów ojczyzny troskliwości przytomnością swoją chciał zaszczyścić. Znaczna liczba najzacniejszych gości akt ten przyozdobiła. Za otrzymanem krótką przemową księcia jmei biskupa Płockiego w komisji prezydującego pozwoleniem, ks. Piramowicz, teje Komisji sekretarz oddał w mowie swojej ¹⁾ sprawę rocznych Komisji Edukacyjnej czynów i prac osób do tej posługi użytych. Najjaśniejszy Pan w pełnych łaskowości i ojcowskich dobra kraju swego chęci wyrazach prace pochwalić raczył i pańską swoją opiekę przyrzekając, do trwania w przedsięwziętej usilności zachęcać.

286. 14 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. Lhuillier i Gawroński oddali poprawy do Geometrii do 2-jej edycyi. Te roztrąsane były na sesyi i przyjęte. Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki.

¹⁾ Mowa w dzień rocznicy otwarcia Towarzystwa do ksiąg elementarnych na sesyi dnia 7 marca r. 1783 miana. Warszawa, 8-o, 10 kart. Krótka wzmianka w „Gazecie Warszawskiej, Nr. 21, z 12 marca.

287. 21 marca — prezydujący Potocki. Czermiński podał jedną tablicę Botaniki już wybitą. Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki Elementarnej.

288. 28 marca — prezydujący Potocki. Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki Elementarnej.

289. 4 kwietnia — prezydujący Potocki. Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki Elementarnej.

290. 11 kwietnia — prezydujący Potocki. Koc czytał dalsze tłumaczenie Fizyki Elementarnej; dla przyspieszenia roboty umówiono sesję na wtorek z przyczyny następującego Wielkiego Piątku.

291. 22 kwietnia odprawiła się sesja ekstraordynaryjna dla dokończenia czytania Fizyki Elementarnej. Lhuillier oddał do archiwum poprawy dwóch tomów Geometrii, przygotowane na powtórne przygotowanie. Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki Elementarnej.

292. 25 kwietnia odprawiła się sesja ordynaryjna w przytomności osób Towarzystwa. Koc czytał dalsze przełożenie Fizyki Elementarnej. Hołowczyc, Jakukiewicz i Narbutt wyznaczeni są do przeczytania wraz z Kopczyńskim przypisów do Gramatyki na III klasę na sesjach ekstraordynaryjnych dla wygotowania onych do druku. Gawroński i Narbutt ze zlecenia Towarzystwa całoroczny protokół przejrżeli i następujący sumaryusz robót Towarzystwa i innych pracujących około książek elementarnych podali:

1) *Nauka chrześcijańska* — ponieważ kanonik Dziewanowski nie podał dotąd plany, potrzeba więc będzie znowu kogo innego wezwać do tego dzieła.

2) *Nauka moralna* — Popławski upewnił, że na III klasę ma gotową i że tylko przypisów nie staje.

3) *Historja dziejów ludzkich* — ze zlecenia jw. Potockiego ks. Wincenty Skrzetuski pijar pracuje około tego dzieła.

4) *Historja naturalna* — Botaniki część od autora przysłana roztrząsniona i pochwalona, Towarzystwo niektóre uwagi do czynienia odmian posłało autorowi, figury do Botaniki oddane sztycharzowi przez doktora Czempińskiego, jedna tablica figur już wygotowana.

5) *Matematyka* — Algebra już wydrukowana, Geometrii część 1-sza i 2-ga wzięta do przedrukowania do Krakowa, wraz z poprawami, poczynionymi przez p. Lhuillier.

6) *Fizyka* — wstęp do Fizyki wytłomaczony, przez Towarzystwo wyegzaminowany i do druku oddany.

7) *Logika* — tłumaczy ją jw. Potocki, pisarz litewski.

8) *Gramatyka* — przypisy dla profesorów na III klasę przez Towarzystwo wyegzaminowane będą oddane do druku.

9) *Ogrodnictwo i rolnictwo* — większa część o ogrodnictwie wytłomaczona przez Narbutta, jeszcze nie egzaminowana przez Towarzystwo.

10) *Nauka wymowy* — myśli względem prospektu na tę naukę od Piramowicza podane Towarzystwo pochwaliło; Piramowicz przyrzekł

i prospekt dać zgodny z przepisami P. Komisji i samem dziełem zatrudnić się.

11) *Historja umiejętności i kunsztów* — pisze Phlederer.

12) *O zachowaniu zdrowia* — pisze Czempiński.

13) *Dykcjonarz geografii starożytnej* — wstrzymany dla dokładniejszego oznaczenia miejsc dawnych dzisiejszem nazwiskiem i położeniem.

14) *Dykcjonarz mitologiczny* — Koblański pracuje około niego.

15) Ekscerpta z autorów klasycznych na IV klasę gotowe, oprócz ekscerptów z nauki moralnej.

16) Na elementarz do szkół parafialnych jest układ.

17) Wzory rachunków jeszcze nie oddane do druku.

18) Postanowiono, ażeby w III klasie dawana była historia naturalnej części o zwierzętach, w IV — botanika, w V — mineralogia.

19) Gawroński, Hołłowczyc i Jakukiewicz ułożyli tablice do dawania lekcyi w szkołach, gdzie jest tylko 4 albo 5 profesorów.

20) Uczyniony układ z rektorem Szkoły Głównej Krakowskiej względem drukowania w Krakowie książek elementarnych.

293. 2 września — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Koblański, Lhuillier, Piramowicz. Na tej sesji czytany był zbiór robót rocznych Towarzystwa; względem niedokonanych następujące zaszło zarządzenie: 1) Do napisania książki elementarnej Nauki chrześcijańskiej zaproszony jest ks. Casoli Sch. P. 2) Prezydujący zlecił sekretarzowi pisać do Popławskiego względem kontynuacji Nauki moralnej na III i dalsze klasy. 3) Kopeczyński wziął na siebie rozmówić się ze Skrzetuskim względem Historji dziejów ludzkich. 4) Gintowt sekretarz rozmówi się z Czempińskim względem: historii naturalnej i figur. 5) Hube przytomny oddał dalszą kontynuację Fizyki, to jest: część 1-szą o mechanice; figury do wstępu Fizyki sekretarz wziął na siebie przesłać oneż dnia jutrzejszego do Krakowa. 6) Przypisy do gramatyki dla profesorów na III klasę Kopeczyński oddał do druku. 7) Wypisy, które są wygotowane na IV klasę, mają być przyniesione na przyszłą sesję do przejrzenia. 8) Układ elementarny na szkoły parafialne Towarzystwo na przyszłej sesji czytać zacznie. 9) Prezydujący wziął na siebie zlecenie przejrzenia rachunków kupieckich.

294. 9 września — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Lhuillier, Piramowicz. Czytany był prospekt na elementarz do szkół parafialnych.

295. 16 września — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Lhuillier, Narbutt, Piramowicz. Naprzód Towarzystwo witało pomnażającego liczbę grona swego jmp. Franciszka Zabłockiego, wybranego od P. Komisji, który pierwszy raz dzisiaj zasiadł w Towarzystwie miejsce swoje. Kopeczyński czytał treść Gramatyki swojej, już w szkołach używanej, w której się sprawuje z całej jej osnowy, sposobu i zamiaru. Czempiński przeczytanym wstępem do książki elementarnej botanicznej zakończył sesję.

296. 22 września — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Koblański, Piramowicz. Na przełożenie prezydującego przez wzgląd na prace w Towarzystwie do ksiąg elementarnych przyjęte przez doktora Pawła Czempińskiego, konsyliarza Jego Król. Mości, chętnie się też Towarzystwo przychyliło do przyznania mu wakującej pensyi przez czas niebytności w Warszawie p. Lhuillier, którą konsyliarz Czempiński równie z innemi osobami Towarzystwa będzie odbierał pod obowiązkiem osobistej prezencyi na zwyczajnych posiedzeniach. Huba, dyrektor szkoły korpusu kadetów, czytał prospekt do 1-szej części Fizyki na klasę V, który od Towarzystwa z niektórymi odmianami jest przyjęty. Naostatek Czempiński czytał kontynuację Botaniki, w której rozbierrane były przez Towarzystwo wyrazy tej nauce służące.

297. 30 września — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Koblański. 1) Czempiński czytał Botanikę, czyniono uwagi i poprawy. 2) Czytano tabelę wydatków na Szkołę Główną Krakowską ze zlecenia P. Komisyi.

298. 10 października — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Koblański. Sesya na przyszły piątek solwowana.

299. 17 października — prezydujący Chreptowicz. Czempiński czytał Botanikę; czyniono uwagi i poprawy.

300. 31 października — prezydujący Chreptowicz. Czempiński czytał dalsze tłumaczenie Botaniki z czynionemi uwagami i poprawami.

301. 7 listopada — prezydujący Chreptowicz. 1) Kopczyński wniósł to podanie względem Gramatyki, iżby w 2-jej części położone były tablice z wzorami zakończenia spadku 2-go w imionach, a czasów przeszłych i przyszłych w słowach. Podanie przyjęte i autor przosony o wykonanie tego układu. 2) Hube oddał część swojej Mechaniki ks. Kukielowi do tłumaczenia.

302. 13 listopada — prezydujący Chreptowicz. Czempiński czytał dalsze części Botaniki.

303. 20 listopada — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Jakukiewicz, Koblański, Piramowicz. Czempiński czytał dalsze części Botaniki.

304. 28 listopada — prezydujący Chreptowicz. Sekretarz opowiedział, iż na list jego imieniem Komisyi pisany do Popławskiego względem przyspieszenia książki elementarnej moralnej, Popławski przyrzekł wygotować i przysłać w pół lutego część moralnej nauki na III klasę i dalsze wypisy z autorów, oraz na IV klasę w miesiącu wrześniu. Czempiński czytał dalsze części Botaniki, czyniono uwagi i poprawy.

305. 5 grudnia — prezydujący Chreptowicz. Czempiński czytał dalsze części Botaniki. Kluk przysłał prospectum zoologii; wzięty jest do roztrząsania.

306. 12 grudnia — prezydujący Chreptowicz. Czempiński czytał dalszą część Botaniki. Czytany był prospekt zoologii Kluka i przez Towarzystwo pochwalony.

307. 19 grudnia — prezydujący Chreptowicz. Kukiel czytał tłumaczenie Mechaniki p. Huby. Czempiński czytał dalsze części Botaniki. Sesa dla swiąt następujących zamówiona na dzień jutrzejszy.

308. 20 grudnia — prezydujący Chreptowicz. Czempiński czytał dalszą część Botaniki. Kopczyński oddał tablice genitywów i preterytów od siebie zrobione za przydatek do Gramatyki II klasy. Hołłowczyc i Albertrandi te tablice wzięli do wyegzaminowania. Sesa zamówiona na pierwszy piątek po Nowym Roku.

1784.

309. 2 stycznia — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Piramowicz. Wstęp do Fizyki dla szkół narodowych wyszedł z druku; a że niema ani drukarni, w której drukowany, ani roku, ani edycyi, ani rejestru rozdziałów, ani rejestru słów nowych, ani rejestru omyłek drukarskich, dlatego proszony jest Kopczyński, ażeby pisał do prefekta Szkoły Głównej Krakowskiej, iżby to było wszystko wydrukowano i rozesłano przy książkach; sam Kopczyński podjął się zebrać błędy drukarskie. Kopczyński czytał układ Gramatyki. Czempiński czytał dalsze przełożenie Botaniki elementarnej.

310. 9 stycznia — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Jakukiewicz (na wizycie będący), Piramowicz. Czempiński czytał dalsze przełożenie Botaniki elementarnej.

311. 16 stycznia — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Jakukiewicz (na wizycie będący), Piramowicz (słaby we Lwowie). Kukiel czytał dalsze przełożenie Mechaniki elementarnej. Kopczyński oddał tytuł do Fizyki, słowa z tłumaczeniem i rejestr omyłek drukarskich.

312. 23 stycznia — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Piramowicz (słaby we Lwowie). Kukiel czytał dalsze przełożenie Mechaniki elementarnej.

313. 30 stycznia — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Piramowicz. Kukiel czytał dalsze przełożenie Mechaniki elementarnej.

314. 6 lutego — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Piramowicz. Kukiel czytał dalsze przełożenie Mechaniki elementarnej.

315. 13 lutego — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Piramowicz. Kukiel czytał dalsze przełożenie Mechaniki elementarnej.

316. 20 lutego — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Piramowicz. Kukiel czytał dalsze przełożenie Mechaniki elementarnej.

317. 27 lutego — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Piramowicz. Kukiel czytał dalsze przełożenie Mechaniki elementarnej.

318. 5 marca — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Jakukiewicz. Czytane było tłumaczenie Botaniki.

319. 12 marca — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Jakukiewicz. Czytane było przełożenie Botaniki.

320. 19 marca — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Jakukiewicz. 1) Czytane było przełożenie Botaniki. 2) Nauka chrześcijańska oddana była przez ks. Casoli zebrana i od osób Towarzystwa czytana z zleceniem sekretarzowi, aby to dzieło P. Komisji do potwierdzenia podał. 3) Sekretarz czytał list p. Phlederera do siebie pisany, w którym przekłada swoje wątpliwości względem ułożenia dzieła sobie zleconego historii nauk i kunsztów i żąda w tem rady i objaśnienia. Czynnione były uwagi od tegoż sekretarza, a od Towarzystwa przyjęte, do których sobie opowiedzianych przychylając się jo. ks. biskup Płocki, przydał zalecenie, aby autor więcej się zabawił około wyłuszczenia wiadomości tych kunsztów i rzemiosł, które do sposobności i potrzeb krajowych bardziej się stosują. Zapytania p. Phlederera znajdują się w wypisie z listu jego, a uwagi odpowiadające w kopii listu sekretarza, które dwa pisma złożone są w archiwum Towarzystwa.

321. 26 marca — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Jakukiewicz. 1) Sekretarz opowiedział Towarzystwu troskliwość i żądanie P. Komisji przyspieszenia książki elementarnej dla szkół parafialnych. Tej książki części niektóre już napisane są przez Kopeczyńskiego; chcąc zatem przyspieszyć wydanie tego elementarza, wyznaczono na tej sesji Kobańskiego, Narbutta i Piramowicza, aby na osobnych zasiadaniach przejrzeni i roztrząsali książkę, a potem sprawę z tego Towarzystwu zdali. 2) Chcąc także dokończyć roztrząśnienie książki elementarnej Botaniki, aby na następujący rok szkolny wydrukowana być mogła, wyznaczeni są Gawroński i Hołowczyc, oraz Zabłocki do przeczytania z początku rzeczzonego dzieła, które na powszechnych sesjach Towarzystwa roztrząsane już było, a tymczasem dalsze czytanie pozostających rozdziałów kończyć się będzie na ordynaryjnych sesjach. 3) Przełożył sekretarz, iż nie sądził być potrzebą, aby na końcu katechizmu obszerniejszego dla klas mniejszych w szkołach publicznych napisanego, który od Towarzystwa przyjęty, ma być P. Komisji ukazany, znajdował się drugi katechizm krótszy, niby początkowy, kiedy inny taki ułożony jest od Kopeczyńskiego na szkółki parafialne i że potrzeba w tej mierze zachować jednostajność. Zdanie to od Towarzystwa przyjęte. 4) Przez sekretarza Komisji ze zlecenia teje podane były Towarzystwu do odpowiedzi i objaśnienia niektóre punkta z wizyt publicznych wyjęte około nauk, ksiąg elementarnych i stanu szkół. Te roztrząsane były i zlecono sekretarzowi w Towarzystwie ułożyć zebrane uwagi względem podanych punktów dla okazania onych P. Komisji. 5) Pan podstoli drohiccki Czarnocki czytał układ swój względem założenia konwiktu ubogiej szlachty w Drohiczynie. Towarzystwo z wdzięcznością oddało sprawiedliwość gorliwości i oświeceniu tego obywatela, znajdując rzeczony projekt ze wszystkim zgodny z ustawami P. Komisji. 6) Pan Piattoli, człowiek Komisji zalecony z znakomitej umiejętności swojej i z sprawowanych w kraju Modeńskim urzędów, stosujących się do edukacji publicznej, przyjęty od P. Komisji w liczbę Towarzystwa, jako membrum honorarium, na tej sesji miejsce swoje zasiadł.

322. 2 kwietnia — prezydujący Chreptowicz. 1) Czytano dalej książkę elementarną Botaniki. 2) Narbutt, Koblański, Piramowicz uczynili raport z roztrząsania książki dla szkółek parafialnych zleconego sobie. Wyniknęło z tego raportu: a) iż przyznano sprawiedliwą aprobację pracy Kopczyńskiego; b) w tej części elementarza parafialnego, w której się podaje wymieniony sposób uczenia czytać i pisać, skróci autor uwagi teoretyczne i reguły, a często powtarzać będzie przestrogi dla nauczyciela szkoły, jak skromnie i w czasie używać ma dla dzieci tych uwag, które pozostaną; c) że katechizm od autora ciągłą mową ułożony, przerobiony będzie na krótki onegoż zbiór przez pytania i odpowiedzi; d) zlecono Piramowiczowi zrobić i podać wzór nauki moralnej dla dzieci w jednym artykule np. o powinnościach dzieci ku rodzicom. Sesa dla przypadającego w przyszłym tygodniu Wielkiego Piątku na przyszły wtorek przeniesiona.

323. 6 kwietnia — prezydujący Chreptowicz. 1) Czytano i roztrząsano książkę elementarną Botaniki. 2) Umówiono się składać sesje ekstraordynaryjne dla przyspieszenia roboty książki elementarnej botanicznej.

324. 14 kwietnia — prezydujący Chreptowicz. Czytano i roztrząsano książkę elementarną Botaniki.

325. 16 kwietnia — prezydujący Chreptowicz. 1) Czytano i roztrząsano książkę elementarną Botaniki. 2) Przejierano prospectum już dawniej przyjętą na książkę elementarną dla szkółek parafialnych i postanowiono stosować się ze wszystkim do niego. 3) Osoby Towarzystwa przyjęły na siebie robotę wypisów z autorów klasycznych, jak następuje: co do moralnej—Popławski; co do historii naturalnej i historii kunsztów z Pliniusza na V i VI klasę — Hołowczyc; Jakukiewicz — listy z Pliniusza i Cycerona, oraz niektóre mniejsze mowy na IV i V klasę; Koblański niektóre kawałki z poetów na V i VI klasę; wypisy stosowane do historii greckiej na IV-tą, do dziejów rzymskich na V klasę — Albertrandi; do historii naturalnej o zwierzętach, o rolnictwie, ogrodnictwie, zachowaniu zdrowia—Piramowicz, sekretarz Towarzystwa.

326. 20 kwietnia — prezydujący Chreptowicz. Czytano i roztrząsano książkę elementarną Botaniki.

327. 23 kwietnia — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Hołowczyc, Jakukiewicz. Czytano i roztrząsano dalej książkę elementarną Botaniki.

328. 30 kwietnia — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Czemiński, Koblański. 1) Czyniono uwagi względem układu katechizmu na szkoły parafialne i na pierwsze dwie klasy szkół narodowych. 2) Lubo sesje kończą się z przyczyny następujących dla Towarzystwa wakacji, zamówiona jednak sesja na dzień 5 maja końcem dokończenia Botaniki elementarnej, tudzież dla przejrzania protokołu Towarzystwa i zasiągnięcia wiadomości, tak o dokończonych dziełach, jako i o tych, co są w robocie. Gawroński i Narbutt wyznaczeni są do przejrzania protokołu i wypisania w szczególności tego wszystkiego.

329. 5 maja odprawiła się sesya ekstraordynaryjna w przytomności osób Towarzystwa. 1) Czempiński zakończył czytanie Botaniki elementarnej. 2) Gawroński i Narbutt podług danego sobie zlecenia uczynili raport z przejrzenia protokółu: 1) *Nauka chrześcijańska* — roztrząsana przez Towarzystwo oddana jest P. Komisji. 2) *Historja dziejów ludzkich* — zlecona jest przez jw. Potockiego, marszałka nadwornego litewskiego, Wincentemu Skrzetuskiemu, jej autor jeszcze nie wygotował. 3) *Botanika* — już skończona z poprawami wkrótce pójdzie do druku. 4) *Matematyka* — część I i II Geometrii jeszcze w roku przeszłym miała być wzięta i przedrukowana z poprawami w Krakowie, ale to skutku nie wzięto; będzie w tym roku wydana. 5) *Fizyka* — wstęp do Fizyki wydrukowany; 1-sza część jest teraz w tłumaczeniu. 6) *Nauka moralna* na III klasę dotąd niewygotowana. 7) *Gramatyka* — przypisy do III klasy już wyszły z druku; tablice genitivorum i praeteritorum przez autora Kopczyńskiego ułożone i do Krakowa odesłane przez rektora Szkoły Głównej, mają być przydane do Dykcyonarza łacińskiego. 8) *O ogrodnictwie* — większa część wytłomaczona przez Narbutta, jeszcze nie egzaminowana przez Towarzystwo. 9) *Nauka o wymowie* — Piramowicz sekretarz Towarzystwa przyrzekł dać prospekt zgodny z przepisem Komisji i samem dziełem zatrudnić się. 10) *Historja umiejętności i kunsztów* — ma być ułożona przez Phlederera; wątpliwości jego względem sposobu tego ułożenia są załatwione, co obszerniej protokół i respons sekretarza wyłuszcza. 11) *O zachowaniu zdrowia* — układa dzieło konsyliarz Czempiński. 12) *Dykcyonarz geografii starożytnej* — wstrzymany dla dokładniejszego oznaczenia dzisiejszem nazwiskiem położenia miejsc dawnych. 13) *Dykcyonarz mitologiczny* — pracuje około niego Koblanski. 14) *Wypisy z autorów klasycznych* — przyjęły na siebie osoby Towarzystwa, jak jest zapisano w protokóle pod dniem 16 kwietnia. 15) *Elementar na szkoły parafialne* — poczęści jest wygotowany; reszta na początek roku przyszłego szkolnego podana będzie do roztrząsania i druku. 16) *Wzory rachunków gospodarskich i kupieckich* — jeszcze nie są wydrukowane.

330. 3 września — prezydujący Potocki, nieobecni: Czempiński, Gawroński, Koblanski. In sequelam rezolucji Komisji Eduk. Nar. na dniu 27 miesiąca lipca roku bieżącego, zostawującą Potockiemu, marszałkowi nadwornemu litewskiemu, władzę ułożenia porządku sesji Towarzystwa Elementarnego, przypadających od pierwszego piątku miesiąca września: jw. Potocki to do protokółu podał rozrządzenie: 1) aby sesye elementarne w ciągu niniejszym miesiąca września i następnie przypadające zawieszono były do pierwszego piątku miesiąca grudnia, a że z tej okoliczności 12 sesji ordynaryjnych upływa, więc nadgradzając tę stratę od 1-go grudnia przez 3 miesiące ekstraordynaryjne sesye jedna co tydzień przydaną będzie, w ciągu których względem nieprzytomnych na sesji ten sam zachowa się porządek, który przepisany jest na bieg ordynaryjnych robót Towarzystwa; 2) aby podczas przerwy trzymiesięcznej od września do grudnia, podług porządku na

sesji 5 maja względem kontynuacji ksiąg elementarnych i wypisów klasycznych, osoby do rozmaitych dzieł wyznaczone one kontynuować starały się, celem mienia ich gotowości na przyszłe sesji elementarnych otwarcie; 3) prezydujący przyjął na siebie pisanie do Popławskiego względem przyspieszenia dzieła nauki moralnej; 4) dano zlecenie sekretarzowi, aby pisał do Wincentego Skrzetuskiego względem podjętej od niego roboty — historii dziejów ludzkich; 5) sekretarz podał Towarzystwu poprawy p. Lhuillier do nowej edycji Geometrii; na zapytanie tegoż p. Lhuillier, czyli w 2-jej części Geometrii mają być położone demonstracje o figurach płaskich w przypadku incommensurabilitatis ich pomiaru, które to demonstracje potrzebne są do dalszych algebraicznych? — postanowiono, aby położone były, o czem tenże sekretarz pisać ma do p. Lhuillier; 6) Kopczyński wziął rzezoną poprawy, mając się postarać, aby przetłumaczone były na polskie, potem oddane będą Hołowczycowi do roztrząśnienia wspólnie z Gawrońskim. Sesa solwowana do 1-go piątku w grudniu.

331. 3 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Gawroński. Ponieważ podług rozrządzenia wyższego dwie na tydzień bywać mają sesye, postanowiono, aby te powtórne sesye co sobota odprawiane były. Czytane było tłumaczenie Fizyki przez Kukiela. Postanowiono, aby najpierwej do roztrząśnienia wzięta była książka elementarna dla szkół parafialnych.

332. 4 grudnia — prezydujący Potocki. Gawroński czytał początek Arytmetyki zebranej dla szkół parafialnych; do przejrzenia całego tego zbioru Arytmetyki wyznaczeni są: Sierakowski, Hołowczyk, Kopczyński. Czempiński oddał do archiwum prospekt swój z rękopismem Kluka Botaniki elementarnej, podług tegoż prospektu wyrobionej; aprobacya na tę Botanikę ułożona do podania P. Komisji. Postanowiono względem książki elementarnej dla szkół parafialnych, aby się ze dwóch części osobnych składała: w 1-jej części będzie elementarz dziecinny; zawierać się w nim będą: a) formy liter, sylab, sposobem łatwiejszym i pożyteczniejszym, jak były dotąd, około których nauka czytania wraz z nauką pisania iść będzie; b) katechizm krótki; c) nauka moralna czyli o powinnościach stosowana do wieku i stanu dalszego dzieci, w szkołkach ćwiczących się; d) formy i wzory arytmetycznych działań. Wtóra część rzezonej książki zajmie: a) rozdział z ustaw o szkołach parafialnych; b) nauki i przestrogi dostatecznie wyszczególnione dla nauczycielów szkółek parafialnych o ich powinnościach względem moralnej edukacji, względem edukacji fizycznej, względem rzeczy do uczenia podanych i sposobu uczenia, względem postępowania sobie z dziećmi, względem rekreacji, zabaw etc., — wszystko jak najjaśniejszym składem i wyrazami jak najprościejszymi, mając bacność na okoliczności miejscowe i czasu, w których bardzo mało może się znaleźć zdolnych i przygotowanych dyrektorów. Część czytania i pisania, tak co do wzorów w elementarzu dziecinny, jako w książce dla dyrektorów co do sposobów, prawideł dawania tej nauki zlecona jest Kopczyń-

skiemu, część arytmetyki w podobnym układzie — Gawrońskiemu. Część przepisów i nauk dla nauczycieli w całym ich postępowaniu, nauka o powinnościach dla dzieci, nauka chrześcijańska — Piramowiczowi.

333. 10 grudnia — prezydujący Potocki. Czytano część książki Kopczyńskiego, uczącej czytania i pisania dla szkoły parafialnej. Wstęp do tej nauki uznany za bardzo doskonały, z wdzięcznością przyjęty, jako pismo zdatne dla oświecenijszych i w tym względzie do wydania w dalszym czasie zachowany; wyjęte z niego praktyczne sposoby postępowania w tej nauce, a służące i do innych nauk wlane będą w ogólne rady i przestrogi dla nauczycieli szkół parafialnych. Sekretarz doniósł, iż Wincenty Skrzetuski, odpowiadając na list jego ze zlecenia Towarzystwa pisany, przyrzeka w następującym zaraz roku historyi na szkoły przepisanej część oddać. Na żądanie tegoż Skrzetuskiego, aby był użyty od P. Komisji do pisania dla szkół prawa krajowego, odpowiedziano, że do postanowienia w tej rzeczy przystąpi się aż po oddaniu dzieła historyi, przedsięwziętego od tegoż autora.

334. 11 grudnia — prezydujący Potocki. 1) Dalsze czytanie książki Kopczyńskiego, uczącej czytania i pisania dla szkoły parafialnej na tej sesji kontynuowane było.

335. 18 grudnia — prezydujący Potocki. 1) Kontynuacja dalszego czytania książki Kopczyńskiego uczącej czytania i pisania dla szkoły parafialnej dzisiejszej sesji zabawą była. 2) Prezydujący podał Towarzystwu imieniem Komisji punkta geometrom krajowym do przepisania w rozmiarach granicznych. Osoby bawiące się geometryą wyznaczył prezydujący do roztrząśnienia takowego projektu.

336. 19 grudnia — prezydujący Potocki. 1) Kopczyński kontynuował dalsze czytanie książki, uczącej czytania i pisania dla szkoły parafialnej. 2) Gawroński zdał sprawę z przejrzania punktów, dotyczących się sposobu najpewniejszego rozmiarów granic przez geometryczne onychże determinowanie.

337. 22 grudnia — prezydujący Potocki. Roztrząsano dalsze części książki parafialnej o czytaniu i pisaniu. Przydano niektóre uwagi do pisma o dokładnem rozmiarowaniu granic, o którym piśmie w wyższej sesji jest wzmianka.

338. 23 grudnia — prezydujący Potocki. Kopczyński czytał dalej naukę czytania i pisania dla szkół parafialnych, Stosując się do zdań Towarzystwa, a mianowicie do zdania prezydującego, podał wielorakie wzory, podług których rzeczona nauka miałaby się dawać stosownie do pojęcia uczniów i ułatwienia sposobów w uczeniu dla samychże nauczycieli. Z tych wzorów 2-gi (którego kopja jest w archiwum) z pochwaleniem przyjęty. Proszony zaś jest autor, żeby dzieło swoje o pisaniu i czytaniu pracowicie i dokładnie wyrobione do wydania w dalszym czasie zatrzymał. Do uwag około pisma tyczącego się rozmiarów granicznych przydano, ażeby zlecić Gawrońskiemu

ułożenie projektu w jaki sposób zapewniłoby się można przy egzaminie mających odbierać przywilej na geometrów przysięgłych, iż ci opatrzeni są i na dalszy czas opatrzeni być mają w dokładne instrumenta do takowych rozmiarów potrzebne.

339. 30 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. 1) Kopeczyński czytał dalej wzory przerobione nauki o czytaniu i pisaniu. 2) Czytana była część nauki moralnej dla uczniów w szkołach parafialnych ułożona przez Piramowicza od wszystkich pochwalona. 3) Gawroński przyniósł projekt przydatku do przywileju dla geometrów.

340. 31 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. 1) Kopeczyński czytał dalej wzory przerobione nauki o czytaniu i pisaniu. 2) Czytana była nauka moralna dla uczniów w szkołach parafialnych ułożona przez Piramowicza z równem potwierdzeniem od Towarzystwa.

1785.

341. 7 stycznia — prezydujący Potocki. 1) Czytana była dalsza kontynuacja nauki moralnej dla uczniów w szkołach parafialnych przez Piramowicza ułożona. 2) Gawroński czytał naukę arytmetyki dla szkół parafialnych wygotowaną, od wszystkich pochwaloną. 3) Jakukiewicz z Zabłockim podał projekt od przełożonego drukarni narodowej względem drukowania książki elementarnej botaniki; proszony jest Jakukiewicz, ażeby ułożył kontrakt czyli submisję dla tegoż przełożonego.

342. 8 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Hołłowczyk. 1) Podany kontrakt, który Jakukiewicz ułożył wspólnie z przełożonym drukarni narodowej względem drukowania botaniki elementarnej; zalecono sekretarzowi, aby tenże kontrakt ukazał P. Komisji. 2) Czytana Fizyka na szkoły. 3) Dalsze czytanie nauki moralnej dla szkół parafialnych. 4) Kopeczyński ukazał Towarzystwu prospekt nauki sylabizowania.

343. 11 stycznia — prezydujący Potocki. 1) Czytane były dalsze artykuły nauki moralnej Piramowicza. 2) Gawroński czytał naukę arytmetyki dla szkół parafialnych. 3) Czytana była dalsza kontynuacja Fizyki.

344. 12 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. 1) Narbutt czytał tłumaczenie książki elementarnej o ogrodnictwie przez generała de Rieul napisanej. 2) Podane były od P. Komisji Towarzystwu niektóre punkta żądań Szkoły Głównej Krakowskiej, ażeby około nich uczyniono potrzebne uwagi. Prezydujący zalecił Towarzystwu, ażeby na przyszłą sesję na piśmie przyniesiono myśli i zdania o potrzebie i powinnościach profesora literatury w Szkole Głównej.

345. 14 stycznia — prezydujący Potocki. 1) Na propozycyą podaną przeszłej sesji zdania swoje czytali naprzód prezydujący, potem osoby z Towarzystwa następujące: Gawroński, Hołowczyc, Narbutt, Piramowicz, Kopeczyński. Prezydujący z tych zdań, jako i z innych stosujących się do punktów od P. Komisji podanych względem żądań Szkoły Głównej Krakowskiej zebrał co się najprzyzwoitszego znalazło do przełożenia P. Komisji.

346. 22 stycznia — prezydujący Potocki. Sekretarz doniósł Towarzystwu, iż na żądanie p. Huby chcącego mieć manuskrypt fizyki dla uczynienia niektórych dodatków, Kukiel tenże manuskrypt odesłał na ręce sekretarza. 2) Podana była historia grecka na szkoły napisana od Wincentego Skrzetuskiego. Czytano z pochwaleniem część tego pisma.

347. 28 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt. Czytana była historia grecka od Wincentego Skrzetuskiego dla szkół narodowych napisana.

348. 29 stycznia — prezydujący Potocki. Czytana była dalej historia grecka na szkoły od Wincentego Skrzetuskiego napisana.

349. 4 lutego — prezydujący Potocki. Czytana była nauka o ogrodnictwie przez Narbutta tłumaczona.

350. 5 lutego — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Piramowicz. Narbutt czytał dalsze tłumaczenie książki elementarnej o ogrodnictwie.

351. 11 lutego — prezydujący Potocki. Czytana była historia grecka na szkoły od Wincentego Skrzetuskiego napisana.

352. 12 lutego — prezydujący Potocki. Czytana była historia grecka na szkoły od Wincentego Skrzetuskiego napisana.

353. 17 lutego — prezydujący Potocki, nieobecni: Narbutt, Zabłocki (chory). 1) Sekretarz czytał list Phlederera, w którym się wymawia zupełnie od napisania książki elementarnej historii nauk, umiejętności i kunsztów; podał zatem prezydującemu i całemu Towarzystwu ks. Piattolego, w temże Towarzystwie zasiadającego, do wykonania tego dzieła wszelką zdatność posiadającego. Co ma być doniesiono P. Komisji Ed. Nar. 2) Czytana była historia grecka na szkoły od Wincentego Skrzetuskiego napisana.

354. 18 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Zabłocki (chory). Czytany był raport wizyty Garyckiego od Szkoły Głównej P. Komisji przesłany, a od tej Towarzystwu do roztrząśnienia podany. Czyniono uwagi w różnych zachodzących zdarzeniach końcem doniesienia P. Komisji.

355. 25 lutego — prezydujący Potocki. Kopeczyński czytał dalszą naukę o czytaniu i pisaniu, skróconą podług uwag dawniej czynionych. Tenże pokazał wzory charakterów.

356. 26 lutego — prezydujący Potocki. Narbutt czytał dalsze tłumaczenie książki elementarnej o ogrodnictwie.

357. 4 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt.

1) Kopeczyński czytał dalszą naukę o pisaniu i czytaniu dla szkół parafialnych. 2) Czytano moralną naukę na szkoły parafialne przez Piramowicza napisaną.

358. 8 marca — prezydujący Potocki. 1) Czytany był raport od Szkoły Głównej Wileńskiej do Komisji przesłany a od tejże Towarzystwu do roztrząśnienia podany. 2) Postanowiono, ażeby zamiast pięciu sesyi, przypadających w piątki miesiąca kwietnia, składać podwójne w marcu sesye na tydzień i to podwojenie zaczyna się od dzisiejszej.

359. 10 marca. Najjaśniejszy Pan przytomnością swoją zaszczycić raczył publiczną Komisji Ed. Nar. sesyę, na której ks. Piramowicz oddawał sprawę ¹⁾ z starań i rozrządzeń P. Komisji, oraz prac Towarzystwa do ksiąg elementarnych. Z powodu dobroci swojej i szczególnej nad edukacją obywatelską opieki w łaskawych nader i chwalebnych wyrazach Król JMość, pan nasz miłościwy, oświadczył ukontentowanie swoje z powzięcia dobrych na przyszłość nadziei z gorliwości i czynów Edukacyjnej Komisji i tych, którzy pod jej powagą około tego celu pracują. Ta sesya rachuje się za ordynaryjną.

360. 11 marca — prezydujący Potocki. Czytano dalszy raport wizyt generalnych szkół w Litwie. Czynione uwagi do podania P. Komisji.

361. 15 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Kopeczyński. Zaczęto czytać naukę moralną przez Popławskiego na klasę III ułożoną.

362. 18 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Kopeczyński. 1) Czytana była odpowiedź Kopeczyńskiego na zarzuty względem gramatyki, od wizytatorów Szkoły Głównej Wileńskiej podane. 2) Czytano dalej naukę moralną na klasę III przez Popławskiego ułożoną.

363. 22 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. 1) Ponieważ sesye miesiąca kwietnia odprawili się w marcu przez podwójne złożenie onych co tydzień, a wiele zostało robót do dokończenia, przeto Towarzystwo ułożyło zgodnie sesye ekstraordinaryjne, z których pierwsza odprawiać się ma 1 kwietnia. 2) Gawroński wraz z Narbuttem podjęli się zebrać całoroczne roboty Towarzystwa. 3) Czytana była moralna nauka przez Popławskiego napisana i przeczytana; oddana do przejrzania Kopeczyńskiemu, jako nieprzytomnemu dla słabości na przeszłych sesyach, z niektórymi uwagami, podanemi od Towarzystwa. 4) Kopeczyński podał Towarzystwu obszerniejsze uwagi z okazji zarzutów przeciwko Gramatyce elementarnej, uczynionych w raporcie szkół Litewskich, które były czytane i aby w archiwum były złożone zalecono.

¹⁾ Mowa w dzień rocznicy otwarcia Towarzystwa do ksiąg elementarnych na sesyi dnia 10 marca miana. Warszawa, 8°, 11 kart. Krótka wiadomość o sesyi w Gazecie Warszawskiej Nr. 21 z 12 marca.

364. 1 kwietnia — prezydujący Potocki, obecni: Czempiński, Gawroński, Hołowczyc, Kołtataj, Koblański, Kopczyński, Narbutt, Zabłocki. 1) Gawroński, Koblański, Kołtataj. Kopczyński podjęli się na następującą piątkową sesję zebrać katechizm do elementarza parafialnego. 2) Kopczyński przejrzał naukę moralną i zdał z niej sprawę.

365. 8 kwietnia — prezydujący Potocki, obecni: Gawroński, Hołowczyc, Jakukiewicz, Koblański, Kołtataj, Kopczyński, Narbutt, Czempiński, Zabłocki. 1) Katechizm na szkoły parafialne przeczytany i przyjęty od Towarzystwa. 2) Prospekt nauki o starożytnościach przez Przybylskiego, bibliotekarza Szkoły Głównej Krakowskiej podany Towarzystwu przeczytało i za dostateczny uznało. 3) Dla przeczytania raportu Szkoły Głównej Krakowskiej Towarzystwo mieć będzie sesję w przyszły poniedziałek.

366. 15 kwietnia — prez. Potocki, obecni: Kołtataj, Gawroński, Kopczyński, Hołowczyc, Jakukiewicz, Koblański, Czempiński, Zabłocki. Czytany był, roztrząsany i przyjęty prospekt na reformę w statucie rozdziału II o Szkole Głównej.

367. 22 kwietnia — prezydujący Potocki, obecni: Kołtataj, Kopczyński, Hołowczyc, Jakukiewicz, Narbutt, Czempiński, Zabłocki. Czytany był projekt na rezolucję Komisji Edukacyjnej względem uwag nad elementarną gramatyką do druku iść mający.

368. 29 kwietnia — prezydujący Potocki, obecni: Kołtataj, Hołowczyc, Narbutt, Jakukiewicz, Kopczyński, Czempiński, Zabłocki. 1) Towarzystwo uprasza prezydującego, ażeby wyjednać raczył u P. Komisji wolność rozpoczynania sesyi na lata następujące od pierwszych dni miesiąca października; Towarzystwo zaś z swej strony oświadcza, iż jeżeli tę łaskę od P. Komisji pozyska, sesye swoje w miesiącu październiku dwa razy na tydzień składać będzie. 2) Ponieważ w roku terażniejszym przez cały miesiąc kwiecień sesye ekstraordynaryjne po odprawionych zupełnie ordynaryjnych, składając je dwa razy na tydzień, w miesiącu marcu Towarzystwo utrzymywało, przeto osoby, znajdujące się na sesjach ekstraordynaryjnych w miesiącu kwietniu za jednomyślnem całego Towarzystwa zdaniem, mają sobie przyznaną prezencję, za niektóre ordynaryjne opuszczone i do równej dystrybucyi przypuszczają się. 3) Czytane były poprawy rozdziału II pod tytułem „Szkoly Główne“ ustaw Komisji na stan akademicki przepisanych, roztrząsane i po uczynionych potrzebnych odmianach do referowania P. Komisji przyjęte. 4) Zdanie sprawy Narbutta i Gawrońskiego z przejrzanego protokołu Towarzystwa: 1) *Nauka chrześcijańska* — jeszcze w przeszłym roku roztrząsana przez Towarzystwo i oddana P. Komisji, dotąd jeszcze nie jest w druku. 2) *Historya grecka* — napisana przez Wincentego Skrzetuskiego Sch. P. cała przeczytana i pochwalona z niektórymi uwagami do poprawy. 3) *Botanika* — w druku. 4) Części 1-ej i 2-ej *Geometrii* z poprawami druga edycya wychodzi o figurach płaskich w przypadku incommensurabili-

tatis, przydatek mały autora niewłożony, że i obejść się bez niego w elementarnej geometryi może i że trzebaby trzy nowe figury sztychować, coby kosztu i ambarasu mniej potrzebnego przydało. 5) 1-sza i 2-ga część *Fizyki* czeka na tłumacza, a tymczasem autor wziął ją do poprawy. 6) *Nauka moralna* na III klasę przez Popławskiego wygotowana, przeczytana na sesjach Towarzystwa. 7) *O ogrodnictwie* wszystkie części już wytłumaczone i zaczęte czytanie na sesjach Towarzystwa. 8) Od pisania historyi umiejętności i kunsztów wymówił się zajęty innemi zatrudnieniami Phlederer; zaleciło Towarzystwo P. Komisji ks. Piattolego do tego dzieła ułożenia. 9) *O zachowaniu zdrowia* układa dzieło konsyliarz Paweł Czempiński. 10) *Dykcyonarz starożytnej geografii* wziął Albertrandi do dokończenia i dokładnego oznaczenia dzisiejszemi nazwiskami położenia miejsc dawnych. 11) Około *Dykcyonarza mitologicznego* pracuje Koblański. 12) *Wypisy* dalsze z autorów klasycznych jeszcze nie zebrane. 13) Do *Elementarza* na szkoły parafialne wygotowana nauka moralna, arytmetyka i nauka o czytaniu i pisaniu, katechizm zebrany i przyjęty od Towarzystwa. 14) Projekt ułożony, jaki mają przywilej odbierać geometrowie przysiężni, aby nim obowiązani byli do najdokładniejszych na polu wymiarów, oraz jak uczaćm się geometryi praktyczny rozmiar ma być pokazywany tymże końcem, a potem jak mają być egzaminowani, gdy wyjść zechcą na geometrów przysiężnych. 15) Nauka o wymowie jeszcze nie wygotowana. 16) Zatrudniało się Towarzystwo przejrzeniem raportów tak od Szkół Głównych, jako i wizytatorów wszystkich szkół i swoje uwagi podało P. Komisji Edukacyjnej. 17) Prospekt nauki o starożytnościach wraz z dysertacją Przybylskiego, bibliotekarza Szkoły Głównej Krakowskiej, Towarzystwo przeczytało i za dostateczny uznało. 18) Projekta na reformę niektórych artykułów o Szkole Głównej Towarzystwo egzaminowało i oddało do komunikowania P. Komisji Edukacyjnej.

369. Po zakończonych wakacyach Towarzystwa do ksiąg elementarnych rozpoczęły się sesye dnia 7 października z obowiązkiem podwajania sesyi przez cztery tygodnie dla wypełnienia liczby tych, które w miesiącu wrześniu odprawiane być miały, a za zezwoleniem P. Komisji do terażniejszego miesiąca zostały odłożone. Odprawiła się sesya ordynaryjna dnia rzeczonego za wiadomością Komisji do dalszego przejrzenia prezydującego (Potockiego) w przytomności osób Towarzystwa wszystkich. Roztrząsano, które najpilniejsze roboty przedsięwzięte być mają. Zlecono sekretarzowi zanieść prośbę do P. Komisji o nadgodę dla Kluka za napisanie Botaniki elementarnej. Ustanowiono, aby jak najprędzej przedsięwziąć tłumaczenie dalszych części *Fizyki*.

370. 8 października odprawiła się sesya ordynaryjna za wiadomością Komisji do dalszego przejrzenia jw. prezydującego, w przytomności osób Towarzystwa wszystkich. Czytany był katechizm na szkoły parafialne z aprobacją jo. i jw. biskupów, a że niektórych pod-

pisy jeszcze brakowały, zatrzymano się z podaniem onego do druku. Kopczyński oznajmił Towarzystwu, iż pisał do Popławskiego o przyspieszenie niektórych odmian w Moralnej nauce na klasę III¹⁾.

371. 14 października. Jakukiewicz doniósł Towarzystwu, iż ks. Kukiel, który był przedsięwziął tłumaczenie Fizyki i dla niepewnego powrotu na zimę do Warszawy i dla innych zabaw wymawia się z dalszej około tego dzieła roboty. Na co Zabłocki ofiarował pracę swoją do tłumaczenia Fizyki i od Towarzystwa odebrał powinne podziękowanie. Zalecono sekretarzowi, aby za otrzymaniem nagrody dla Kluka uczynił odezwę do tegoż, prosząc, ażeby część Historji naturalnej o zwierzętach przedsięwziął pisać. Czytano niektóre dawniejsze rozrządzenia, stosujące się do porządku nauk przepisanego szkołom.

372. 15 października. Dr. Czempiński zaczął czytać naukę o zachowaniu zdrowia przez siebie ułożoną.

373. 21 października, nieobecny Koblański. Czempiński czytał dalej książkę o zachowaniu zdrowia.

374. 22 października. Czempiński czytał dalej książkę o zachowaniu zdrowia.

375. 27 października, nieobecny Koblański. 1) Sekretarz doniósł Towarzystwu, iż P. Komisya na sesji swojej dnia 25 października wyznaczyła tak za część Historji naturalnej — botanikę — już przez Kluka napisaną, jako i za 2-gą część — zoologię od niegoż przedsięwziętą nagrody razem złp. 1400, o czem pisać do autora oświadczył. Proszony jest Zabłocki, aby zabierając się do tłumaczenia części Fizyki, chciał przejrzeć listy do autora tejsze i od autora pisane, oraz uwagi i inne pisma w ciągu roboty około Fizyki czynione. Czempiński czytał dalej dzieło swoje o zachowaniu zdrowia.

376. 28 października, nieobecny Koblański. Czempiński czytał dalej dzieło swoje o zachowaniu zdrowia.

377. 4 listopada, nieobecny Koblański. Czempiński czytał dalej dzieło swoje o zachowaniu zdrowia. Sekretarz doniósł Towarzystwu, iż ułatwione są przez niego trudności, które zaszły były z strony Huby o dalsze pisanie Fizyki, a z tej przyczyny, iż nowy układ i podzielenie tej nauki na dwa tomy, prócz wstępu, pomnażały mu roboty, nad pierwsze programma z przyrzeczoną robotą podane. Hube z chęci uczynienia przysługi publicznej podjął się tej powiększonej pracy bez żadnej nagrody, żądając tylko, aby ta jego chęć publicznie wiadoma była.

378. 11 listopada, nieobecny Piramowicz. Czempiński kontynuował czytanie dzieła swego o zachowaniu zdrowia.

379. 18 listopada, nieobecni: Jakukiewicz, Koblański, Piramowicz. Czempiński doniósł Towarzystwu i produkował list Jaskiewicza,

¹⁾ Potocki osobiście nie przydywał na tych sesjach, ale protokoły ich później podpisał.

który podejmuje się pisać książkę początkową mineralogii dla szkół narodowych, bez zamierzenia jednak czasu. Zabłocki czytał list Koca, odpowiadający na list Jakukiewicza ze zlecenia Towarzystwa do niego pisany; podejmuje się tłumaczyć Fizykę, do której był wezwany, ale że do Warszawy przyjechać nie może z przyczyn obszernie w liście wyrażonych. Ten list w archiwum Towarzystwa złożony. Czempiński kontynuował czytanie dzieła swego o zachowaniu zdrowia. Kopczyński doniósł, iż *Historia grecka* przez Wincentego Skrzetuskiego już jest zupełnie skończona i przy końcu tego miesiąca będzie do Towarzystwa przesłana.

380. 25 listopada, nieobecny Piramowicz (dla słabości). Czempiński kontynuował dzieło swoje o zachowaniu zdrowia. List od Jaskiewicza, w którym oświadcza, iż podejmuje się pisać *Mineralogię* początkową, w archiwum Towarzystwa złożony.

381. 2 grudnia – prezydujący Potocki. Sekretarz ukazał list do siebie pisany Kluka, przez który i za nagrodę sobie od P. Komisji daną dziękuje i oświadcza, iż część elementarną historii naturalnej, to jest Zoologię, już od siebie wygotowaną, około Nowego Roku sam przystawi. Kopczyński mówił o potrzebie skrócenia wypisów z autorów na III klasę. Za przejrzaniem miejsc do opuszczenia wytkniętych niektóre wyrzucić osadzono; 1-szą księgę Georgików Wirgiliusza do Wypisów na klasę następującą odesłano. Jakukiewicz oddał sprawę ze zlecenia przyjętego od ks. Koca, względem przekładania *Mechaniki* z łacińskiego na polskie. Koc podejmuje się tej roboty, a Zabłocki bierze na siebie tłumaczenie innych części *Fizyki*. Czempiński czytał dalej dzieło swoje o zachowaniu zdrowia.

382. 9 grudnia – prezydujący Potocki. 1) Sekretarz doniósł, iż dr. Jaskiewicz, profesor historii naturalnej w Szkole Głównej Krakowskiej, do pisania książki elementarnej *Mineralogii* z woli P. Komisji wezwany, w listach swoich tak do niego, jak do Czempińskiego pisanych tej się roboty podejmuje. 2) Prezydujący podał do czytania Towarzystwu memoriał ks. prowincyała pijarów w Koronie, w którym to memoriale, jako rektor wydziałowy szkół pijarskich, przekłada niepodobieństwo odwizytowania w jednym półroczu przed końcem lutego wszystkich kolegów, jako jest przepisano rektorom wydziałowym. Podany był rzeczony memoriał z woli P. Komisji tym końcem, aby Towarzystwo czyniło uwagi stosownie do ustaw i one P. Komisji podało. Z tej okoliczności wniesiono uwagi o krótkości czasu, określonego wizytom generalnym, która nie wystarcza do otrzymania celu tychże wizyt, gdyż w trzech miesiącach trudno jest z dokładnością dwóm wizytatorom w Koronie i dwóm w Litwie odwizytować wszystkie zgromadzenia akademickie i szkoły. Wyznaczono zatem Hołowczyca, Jakukiewicza, Kopczyńskiego i Piramowicza do roztrząśnienia tych uwag i do ułożenia z nich projektu do odmiany w tymże punkcie niektórych artykułów rozdziału — o wizytach. Czempiński czytał dalej dzieło swoje o zachowaniu zdrowia.

383. 16 grudnia — prezydujący Potocki. 1) Czytano projekt, ułożony do odmiany w artykułach niektórych ustaw w rozdziałach: „Wizyty“ i „Rektor Wydziałowy“, także projekt rezolucyi na memoriał ks. prowincyała pijarskiego. 2) Czytany był raport Szkoły Głównej Wileńskiej.

384. 20 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Kopczyński (chory). Czytany był raport Szkoły Głównej Wileńskiej od P. Komisji do przejrzania podany. Czynione uwagi i wypisy.

385. 30 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. 1) Sekretarz podał do czytania list Kluka, przy którym tenże przysłał część historii naturalnej Zoologię, którą zaraz czytać zaczęto. 2) Ze zlecenia P. Komisji wzięto do czytania raport Szkoły Głównej Krakowskiej; czynione były uwagi, zwłaszcza w punktach dotyczących się Towarzystwa i zdano na sekretarza podać one na sesyi P. Komisji.

1786.

386. 3 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecni: Koblański Kopczyński. Czytano dalej część historii naturalnej o zwierzętach i czynione uwagi.

387. 11 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Kopczyński (chory). Czytano dalej część historii naturalnej o zwierzętach i czyniono uwagi.

388. 24 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt. 1) Sekretarz ukazał Towarzystwu uwagi uczynione i spisane, dotyczące się punktu ksiąg elementarnych w raporcie z wizyt generalnych koronnych uczynionego, które uwagi rezolucyą swoją stwierdzone P. Komisya do Szkoły Głównej Krakowskiej do podania w instrukcyi dla następnych wizytatorów posłała. Kopja tych uwag złożona jest w archiwum Towarzystwa. 2) Kopczyński podał uwagi swoje stosujące się do układu słownika łacińsko-polskiego przedsięwziętego od bibliotekarza Koźmińskiego; zalecono sekretarzowi, ażeby też uwagi przyjęte i pochwalone z przydanemi niektórymi temuż Koźmińskiemu odesłał. 3) Czytano dalej część historii naturalnej o zwierzętach i czyniono uwagi.

389. 27 stycznia — prezydujący Potocki. Czytane były dalsze części raportu Szkoły Głównej od P. Komisji Towarzystwu przesłane, końcem czynienia uwag potrzebnych. Zlecono sekretarzowi przedłożyć Komisji postrzeżenia i myśli Towarzystwa. Ta robota zabrała całą sesyę.

390. 4 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt. Wincenty Skrzetuski przysłał historii starożytnej część dzieje greckie zawierającą, a wiadomościami w religii, obrządkach, zwyczajach tego

narodu pomnożoną; to pismo czytane było. Na zapytanie tegoż autora dopóki Historia rzymska, do użycia szkół naznaczona, ma się rozciągać? — odpowiedziano, aby stanął autor na przeniesieniu stolicy cesarskiej do Konstantynopola.

391. 10 lutego — prezydujący Potocki. Sekretarz podał część Fizyki od p. Huby przysłaną, którą wziął Jakukiewicz do przesłania Kocowi, mającemu przekładać ją na polskie. Czytana była na końcu Historia grecka od Wincentego Skrzetuskiego napisana i zakończona, a powszechnem pochwaleniem przyjęta. Sesja za spólnem umówieniem na poniedziałek w przyszłym tygodniu zamiast piątku umówiona,

392. 13 lutego — prezydujący Potocki. Kopeczyński niektóre odmiany w Historii greckiej przez Towarzystwo ustanowione, a przez siebie ułożone z pochwaleniem czytał. Czytana była mowa sekretarza wygotowana na dzień 7 marca.

393. 3 marca — prezydujący Feliks Oraczewski, komisarz Edukacji Narodowej. Czytane były dalsze części Zoologii przez Kluka ułożonej.

394. 4 marca — prezydujący Oraczewski. Czytano dalej Zoologię elementarną. Zaczęto czytać dzieło Piramowicza dla nauczycieli napisane. Jakukiewicz złożył rewersa poczty o dojściu egzemplarza Fizyki do Koca przesłanego.

395. 8 marca. Najjaśniejszy Pan przytomnością swoją zaszczycić raczył publiczną Komisji Ed. Nar. sesję, na której ks. Piramowicz oddawał sprawę¹⁾ z starań i rozrządzeń P. Komisji, oraz przez Towarzystwo do ksiąg elementarnych za poprzedzającym powitaniem Jego Król. Mści przez joks. Prymasa i uproszeniem pozwolenia dla mającego mówić. Z powodu ojcowskiej o dobro edukacji troskliwości, Najjaśniejszy Pan, pochwalwszy starania i prace P. Komisji, oraz roboty Towarzystwa do ksiąg elementarnych, zachęcał obywateli do oddawania sprawiedliwości zasługom Komisji i wspierania na przyszłych rzeczypospolitej obradach wielkiego interesu narodu, jakim jest edukacja²⁾.

396. 10 marca — prezydujący Oraczewski, nieobecni: Koblański, Zabłocki (chorzy). Czytano dalej Zoologię elementarną.

397. 18 marca — prezydujący Oraczewski. Czytano dalej Zoologię elementarną.

398. 23 marca — prezydujący Oraczewski, nieobecny Koblański. Zaczęto czytać dzieło Piramowicza o powinnościach nauczyciela. Umówiono między sobą, ażeby zamiast dwóch sesji, przypadających

¹⁾ Mowa w dzień rocznicy otwarcia Towarzystwa do ksiąg elementarnych na sesji dnia — marca r. 1786 miana. Warszawa, 8-o, 8 kart.

²⁾ Dosłownie prawie taka sama wiadomość podana w „Gazecie Warszawskiej“ Nr. 20, z 11 marca.

po Wielkiej Nocy, odprawiane były dwie sesje we wtorki w następujących dwóch tygodniach.

399. 27 marca — prezydujący Oraczewski, nieobecny Kobrański (nie wiedzący o tem ułożeniu). 1) Kontynuowano czytać dzieło Piramowicza o powinnościach nauczyciela. 2) Ze zlecenia P. Komisji był czytany projekt listu tejże do akademii Wileńskiej i podawane względem niego uwagi.

400. 31 marca — prezydujący Oraczewski, nieobecni: Kobrański, Zabłocki (chory). 1) Czytano dalej dzieło Piramowicza o powinnościach nauczyciela. 2) 2-ga część Fizyki przez p. Hube napisana oddana jest Jakukiewiczowi dla przesłania Kocowi, też Fizykę tłumaczącemu.

401. 4 kwietnia — prezydujący Oraczewski, nieobecni: Kobrański, Zabłocki (chory). 1) Dokończyło się czytanie dzieła o powinnościach nauczyciela i sposobach do ich dopełnienia. 2) Czytano dalej Zoologię. 3) Kołtataj, mający kopję wzorów rachunków ekonomicznych i kupieckich, obiecał nadesłać też wzory do przejrzania jeszcze w Towarzystwie, nim do druku będą podane.

402. 7 kwietnia — prezydujący Oraczewski. 1) Zakończone czytanie części historii naturalnej o zoologii, do której przejrzania i przelania wyznaczeni są i uproszeni: Hołowczyc, Czempiński i Zabłocki. 2) Po odebranej propozycji P. Komisji, aby wyszczególnić instrumenta matematyczne i fizyczne koniecznie szkołom do brania tych nauk potrzebne i skąd najtańszym sposobem mogą być sprowadzone? — Towarzystwo doniosło P. Komisji, iż szkoły są opatrzone co do instrumentów matematycznych: dyoptrą, libellą, acu magnethica i sztucem; zostaje jeszcze stolik i sznur, którego nauczyciele używając ostrzegą, iż łańcuch w praktyce jest lepszy. Co do fizycznych instrumentów, koniecznie są potrzebne: 1) machina pneumatyczna ze wszystkimi rekwizytami; 2) machina elektryczna ze wszystkimi rekwizytami; 3) prisma Newtonianum; 4) barometra i termometra; 5) microscopium; 6) lentes. Co do mechaniki 5 machin prostych: vectis, planum inclinatum, trochlea, axis in peritrochio, cuneus. Kopczyński proszony, aby się zniósł z Osińskim względem rzemieślników, którzyby tu niektóre instrumenta mogli wykonać i zrobić za cenę jak najtańszą. 3) Historia grecka napisana przez Skrzetuskiego do druku oddana. 4) Zlecono pisać do Kluka, ażeby 2-gą część Zoologii stosownej do użycia z dzieł swoich dawniejszych wybraną chciał Towarzystwu przysłać. 5) Proszony jw. prezydujący w Towarzystwie, aby pod bytność swoją w Krakowie Popławskiego, gotującego dzieło Nauki moralnej dla szkół, do dokończenia onegoż i przesłania Towarzystwu na początek przyszłych sesji w miesiącu wrześniu zachęcając, odpowiedź w tej mierze Towarzystwu dać raczył. 6) Proszeni Gawroński i Narbutt, aby przejrzeli protokół Towarzystwa i zasiągnęli wiadomość tak o dokończonych dziełach, jako i o tych, co są w robocie i wypisali w szczególności wiadomość tego wszystkiego.

Feliks Oraczewski.

Gawroński i Narbutt, zadosyć czyniąc zleceniu, całoroczne roboty Towarzystwa dokończone i rozpoczęte w tem doniesieniu wyrażają: 1) Elementarz na szkoły parafialne, zamykający naukę czytania, pisanie, katechizm, naukę moralną i arytmetykę wydrukowany. 2) Botanika wyszła z druku. 3) Historia grecka oddana do druku. 4) Historia naturalna o zwierzętach, napisana przez Kluka, doczytana i oddana do przejrzania i zupełnej poprawy przez zlecenie. 5) Dzieło o powinnościach nauczycieli w szkołach, osobiwie parafialnych, i sposobach wypełniania tych powinności przez Piramowicza odczytane. 6) O ogrodnictwie dzieło niedokończone co do czytania na sesjach. 7) Toż mówić o dziele o zachowaniu zdrowia. 8) Dzieło początkowe Mineralogii obowiązał się napisać dr. Jaskiewicz. 9) Mechanika do tłumaczenia posłana Kocowi; inne części Fizyki tłumaczyć obowiązał się Zabłocki. 10) 1-sza i 2-ga część Geometrii miała być przedrukowana w Krakowie. 11) Nauka moralna na III klasę jest obiecana na następujący wrzesień. 12) Do dzieła historii umiejętności i sztuk po wymówieniu się Phlederera Towarzystwo zaleciło P. Komisji ks. Piattolego; niemasz wiadomości, czy pracuje około tego dzieła. 13) Dykcyonarz do starożytnej geografii do oznaczenia dzisiejszem położeniem i nazwiskami wzięł Albertrandi. 14) Dykcyonarz mitologiczny układu Koblański. 15) Wypisy z autorów klasycznych na III klasę zmniejszone będą w 2-jej edycji; na inne zaś klasy jeszcze nie są gotowe. 16) Zatrudniało się Towarzystwo przejrzaniem raportów od Szkół Głównych i wizytatorów i swoje uwagi osobiwie względem ksiąg elementarnych P. Komisji podało.

W elementarzu na szkoły parafialne naukę czytania i pisanie ułożył Koczyński, naukę moralną napisał Piramowicz, arytmetykę Gawroński, katechizm przez Towarzystwo spólnie złożony od joks. prymasa i jow. biskupów, za przejrzaniem przez osoby od tychże wyznaczone, przyjęty i aprobowany.

Ignacy Potocki, MNWKL.

403. 6 października — prezydujący Potocki. 1) Oddana była prezydującemu i osobom Towarzystwa historii część o Grecyi przez Wincentego Skrzetuskiego napisana dla szkół, a teraz z druku wyszła. 2) Czytano przydatek do Zoologii przez Kluka przysłany; przydano niektóre uwagi; to pismo oddane jest Czempińskiemu. 3) Czytano artykuł z Dykcyonarza geograficznego Polski z rękopisma ks. Siarczyńskiego pijara, profesora wymowy w szkołach radomskich, który zamysła pracować około tego dzieła; z pochwaleniem i zamysłem, i robota przyjęte były.

404. 7 października — prezydujący Potocki. Zaczęto czytanie Nauki Moralnej na III klasę, którą Popławski poprawioną przez siebie Towarzystwu odesłał.

405. 13 października — prezydujący Potocki, nieobecny Zabłocki. Czytano dalej Naukę Moralną na III klasę. Zlecono sekretar-

rzowi pisać do Popławskiego, aby wygotował i przysłał wypisy z autorów na klasę IV nauki moralnej. Hube odesłał dalszą część Fizyki. Za wniesieniem sekretarza, że szkoły nie mają potrzebnych tablic logarytmów, Gawroński wymienił niektóre w tym rodzaju dzieła i wziął na siebie przejrzanie onych do pomiarkowania, któreby się przyzwoitsze dla szkół publicznych zdało.

406. 14 października — prezydujący Potocki. Czytano dalej Naukę Moralną na III klasę.

407. 20 października — prezydujący Potocki, nieobecny Koblanski. Dokończono czytanie Nauki Moralnej na klasę III, przez Popławskiego napisanej, którą Koczyński wziął do przejrzania.

408. 21 października — prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz. Po zakończeniem przeczytaniu Nauki Moralnej przedsięwzięło Towarzystwo przejrzanie dokładniejsze tegoż dzieła dla uczynienia niektórych popraw.

409. 27 października — prezydujący Potocki. Czytano uwagi podane joks. prezesowi Komisji od jw. Wysłoucha, podkomorzego brzeskiego, dotyczące się rozrządzenia nauk, na które odpowiedź i potrzebne uwagi zebrane i P. Komisji oddane być mają.

410. 28 października — prezydujący Potocki. Po uczynionych poprawach Moralnej Nauki jeszcze raz to dzieło czytane było.

411. 3 listopada — prezydujący Potocki. Czyniono dalsze uwagi i poprawy w Nauce Moralnej.

412. 10 listopada — prezydujący Potocki. Koc czytał dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki przez Hube napisanej.

413. 13 listopada — prezydujący Potocki. Koc czytał dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

414. 14 listopada — prezydujący Potocki. Koc czytał dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

415. 1 grudnia — prezydujący Potocki. 1) Koc czytał dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki. 2) Dla przyspieszenia przedszego przeczytania Elementarnej Mechaniki proszeni są Gawroński, Hołłowczy i Zabłocki, aby na osobnych posiedzeniach wraz z Kocem tłumaczącym toż dzieło czytali, które na sesjach Towarzystwa powtórnie przeczytane będzie.

416. 7 grudnia — prezydujący Potocki. Czytane były uwagi podane P. Komisji od profesora matematyki w szkołach wydziałowych krakowskich Szopowicza; zlecono z woli P. Komisji dać objaśnienia i rozwiązania stosowne do tychże uwag. Tę robotę wziął na siebie sekretarz.

417. 15 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt. 1) Czytane były uwagi spisane od sekretarza ze zlecenia P. Komisji na pismo podane od profesora matematyki w szkołach wydziałowych krakowskich. 2) Na podane od P. Komisji zapytania względem niektórych punktów ustaw, dotyczących się Szkoły Głównej co do prezesów i sekretarzy kolegów, co do kandydatów w seminaryum profe-

sorskiem, własnym ich kosztem wyedukowanych, oraz co do dyrektorów: uczyniono projekt do tej rezolucyi, którego kopja złożona jest w archiwum Towarzystwa.

418. 18 grudnia — prezydujący Potocki. Czytana była informacja przez ks. Zaborowskiego, profesora matematyki w szkołach pijarskich warszawskich, podana do logarytmów, które mają być drukowane na szkoły do nauki matematyki elementarnej. 2) Ponieważ odprawiona sesya jest za piątek następujący, zatem dalsza umówiona jest na pierwszy piątek po Nowym Roku.

1787.

419. 5 stycznia — prezydujący Potocki. Czytano poprawy i przydatki do informacji o logarytmach. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

420. 12 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Zabłocki (chorzy). Dawniej na szczególnem posiedzeniu czytany był raport Szkoły Głównej Krakowskiej i niektóre punkta z niego udzielone uwiadomieniu na ogólnej sesyi Towarzystwa. Czytany był raport Szkoły Głównej Litewskiej. Dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki zabawiło dzisiejszą sesyę.

421. 20 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Hołowczyc. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

422. 22 stycznia — prezydujący Potocki. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

423. 24 stycznia — prezydujący Chreptowicz. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

424. 26 stycznia — prezydujący Chreptowicz. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

425. 29 stycznia — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Jakukiewicz. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

426. 1 lutego — prezydujący Chreptowicz. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

427. 3 lutego — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Jakukiewicz. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

428. 5 lutego — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Jakukiewicz. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

429. 9 lutego — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Jakukiewicz. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

430. 12 lutego — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Jakukiewicz, Koblański. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

431. 16 lutego — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Jakukiewicz, Koblański. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

432. 23 lutego — prezydujący Chreptowicz, nieobecni: Jakukiewicz, Koblański. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki. Za podaniem sekretarza uznano za rzecz potrzebną w Mechanice, która teraz jest pod roztrząśnienie wzięta, przy początku każdej teorii kłaść przypisy, w którychby ostrzegano nauczyciela, żeby na oczy pokazywał uczniom instrumenta i maszyny takie, do jakich się stosuje teoria, oraz z wytknieniem użycia tychże machin. Do tej roboty proszone będą osoby tak z Towarzystwa, jako i inne w teorii i praktyce biegłe.

433. 26 lutego — prezydujący Chreptowicz. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

434. 2 marca — prezydujący Chreptowicz. Sekretarz podał Towarzystwu, iżby stosownie do woli P. Komisji względem zabrania wiadomości, co by kosztowały instrumenta matematyczne i fizyczne dla szkół potrzebne, udać się w tej rzeczy do Szkół Głównych. Co aby wykonał, temuż sekretarzowi zleciło Towarzystwo. W Warszawie proszony jest Jakukiewicz, aby teże wiadomości zasięgnął od rzemieślników mechanistów tutejszych, a Gawroński podjął się pisać w tej rzeczy do Wiednia. Czytane było dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

435. 6 marca — prezydujący Chreptowicz. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki. Ułożony za zleceniem P. Komisji rejestr instrumentów matematycznych i fizycznych na szkoły z odpowiedzią Towarzystwa tu się wypisuje: 1) dyoptra, 2) libella, 3) acus magnetica, 4) sztuciec, 5) sznur i stół, 6) maszyna pneumatyczna z celniejszych potrzebami, 7) maszyna elektryczna także z celniejszych potrzebami, 8) vectis, 9) planum inclinatum, 10) trochlea, 11) axis in peritrochio, 12) cuneus, 13) zwierciadło wklęsłe, 14) kula ziemnowodna, 15) lewar skrzywiony, 16) pompa zwyczajna, 17) cochlea infinita.

436. 9 marca — prezydujący Chreptowicz. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

437. 12 marca — prezydujący Chreptowicz, nieobecny Koblański. Czytano dalsze tłumaczenie Elementarnej Mechaniki.

438. (daty niema) prezydujący Chreptowicz. 1) Czytanie tłumaczenia Elementarnej Mechaniki dokończony; proszeni Hołowczyce i Kopczyński oraz Zabłocki, aby umówiwszy się o godzinę z p. Huberem też Mechanikę Elementarną powtórnie przeczytali i ostatnią poprawę uczynili. 2) Proszeni Gawroński i Narbutt, aby przejrżeli protokół Towarzystwa i zasięgnęli wiadomość tak o dokończonych dziełach, jako i tych, co są w robocie, i wypisali wiadomość w szczególności tego wszystkiego. 3) Oddana jest dalsza część Fizyki de motu ks. kustoszowi Jakukiewiczowi do posłania Kocowi, mającemu obowiązek tłumaczenia jej.

Gawroński i Narbutt, zadosyć czyniąc zleceniu Towarzystwa, całoroczne roboty Towarzystwa dokończony i rozpoczęte w tem donie-

sieniu wyrażają: 1) *Historya grecka* przez Wincentego Skrzetuskiego napisana wyszła z druku. 2) Czytany był przydatek do *historyi o zwierzętach* przez Kluka napisany i oddany Czemińskiemu. 3) *Dzieło o powinnościach nauczycielów w szkołach osobiwie parafialnych i sposobach wypełniania tych powinności*, ułożone przez Piramowicza, jeszcze w zeszłym roku czytane, z druku dotąd nie wyszło. 4) *Dzieło o ogrodnictwie niedoczytane*. 5) *Toż mówić i o dziele o zachowaniu zdrowia*. 6) *Dzieło początkowe o mineralogii* jeszcze w roku przeszłym obiecał ułożyć Jaskiewicz. 7) *Część znaczna mechaniki p. Huby*, przetłumaczona przez Koca, dwa razy przeczytana była, naprzód na prywatnych sesjach od osób z Towarzystwa delegowanych, potem in pleno, i poprawki liczne poczynione. Zleciło Towarzystwo, aby jeszcze trzeci raz taż część *Mechaniki* przez osoby delegowane wraz z autorem była przeczytana i ostatnie poprawki poczynione; resztę tej *Fizyki — de motu* — oddano Jakukiewiczowi do przesłania jej Kocowi. 8) *Część 1-sza i 2-ga Geometrii* jeszcze roku przeszłego miała być przedrukowana w Krakowie. 9) *Nauka Moralna na III klasę* kilkakrotnie na sesjach Towarzystwa czytana i poprawiana nie wiedzieć, czyli już jest w druku. 10) *Popławski* miał wygotować wypisy *Nauki Moralnej na IV klasę z autorów klasycznych*. 11) Zaleciło Towarzystwo w roku przeszłym księdzu Piattoli ułożenie *historyi umiejętności i kunsztów*; nie wiedzieć dotąd, czy pracuje około tego dzieła. 12) *Dykeyonarz starożytnej geografii dla oznaczenia dzisiejszem położeniem i nazwiskiem wzięt już dawno Albertrandi*, a Towarzystwo nie ma żadnej o robocie jego wiadomości. 13) *Dykeyonarz geografii polskiej* w kilku dopiero artykułach ułożony jest przez Siarczyńskiego; czytano na sesjach Towarzystwa i pochwalono. 14) *Dykeyonarz mitologiczny* układa już dawno Kobański. 15) Oprócz *Wypisów na trzy pierwsze klasy wydrukowanych*, dalsze jeszcze nie są przygotowane. 16) *Wyszedł z druku elementarz na szkoły parafialne*, w przeszłym roku ułożony i aprobowany. 17) *Książka logarytmów krótko zebranych z poprzedniczą o ich używaniu nauką*, ułożoną przez Zaborowskiego, czytana i aprobowana w Towarzystwie, oddana do druku do księży pijarów, a korekta jej polecona temuż Zaborowskiemu. 18) *Stosownie do woli P. Komisji Edukacyjnej ułożony rejestr instrumentów matematycznych i fizycznych, potrzebniejszych w szkołach wojewódzkich i wywiadywanie się o cenie ich i sposobności dostarczenia przez rzemieślników, tak krajowych, jako i zagranicznych*, zalecono Jakukiewiczowi i Gawrońskiemu. 19) Towarzystwo zatrudniało się *przezieraniem raportów Szkół Głównych i wizytatorskich*. 20) *Naukę o wymowie* pisze Piramowicz.

439. 8 września ¹⁾ nieobecni: Piramowicz, Kobański. 1) Czy-

¹⁾ Prezydującego na sesji nie było.

tany był raport całorocznych robót Towarzystwa. 2) Wniósł Hołowczyc, iż czytanie Mechaniki nie mogło być dokonane przez delegowanych z Towarzystwa z przyczyny, iż p. Hube chciał mieć spoczynek po pracach swoich podczas wakacji i delegowani z Towarzystwa byli zatrudnieni innymi zabawami, tyczącymi się także edukacji. 3) Hołowczyc i Zabłocki wraz z Czempińskim czytali Zoologię, którą z gruntu przelali, w czym najwięcej pracował Czempiński, jako mający wiadomość i biegłość w materyach anatomicznych. Towarzystwo przedsięwzięło odczytanie Zoologii już przelanej.

440. 15 września — nieobecny Kobański: 1) Czytany był projekt do zniesienia rektorów, prefektów i kaznodziejów po szkołach akademickich i wątpliwości przeciw temu projektowi z odpowiedziami przyłączonemi, które oddane są do czytania i rozważenia każdemu z Towarzystwa, aby zdania swoje na przyszłych sesjach przełożyli. 2) Towarzystwo ustanowiło czytać Zoologię na sesjach przez Czempińskiego przelaną.

441. 21 września — nieobecny Kobański. Czytano Zoologię przez Czempińskiego przelaną.

442. 28 września — nieobecny Kobański. Czytano Zoologię przez Czempińskiego przelaną.

443. 5 października — nieobecni: Kobański, Piramowicz. Czytano Zoologię przez Czempińskiego przelaną.

444. 11 października — nieobecni: Gawroński, Kobański. Czytano Zoologię przez Czempińskiego przelaną.

445. 19 października — nieobecni Gawroński, Kobański: 1) Czytano przysłany od P. Komisji projekt Szkoły Głównej względem katedry mechanicznej i hydraulicznej zamiast katedry matematyki elementarnej. Towarzystwo zleciło sekretarzowi przełożyć P. Komisji, iż uwagi i pobudki są bardzo sprawiedliwe. 2) Czytano Zoologię przez Czempińskiego przelaną.

446. 26 października — nieobecny Kobański. Czytano dalsze części Zoologii.

447. 2 listopada — nieobecni: Hołowczyc, Kobański, Narbutt. Czytano Zoologię.

448. 9 listopada — prezydujący Potocki, nieobecny Kobański. Czytano względem katedry literatury uwagi ks. Idata, na które wygotować przełożenie Towarzystwa wziął na siebie sekretarz. 2) Czytano sposób dawania literatury w Wilnie przez ks. Pilchowskiego, w Krakowie — przez ks. Fiałkowskiego. 3) Pokazany był lexicon Facciolatego przez ks. Zapolskiego polszczyzną, oraz takowemiż wyrazami łacińskimi, a zwłaszcza wyrazami nauk i kunsztów pomnożony. Postanowiono przejrzeć w zupełnej liczbie Towarzystwa kilka artykułów, a potem wyznaczyć osoby do roztrząśnienia tego dzieła.

449. 16 listopada — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Kobański. 1) Czytane było przełożenie Towarzystwa do ksiąg elementarnych na uwagi ks. Idatt, odpowiadającego myślom w r. 1785

podanym Komisji względem założenia katedry literatury w Szkole Głównej Krakowskiej, którego pisma jeden egzemplarz ukazany będzie P. Komisji i do Szkoły Głównej Krakowskiej posłany, drugi w archiwum złożony. 2) Czytany był projekt od Szkoły Głównej przysłany uczynienia odmian względem rektorów wydziałowych, wizytatorów generalnych, kaznodziejów i spowiedników. Rzecz roztrąsana była. Zlecono sekretarzowi zebrać czynione uwagi i wynikające z nich rady końcem podania onych P. Komisji. 3) Hołłowczyk z powodu, ażeby roztrąsanie Zoologii, około przelania której sam z Czempińskim i Zabłockim usilnie pracował, oraz przejrzanie jeszcze powtórzone Mechaniki prędzej zakończone być mogło, wniósł żądanie o pomnożenie sesji Towarzystwa tygodniowych. Prezydujący chętnie tę nową pracę podjąć ofiarował się; poszło za przykładem jego Towarzystwo i postanowiono przez ordynacyjnych piątkowych ekstraordinaryjne sesye w soboty składać póty, póki potrzeba tego wyciągać będzie.

450. 17 listopada — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Kobański, Narbutt. Czytano dalsze części Zoologii.

451. 23 listopada — prezydujący Potocki, nieobecni: Kobański, Zabłocki (chory). Czytana była Zoologia.

452. 24 listopada — prezydujący Potocki, nieobecni: Kobański, Zabłocki (chory). Czytano Zoologię.

453. 30 listopada — prezydujący Potocki. 1) Czytano Zoologię. 2) Czytane były myśli Fiałkowskiego profesora, mianowanego na katedrę literatury w Szkole Głównej Krakowskiej, przesłane P. Komisji, a od tej Towarzystwu do ksiąg elementarnych, myśli, ściągające się do nauk rzeczonyj katedrze właściwych. Postanowiono, aby to pismo oddane było każdej osobie Towarzystwa do roztrąśnienia, za którem zebrane uwagi i przełożenia podane będą P. Komisji.

454. 1 grudnia — prezydujący Potocki. Czytano Zoologię.

455. 8 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Piramowicz.

1) Na podane pismo Fiałkowskiego czytane były uwagi Albertrandego, Hołłowczyca i Kopczyńskiego; zostają jeszcze inne zdania Towarzystwa do przyszłych sesji, które gdy przeczytane będą, z połączonych uwag Towarzystwo uformuje zdanie do rezolucji P. Komisji. 2) Czytano Zoologię.

456 11 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Piramowicz. Czytano Zoologię.

457. 14 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz.

1) Czytany był memoriał bibliotekarza Szkoły Głównej, podany P. Komisji, względem potrzebnego rozszerzenia biblioteki i mieszkania bibliotekarza, a od tejsze P. Komisji Towarzystwu przesłany do rozważenia, wraz z projektem rezolucji. Uwagi uczyniono, które oddane być mają P. Komisji. 2) Czytane było zdanie Narbutta względem uwag i projektu o nauce literatury Fiałkowskiego. 3) Czytana była Zoologia.

458. 15 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz,

Koblański. Czytany był projekt rezolucji P. Komisji od tejże przesłany Towarzystwu, która rezolucya stanowi Fiałkowskiego wice-profesorem w Kolegium Moralnem w zgromadzeniu Szkoły Głównej, oraz przyrzeka temuż Fiałkowskiemu, jeżeli okażą się znaczne w uczniach jego pożytki, pierwszeństwo nad innymi do katedry literatury. Czytano Zoologią.

459. 21 grudnia—prezydujący Potocki. Czytana była Zoologia. Czytane było zdanie Gawrońskiego względem uwag i projektu o nauce literatury Fiałkowskiego.

460. 28 grudnia—prezydujący Potocki. Czytana była Zoologia.

461. 29 grudnia—prezydujący Potocki. Czytano Zoologię.

1788.

462. 5 stycznia—prezydujący Potocki. Czytano Zoologię.

463. 6 stycznia—prezydujący Potocki. Czytano Zoologię.

464. 11 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt. Czytano Zoologię.

465. 12 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt. Czytano Zoologię. Sekretarz zdał sprawę projektu od wizytatora i rektora Szkoły Głównej Koronnej przestanego, a imieniem Przybylskiego, bibliotekarza w tejże Szkole Głównej podpisanego, który projekt ściąga się do popraw i odmian niektórych artykułów ustaw o Szkole Głównej. Postanowiono, ażeby każdemu z Towarzystwa rzeczony projekt kolejną był dawany, a potem zdania i uwagi każdego znoszone i roztrząsane będą. Przysłany jest Towarzystwu od P. Komisji raport roczny generalny Szkoły Głównej Litewskiej; ten czytać na niniejszej sesji zaczęto. Dla większego w robotach pośpiechu umówiono złożyć sesję ekstraordinaryjną w poniedziałek.

466. 14 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Koblański. Czytano dalej raport roczny Szkoły Głównej W. Ks. Litewskiego i wizyt po szkołach w Księstwie odprawionych i uwagi czyniono.

467. 16 stycznia—prezydujący Potocki, nieobecni: Czempiński, Gawroński, Jakukiewicz, Koblański. Dokończono czytanie raportu Szkół Litewskich, a wypisanie z niego punktów mających się podać pod rezolucję P. Komisji przyjął na siebie Zabłocki.

468. 18 stycznia—prezydujący Potocki. Czytano raport wizyt szkół koronnych od Szkoły Głównej Krakowskiej przysłany.

469. 21 stycznia—prezydujący Potocki, nieobecni: Gawroński, Jakukiewicz, Koblański. 1) Dokończono czytania raportu wizyt generalnych szkół koronnych; zanotowano punkta, potrzebujące rezolucji P. Komisji. 2) Ustanowiono, ażeby projekt Przybylskiego od jw. Orzechewskiego przysłany do roztrząśnienia brany był na sesjach raczej,

niż osobno każdemu do domu dawany, a to dla spornej roboty i zakończenia.

470. 25 stycznia—prezydujący Potocki, nieobecny Gawroński. 1) Czytana była Zoologia. 2) Sekretarz doniósł Towarzystwu o przysłanych sobie od Szopowicza, profesora II klasy w szkołach akademickich warszawskich, uwagach na Algebrę elementarną przez tegoż uczynionych. Postanowiono, ażeby to pismo wprzód przesłane było autorowi Algebry elementarnej, a potem z uwagami od tegoż autora podanemi roztrząsane będzie. 3) Hołłowczyce podał ułożony od siebie projekt względem nagród dla profesorów po szkołach akademickich, który uznany był za pełny słuszności i ludzkości, i równie dogadzający dobru edukacyi, jako i należytem pożytkom około niej pracujących. Ten projekt przez prezydującego podany będzie P. Komisji. 4) Tenże prezydujący odebrał od Zabłockiego wynotowanie punktów z raportu Szkoły Głównej Litewskiej i wizyt generalnych, w których punktach zdania i projekta swoje do rezolucji przełożył P. Komisji przyjął na siebie.

471. 26 stycznia—prezydujący Potocki. Czytana była Zoologia.

472. 1 lutego—prezydujący Potocki. 1) Czytana była Zoologia. 2) Zlecono sekretarzowi, aby imieniem prezydującego i Towarzystwa pisał do Popławskiego o katagoryczną odpowiedź względem dalszej roboty Nauki Moralnej na szkoły, czyli ją kończyć zechce i w tym przypadku o jak największe tego dzieła przyspieszenie. 3) Sekretarz opowiedział Towarzystwu, iż jw. prezydujący na sesji Komisji 30 stycznia mianej oddał tejże Komisji sprawę najdokładniejszą z raportu generalnego litewskiego, oraz projekt do rezolucji na punkta jej potrzebujące, którą pracę P. Komisya z wdzięcznością przyjęła i projekt w rezolucję zamieniwszy podpisem stwierdziła.

473. 8 lutego — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Kobański. Czytana była Zoologia.

474. 9 lutego — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Kobański, Narbutt, Zabłocki. Czytana była Zoologia.

475. 15 lutego—prezydujący Potocki. Czytana była Zoologia.

476. 16 lutego. Za spólną osób Towarzystwa zgodą i za przyzwoleniem prezydującego ustanowiono, z powodu że po Wielkiej Nocy nie wszystkie osoby w Warszawie znajdować się zwykły, a roboty przedsięwzięte i pędzszego dokonywania, i obszerniejszej pomocy potrzebują, aby prócz piątkowych pięć sesji sobotnich od dzisiejszej zacząwszy, poczynane były za ordynaryjne, z obowiązkiem przytomności, gdyż taka wypadła liczba tygodni od Wielkiej Nocy do początku maja. Oświadczyło się przytem Towarzystwo i ostrzegło sobie, iż z chęci przyspieszenia robót sesye i po Wielkiej Nocy od przytomnych w Warszawie odprawowane i w przeciągu czasu przed Wielką Nocą ekstraordynaryjne podług okoliczności składane będą. Odprawiła się pierwsza sesya sobotnia pod prezydencją jw. Potockiego w przytomności osób Towarzystwa wszystkich -- czytana była Zoologia.

477. 22 lutego—prezydujący Potocki. 1) Sekretarz podał Towarzystwu przyslaną z Krakowa książeczkę p. t.: „Porządek materyi z nauk moralnych i fizycznych na popisy publiczne dla kandydatów stanu akademickiego przy Szkole Głównej Koronnej edukujących się“, która cała przeczytana była. 2) Hołowczycz wniósł potrzebę wzięcia do roztrząśnienia projektu z Krakowa przyslanego około układu profesorów Szkoły Głównej, które wniesienie do skutku przywieść nstano-wiono.

478. 23 lutego—prezydujący Potocki. Czytana była Zoologia. Sekretarz prosił prezydującego i Towarzystwa, aby we wtorek złożona była sesya dla czytania mowy jego przygotowanej na dzień 7 marca, poddając ją pod zdanie Towarzystwa.

479. 26 lutego—prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Koblański. Czytana była mowa sekretarza, przygotowana na rocznicę otwarcia Towarzystwa.

480. 29 lutego—prezydujący Potocki. Czytana była Zoologia.

481. 1 marca—prezydujący Potocki. Mając wziąć do roztrząsania projekt przysłany z Krakowa do ułożenia potrzebnych odmian w ustawach, ściągających się do Szkół Głównych, prezydujący chciał zacząć od przeczytania samychże ustaw. To czytanie z zanotowaniem niektórych punktów zabrano niniejszą sesyę. Dla przyspieszenia przedsięwziętej roboty umówiono sesyę ekstraordynaryjną na wtorek.

482. 4 marca — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Koblański. 1) Sekretarz czytał list Popławskiego w którym donosi, że dla słabości atrisim, która go blisko 30 niedziel trzymała nie mógł kontynuować Nauki Moralnej na IV klasę i że starać się będzie, aby ją na przyszły september wygotował. 2) Czytał tenże list Skrzetuskiego, w którym obiecuje, iż Historię rzymską dokończoną w krótkim czasie pod roztrząśnienie Towarzystwa przyśle. 3) Roztrząsano projekt przysłany z Krakowa do ułożenia potrzebnych odmian w ustawach, ściągających się do Szkół Głównych.

483. 5 marca — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Koblański. Roztrząsano dalej projekt do ułożenia potrzebnych odmian w ustawach, ściągających się do Szkół Głównych.

484. 7 marca—prezydujący Potocki. Czytano resztę projektu, przyslanego z Krakowa do ułożenia potrzebnych odmian w ustawach, ściągających się do Szkół Głównych; czytanie dokończone.

485. 8 marca—prezydujący Potocki. Powtórnie czytany był raport wizyt szkół koronnych i prezydujący zanotował punkta do uformowania projektu rezolucyi P. Komisji.

486. 10 marca — prezydujący Potocki, nieobecni: Czempiński, Jakukiewicz, Koblański, Kopczyński. Czytano raport o naukach i czynach w Szkole Głównej Koronnej; prezydujący zanotował punkta dla uformowania projektu rezolucyi P. Komisji.

487. 14 marca—prezydujący Potocki. Doniósł prezydujący Towarzystwu Elementarnemu o memoryale ks. Piramowicza, sekretarza

Komisji w Towarzystwie Elementarnem do P. Komisji na dniu—miesiąca—podanym, z prośbą dymisji od obowiązków sekretarza i o rezolucji tejże Komisji na dniu 3 marca wyszłej, w której Komisya chwalebnym dla tegoż sekretarza swego wyrokiem oświadczając, że żądanej dymisji przyjąć dla dobra edukacji publicznej nie może, pomienionego księdza sekretarza przy całkowitej 4000 zł. ad vitae tempora pensji utrzymuje i wolnym go czyni od rygoru przytomności w Towarzystwie Elementarnem i pod bokiem swoim. Ażeby zaś z niebytności sekretarza nie wpływała w obowiązkach Towarzystwa Elementarnego i w usłudze Komisji przerwa ustanowionego dotąd porządku, nominować będzie Komisya osobę z Towarzystwa Elementarnego, której ekstraordynaryjna w zastępowaniu sekretarza posługa nie tylko da prawo do wdzięczności, ale w miarę pilności i zasługi do nagrody Komisji. Takową rezolucję wraz z memoryałem złożył prezydujący ad archivum Towarzystwa, które ten dowód szacunku osoby, prac i dzieł sekretarza i kolegi swojego w protokół swoich zapisane mieć postanowiło. Poczem kończona była sesya na czytaniu Zoologii.

488. 15 marca. Najjaśniejszy Pan przytomnością swoją zaszczycić raczył publiczną Komisji Ed. Nar. sesję. Ks. Piramowicz sekretarz (za poprzedzającym powitaniem Jego Król. Mści przez joks. Prezydującego i uproszeniem pozwolenia dla mającego mówić) zdał sprawę¹⁾ z owoców prac Towarzystwa, z rozrządzeń Komisji, z usilności i czynów Szkół Głównych, oraz z rzetelnych przysług i dobrodziejstw dla edukacji od znakomitych godnością, urzędami i cnotą obywatelów, które poprzedniczej Jego Król. Mści dobroczynności są skutkiem, hołdem i uwieńczeniem. Po skończonej mowie odebrała Komisya od Jego Król. Mści w pochwaleniu i potwierdzeniu swych czynów zachęcenie do dalszego trwania w chwalebnem swem przedsięwzięciu²⁾.

489. 28 marca—prezydujący Potocki, obecni: Czempiński, Gawroński, Hołowczyc, Zabłocki. Kontynuowano czytanie Zoologii.

490. 5 kwietnia—prezydujący Potocki, obecni: Czempiński, Gawroński, Hołowczyc, Koczyński, Narbutt, Zabłocki. Czytana była Zoologia.

491. 11 kwietnia — prezydujący Potocki, obecni: Gawroński, Hołowczyc, Koczyński, Zabłocki. Czytany był projekt Przybylskiego względem reformy katedr i pensji do nich przywiązanych w Szkołach Głównych, skrócony i wyjaśniony przez Hołowczyca, z którego pracy prezydujący zupełną oświadczył satysfakcję.

492. 12 kwietnia — prezydujący Potocki, obecni — jak wyżej. Kontynuowane było czytanie zaczętego na wczorajszej sesji projektu reformy katedr.

¹⁾ Mowa w dzień rocznicy otwarcia Towarzystwa do ksiąg elementarnych na sesji dnia 12 (!) marca roku 1788 miana. Warszawa, 4°, 18 kart.

²⁾ Też osnowy wiadomość w Gazecie Warszawskiej Nr. 23 z 19 marca.

493. 16 kwietnia — prezydujący Potocki, obecni Hołłowczyc, Narbutt, Koczyński, Zabłocki. Kontynuowano czytanie projektu wzmiarkowanej na przeszłych sesjach reformy.

494. 19 kwietnia — prezydujący Potocki, obecni Czempiński, Hołłowczyc, Jakukiewicz, Koczyński, Zabłocki. Czytana Zoologia. Kontynuowano czytanie projektu reformy katedr akademickich.

495. 25 kwietnia — prezydujący Potocki, obecni: Czempiński, Gawroński, Hołłowczyc, Kobański, Koczyński, Narbutt, Zabłocki. Czytana była Zoologia.

496. 26 kwietnia — prezydujący Potocki, obecni: Czempiński, Gawroński, Hołłowczyc, Koczyński, Zabłocki. 1) Czytana była Zoologia. 2) Gawroński proponuje, aby z pomocą Zabłockiego przejrzeć protokół sesji Towarzystwa, zaczynających się od miesiąca października i zasięgnięli wiadomości, tak o dokończonych dziełach, jako i o tych, co są w robocie, i wypisali w szczególności wiadomość tego wszystkiego. 3) Stosownie do rezolucyi P. Komisji Ed. Nar. zaszłej na dniu 17 miesiąca marca roku terażniejszego jw. Potockiemu, marszałkowi nadwornemu W. Ks. Lit., nadającej zupełną moc mianowania osoby na zastąpienie obowiązków nieprzytomnego sekretarza Komisji w Towarzystwie Elementarnem, prezydujący, wyznaczwszy i wezwawszy już do tychże obowiązków w-go Zabłockiego, tę swoją nominacyę w protokóle zakonotować zalecił.

497. 29 kwietnia — prezydujący Potocki, obecni: Czempiński, Gawroński, Koczyński, Narbutt, Zabłocki. 1) Kontynuowane czytanie Zoologii. 2) Gawroński i Zabłocki, czyniąc zadosyć zleceniu Towarzystwa, całoroczne roboty tegoż Towarzystwa dokończone i zaczęte w tem doniesieniu wyrażają: 1) Zoologia na sesjach Towarzystwa in pleno po zupełnem jej przelaniu przez Czempińskiego, z pomocą Hołłowczyca i Zabłockiego, czytana i poprawiona, przed rozpoczęciem przyszłego roku szkolnego ma być wydrukowana i na tenże rok do użycia szkołom narodowym podana. 2) Prezydujący raczył upewnić Towarzystwo, iż gdy się rozpoczną tegoż Towarzystwa sesye w przyszłym miesiącu wrześnieu, poda do czytania i roztrząśnienia logikę na szkoły narodowe od siebie ułożoną. 3) Projekt przysłany od Szkoły Głównej Koronnej względem zniesienia rektorów wydziałowych roztrząsany do dalszego jeszcze namysłania się; znajduje się in archiwum Towarzystwa. 4) Dla przyspieszenia Fizyki dla szkół narodowych, które zatamowało oddalenie się Koca z Warszawy, Hołłowczyc zobligował Szopowicza, profesora II klasy w szkołach warszawskich, aby resztę tłumaczenia kończył. 5) 2-gą część Fizyki, to jest: Fizykę partykularną ma wygotować w tłumaczeniu Zabłocki na przyszłe Towarzystwa sesye. 6) Dopełnione niektóre zlecenia Komisji, tyżące się jej projektów do rezolucyi, jak obszerniej w protokóle. 7) Przełożyło Towarzystwo myśli swoje na piśmie P. Komisji, podaniem na uwagi ks. Idatté, odpowiadającego myślom w r. 1785 Komisji podanym względem założenia katedry literatury w Szkole Głównej Krakowskiej. 8) Roztrząsano myśli Fiał-

kowskiego, wice-profesora literatury w kolegium moralnem Szkoły Głównej Koronnej, ściągające się do nauk teje katedrze właściwych. Nic jeszcze w tej mierze ostatecznie nie postanowiono. 9) Prezydujący ze zdaniem Towarzystwa ułożył i P. Komisji do aprobaty podał rezolucyę na punkta, ich potrzebujące, wyjęte z raportów wizyt generalnych Szkoły Głównej Koronnej i Litewskiej. 10) Przystany od Szkoły Głównej Koronnej projekt do reformy jej katedr i płacy do nich przywiązanej, pilnie rozważony i poprawiony, oddany jest do porządnego w tabele ułożenia kanonikowi Hołowczycowi, który na siebie wziął tę pracę. 11) Towarzystwo zostało zapewnione od Skrzetuskiego, że Historię rzymską wkrótce pod jego roztrząśnienie przyśle. 12) Projekt Hołowczyca względem nagród dla profesorów po szkołach akademickich uznany za pełen słuszności i ludzkości, równie dogadzający dobru edukacyi, jako i należytem pożytkom około niej pracujących, złożony w archiwum do skutecznienia w czasie. 13) Nauka moralna na IV klasę przyobiecana jest od Popławskiego Towarzystwu na przyszły september.

498. 5 września¹⁾—nieobecny Koblański. 1) Czempiński doniósł Towarzystwu o zaczętem drukowaniu Zoologii. 2) Jakukiewicz proszony jest od Towarzystwa, aby pisał do Koca o odesłanie książki 3-ej Mechaniki czy to w tłumaczeniu, czy w oryginale. 3) Sesa zamówiona na przyszły piątek, na której ma być ostatecznie czytane tłumaczenie już przejrzaney Mechaniki w dwóch pierwszych księgach.

499. 12 września — nieobecny Koblański. Czytana była wytłomaczona już przez Koca w dwóch pierwszych księgach Mechanika, z obserwacyami nad nią Szopowicza, profesora II klasy w szkołach warszawskich, co do wyrazów i objaśnienia niektórych demonstracyi.

500. 19 września — nieobecny Koblański. Czytana dalej Mechanika.

501. 22 września — nieobecny Koblański. Czytana dalej Mechanika.

502. 3 października—prezydujący Potocki. Czytana była Mechanika. Prezydujący dla zatrudnienia w czasie sejmu, nie mogąc prezydować na sesjach Towarzystwa, limitował też sesye do czasu od zatrudnienia wolniejszego, poczem Towarzystwo obwieszczono rozpoznie swoje sesye i podwoi oneż dla dopełnienia liczby opuszczonych.

503. 1 grudnia — prezydujący Potocki. Odczytana dalej Mechanika.

504. 5 grudnia—prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. Kontynuowane czytanie Mechaniki.

505. 9 grudnia—prezydujący Potocki. Dalej była odczytywana Mechanika.

¹⁾ Prezydującego nie było; w następnych protokółach, chociaż powiedziano, że sesya odbyła się pod jego prezydencyą, żaden z protokółów nie jest przez niego podpisany.

506. 12 grudnia—prezydujący Potocki, nieobecny Czempiński. Dalej była czytana Mechanika.

507. 15 grudnia — prezydujący Potocki. Czytana dalej Mechanika.

508. 19 grudnia—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

509. 22 grudnia—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

510. 23 grudnia—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

1789.

511. 2 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecni: Koblański, Piramowicz. Czytano tłumaczenie księgi 3-ej Mechaniki przez Koca.

512. 5 stycznia -- prezydujący Potocki, nieobecni: Koblański, Piramowicz. Czytana 3-cia księga Mechaniki.

513. 9 stycznia—prezydujący Potocki, nieobecni: Hołłowczyc, Koblański, Piramowicz. Czytana 3-cia księga Mechaniki.

514. 14 stycznia—prezydujący Potocki. Czytana 3-cia księga Mechaniki.

515. 23 stycznia—prezydujący Potocki. Nadesłany od P. Komisji raport od Szkoły Głównej W. Ks. Litewskiego o stanie nauk w Szkole Głównej i w szkołach wydziałowych wzięty jest do czytania. Umówiło się Towarzystwo prócz ordynaryjnych sesji składać ekstraordynaryjne dla prędszego odczytania tegoż raportu i wygotowania rezolucyi służyć mających dla przyszłych wizytatorów.

516. 24 stycznia—prezydujący Potocki. Czytany dalej raport z wizyt generalnych szkół narodowych W. Ks. Litewskiego.

517. 29 stycznia—prezydujący Potocki. Czytany dalej raport z wizyt generalnych szkół narodowych W. Ks. Litewskiego.

518. 31 stycznia—prezydujący Potocki. Czytany raport z wizyt generalnych szkół koronnych.

519. 3 lutego odprawiła się sesya pod prezydencją JW. Potockiego, marszałka nadwornego W. Ks. Lit., w przytomności osób Towarzystwa wszystkich (treść obrad nie zanotowana w protokóle).

520. 9 lutego — prezydujący Potocki. Czytana księga 3-cia Mechaniki tłumaczenia Koca.

521. 16 lutego — prezydujący Potocki. Czytana dalej Mechanika.

522. 23 lutego—prezydujący Potocki, nieobecny Zabłocki (cho-ry). Czytana dalej Mechanika. Lelewel, kasyer generalny Komisji, czytał przygotowane projekta, tyczące się materyi kasy do rezolucyi Komisji mających służyć przyszłym wizytatorom do instruceyi ich wizyt.

523. 4 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Czempiński. Czytany był raport od Szkoły Głównej Koronnej o stanie nauk samejże Szkoły Głównej; z uwag nad nim uczynionych przez Towarzystwo

Hołowczyc i Zabłocki ułożą projekt do rezolucyi Komisji dla przesłania jej Szkole Głównej. Raport z dokładności swojej pochwalony.

524. 13 marca—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

525. 20 marca—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

526. 26 marca — prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

Hołowczyc doniósł Towarzystwu, iż dwie księgi Mechaniki zupełnie odczytane i poprawione odesłał do drukarni Szkoły Głównej Koronnej, aby już była drukowana.

527. 3 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecny Narbutt. Czytana Mechanika. Zabłocki z woli Komisji i za wiadomością Towarzystwa odebrał zlecenie przestać do Szkół Głównych Koronnej i Litewskiej tabelę okazującą proporcję między województwami miast, wsi, dymów i podatków, oraz intrat stałych z soli dwóch prowincyi koronnych, nie łącząc cła, tabaki, stempla, loteryi i innych przypadkowych, dla przesłania jej przez ręce wizytatorów szkół narodowych.

528. 6 kwietnia—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

529. 17 kwietnia--prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. Czytana Mechanika.

530. 24 kwietnia — prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

531. 1 maja—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika. Towarzystwo umówiło się na dzisiejszej sesji kontynuować sesyę aż do odczytania zupełnego 3-ej części Mechaniki przez cały ten miesiąc, chcąc je mieć za ordynaryjne, mające się potrącić w przyszłym miesiącu wrześnieiu. Dla przypadającej gali dnia 8 tego miesiąca sesya zamówiona na dzień 15-ty z obowiązkiem prezencji.

532. 15 maja—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

533. 22 maja—prezydujący Potocki—Czytana Mechanika.

534. 29 maja—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika. Dla dokończenia zupełnego popraw 3-ej księgi Mechaniki postanowiło Towarzystwo zjechać się jeszcze na sesyę w przyszłym miesiącu.

535. 6 czerwca — prezydujący Potocki. Dokończone czytanie 3-ej księgi Mechaniki. Zamknięto sesyę Towarzystwa do dnia 1 października roku terażniejszego.

536. 2 października—prezydujący Potocki. Czempiński doniósł i razem prezentował Towarzystwu dokonane dzieło książki elementarnej Zoologii już z druku wyszłej. To dało powód Towarzystwu Elementarnemu upraszać tegoż Czempińskiego, aby jako gorliwie i pracowicie zatrudnił się około dwóch pierwszych części historii naturalnej, tak końcem przyspieszenia jej dokonania i w 3-ej pozostającej części, to jest, mineralogii, chciał sam podjąć się jej napisania; w czem gdy go znalazło powolnym na swoje prośby w oczekiwaniu skutków pożytecznej tej pracy kolegi swego, tymczasem determinacyę jego w protokóle swoim konnotuje. Kopeczyński powtórzył Towarzystwu dawniejsze doniesienia swoje, iż Skrzetuski nie odmówi pisania dalszych książek początkowych historii na szkoły narodowe, byle miał sobie oddaną sprawiedliwość i już zapracowaną nagrodę za 1-szą część wydana

Historii greckiej. Żądanie tak słuszne zdało się Towarzystwu, iż powinno być doniesione P. Komisyi, która gdy do sprawiedliwych Skrzetuskiego próśb się przychyli, tem samem zachęci go do kontynuowania pracy tak chwalebnie i zdolnie okazanej na pierwszym już wysłanym tegoż autora dziele—Historii greckiej. Nim Towarzystwo Elementarne złoży najpowinniejsze dzięki w zakład wdzięczności swojej jw. Potockiemu, marszałkowi nadwornemu W. Ks. Lit., za dzieło Logiki Elementarnej, którego mu dotąd ważne dla dobra kraju nie dają dokonać trudy i starania, nim oraz z ukontentowaniem słuchać będzie wymownej książki o wymowie i poezji zacnego sekretarza swojego ks. Piramowicza: tymczasem sesye Towarzystwa wezmą sobie za obiekt ostateczne odczytanie Mechaniki dla podania jej w druk, a potem część 2-gą Fizyki partykularnej, tłumaczonej przez Zabłockiego. Zostaje Towarzystwu upraszać kanonika Hołowczyca, aby Wypisy z autorów klasycznych na klasę IV raczył co prędzej wygotować.

537. 9 października—prezydujący Potocki, nieobecni: Gawroński, Kobański. Szopowicz czytał 4-tą i ostatnią część Mechaniki na szkoły narodowe napisanej przez p. Hube, a od Szopowicza tłumaczonej.

538. 16 października — prezydujący Potocki, nieobecni: Gawroński, Kobański. Szopowicz kontynuował czytanie 4-ej księgi Mechaniki. Z woli prezydującego memoriał pisany od ks. Erazma, trynitarzów prokuratora, podpisującego się wynalazkiem nowego narzędzia do mierzenia odległości słońca od ziemi, solismetrum zwanego, w sposób prosty geometryczny, komunikowany był Towarzystwu do roztrząśnienia jego użyteczności. Zdaniem Towarzystwa autor, mimo gorliwość swoją, zawsze chwalebna w tych, którzy objektem nauki swojej zajęci starają się ją ułatwiać i do dawnych, ile można, i swoje łączyć wynalazki, mniej był szczęśliwy co do rzeczoności narzędzia. Atoli Towarzystwo, znajdując chwalebna i piękna ze wszech miar autora w swoim objęciu zabawę, oddając jej sprawiedliwość, nie chce przeczć temu, że jako medytacya ustawiczna częstokroć najzawilsze rozwiązuje prawdy i do najdalszych szczęśliwie doprowadza, tak i w tym razie być może, że za jej pomocą może ks. trynitarz wynajdzie co fundamentalniejszego i pożyteczniejszego dla astronomii.

539. 23 października — prezydujący Potocki, nieobecni: Gawroński, Kobański. Kontynuowane czytanie Mechaniki.

540. 30 października—prezydujący Potocki, nieobecny Kobański. Kontynuowane czytanie Mechaniki.

541. 6 listopada — prezydujący Potocki, nieobecny Kobański. Kontynuowano czytanie Mechaniki.

542. 13 listopada — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. Czytana Mechanika.

543. 20 listopada—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

544. 27 listopada—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

545. 4 grudnia prezydujący Potocki, nieobecny Zabłocki (chory). Czytana Mechanika.

- 546.** 11 grudnia—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.
547. 18 grudnia—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

1790.

548. 8 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Kobański. Czytana Mechanika.

549. 15 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Kobański. Czytana Mechanika.

550. 22 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecni: Hołowczyc, Kobański. Czytana Mechanika.

551. 29 stycznia—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika. Sekretarz Piramowicz doniósł Towarzystwu, iż wyszło uwiadomienie z drukarni o mającem wychodzić dziele p. Huby p. t.: „Listy fizyczne“. Z tej okoliczności, a oraz uwagi, jeżeliby to dzieło nie mogło być przydatne i dla szkół narodowych, a przynajmniej tymczasem, nim Fizyka początkowa dla nich będzie wygotowana, prosilo Towarzystwo Sekretarza, aby ządał od p. Huby komunikacyi tegoż dzieła, któreby Towarzystwo, bliżej poznawszy, mogło osądzić, jeżeli się do wzmiankowanego celu, zastąpienia Fizyki elementarnej, przydaćby mogło lub nie?

552. 5 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. Czytana Mechanika. Hube dał odpowiedź Towarzystwu przez Sekretarza, iż wzmiankowana na przeszłej sesyi Fizyka jego traktowana w sposób listów nie może zastąpić Fizyki elementarnej w szkołach narodowych.

553. 12 lutego—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

554. 19 lutego—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

555. 26 lutego—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

556. 5 marca—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

557. 12 marca—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

558. 19 marca—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

559. 26 marca—prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

560. 9 kwietnia—prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Kobański. Czytana Mechanika.

561. 16 kwietnia — prezydujący Potocki, nieobecny Kobański. Czytana Mechanika.

562. 23 kwietnia — prezydujący Potocki. Dla niewygotowanych figur do dalszej Mechaniki przerwane na czas zostało jej czytanie, a natomiast wzięte tómaczenie Fizyki partykularnej przez Zabłockiego.

563. 30 kwietnia — prezydujący Potocki (treść obrad w protokóle nie zapisana).

564. 7 maja — prezydujący Potocki. Czytana była Fizyka partykularna.

565. 14 maja — prezydujący Potocki. Czytana Fizyka partykularna.

566. 21 maja — prezydujący Potocki. Czytana Fizyka partykularna. Umówiło między sobą Towarzystwo kontynuować sesye, po zakończonych ordynaryjnych, ekstraordynaryjne a to dla wyspieszenia (!) co prędzej Mechaniki do druku, nie obowiązujące jednak prezenyą do potrącenia absensyi.

567. 28 maja — prezydujący Potocki. Czytana Fizyka partykularna.

568 — 572. W dniach 4, 11, 18, 25 czerwca i 2 lipca były sesye ekstraordynaryjne pod prezydencją jw. Potockiego, marszałka nadwornego W. Ks. Lit., w przytomności osób Towarzystwa wszystkich, prócz trzech ostatnich, na których nie znajdowali się: Koblański, Jakukiewicz i Czempiński.

573. 8 października — prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. Czytana Mechanika.

574. 15 października — prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. Czytana Mechanika.

575. 22 października — prezydujący Potocki, nieobecni: Jakukiewicz, Koblański. Czytana Mechanika.

576. 29 października — prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

577. 3 listopada — prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

578. 12 listopada — prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

579. 19 listopada — prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

580. 26 listopada — prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

581. 3 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecni; Czempiński, Jakukiewicz. Czytana Mechanika.

582. 10 grudnia — prezydujący Potocki. Czytana Mechanika. Zabłocki doniósł Towarzystwu o wygotowanem dziele *O wymowie* przez ks. sekretarza Piramowicza i żądał determinacyi czasu na czytanie onego. Towarzystwo dla nieprzerywania Mechaniki, końcem pędzszego jej przesłania do Krakowa, umówiło się między sobą czytać je na osobnych sesyach.

583. 17 grudnia — prezydujący Potocki. Czytana Mechanika. Czytanie dzieła o wymowie zamówiono na dzień 19-ty currentis.

584. 19 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. Zaczęte czytanie dzieła o wymowie z powszechnem ukontentowaniem i aprobacją, jako najwymowniej i z największą erudycją napisanego.

585. 24 grudnia — prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. Czytana Mechanika.

1791.

586. 7 stycznia — prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. Czytane dzieło o wymowie.

587. 15 stycznia — prezydujący Potocki. Czytana Mechanika i dzieło o wymowie.

588. 21 stycznia — prezydujący Potocki. Czytana Mechanika i dzieło o wymowie. Zabłocki doniósł Towarzystwu o nadesłanych od Szkoły Głównej Koronnej raportach względem szkół narodowych. Na ich czytanie, dla przyspieszenia punktów do rezolucyi Komisji, umówiło między sobą Towarzystwo dzień 26-ty currentis.

589. 26 stycznia — nieobecni: Jakukiewicz, Koblański, Narbutt. Czytany raport Szkoły Głównej o stanie szkół narodowych w roku zeszłym.

590. 28 stycznia. Dokończone czytanie raportu, kontynuowane czytanie Mechaniki, czytane dzieło o wymowie.

591. 4 lutego — prezydujący Potocki. Czytane dzieło o wymowie.

592. 11 lutego — prezydujący Potocki. Czytane dzieło o wymowie. Kontynuacja Mechaniki. Zalecone przepisanie na czysto arkuszy z poprawy wyszłych. Wzmianka o Żurnalu Encyklopedycznym de Bouillon dla użytku Towarzystwa zakupionym. Po odczytaniu egzemplarz ma być złożony w bibliotecę publiczną Załuskich.

593. 18 lutego — prezydujący Potocki, nieobecny Jakukiewicz. Kontynuacja czytania Mechaniki i o wymowie.

594. 23 lutego. Ta sesja złożona dla przyspieszenia odczytania dzieła o wymowie.

595. 25 lutego — prezydujący Potocki. Czytana Mechanika, czytane dzieło o wymowie.

596. 4 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Czempiński. Czytana Mechanika. Czytane dzieło o wymowie.

597. 11 marca — prezydujący Potocki, nieobecny Koblański. Czytane dzieło o wymowie.

598. 18 marca — prezydujący Potocki. Czytane dzieło o wymowie.

599. 23 marca — prezydujący Potocki. Złożona dla kontynuacji czytania dzieła o wymowie.

600. 25 marca — prezydujący Potocki. Czytane dzieło o wymowie.

601. 1 kwietnia — prezydujący Potocki. Czytane dzieło o wymowie. Kontynuacja przerwane czytania Mechaniki.

602. 8 kwietnia — prezydujący Potocki. Czytana Mechanika.

603. 15 kwietnia — prezydujący Potocki. Czytana Mechanika. Czytane dzieło o wymowie.

604. 22 kwietnia — prezydujący Potocki. Złożona ku czytaniu dzieła o wymowie.

605. 6 maja — prezydujący Potocki. Dokończone czytanie dzieł Mechaniki i o wymowie. Zalecono Zabłockiemu, aby po jak najprędszym obu dzieł na czysto przepisaniu prezentował je Komisji do aprobacyi i podpisów zwykle przy drukowaniu ksiąg elementarnych przez przytomnych tu w Warszawie komisarzy czynionych. Czempiń-

ski powtórnie miał sobie przełożone żądania Towarzystwa, aby przyspieszył prospekt 3-ej części Historji naturalnej—Mineralogii, do skutecznego potem na jego planie rozpoczęcia dzieła, podobnie jak się robiła Botanika i Zoologia; obiecał wziąć się do tego dzieła. Hołowczyc oświadczył, iż już ma po części wygotowane wypisy z autorów klasycznych do tejsze nauki. Sesye zwyczajne Towarzystwa za wspólnem umówieniem się odłożone zostały do 1-go piątku miesiąca oktobra roku bieżącego. Po podpisaniu przez Komisję dzieł Mechaniki i o wymowie zlecono Zabłockiemu przesłać je do drukarni Akademickiej Krakowskiej.

606. 7 października — prezydujący Potocki. Mówiono o materjach, jakie mają być brane z porządku do traktowania na sesyach Towarzystwa w niniejszem półroczu.

607. 14 października — prezydujący Potocki. Zabłocki z woli Komisji, oświadczonej na dniu 17 miesiąca września, podał do roztrząsania przez Towarzystwo manuskrypt Gramatyki języka łacińskiego przez p. de l'Hamecet, kapitana w wojsku W. Ks. Litewskiego. Zaczęte przezieranie dzieła. Kontynuacya jego dalsza poleconu Kopczyńskiemu, który oświadczył się prywatnie go odczytać i swoje o niem Towarzystwu oświadczyć zdanie dla informowania potem Komisji o jego użyteczności lub przeciwnie. Zlecono Zabłockiemu udać się do Skrzetuskiego dla zasiągnięcia wiadomości, kiedy dzieło Historji rzymskiej przez niego dokończone może być Towarzystwu do przejrzania podane. Podobnie dojścia do p. Huby, dyrektora nauk w korpusie kadeckim szlacheckim, który przyobiecał dawniej do Mechaniki przydać appendixem o machinach do niej stosownych.

608. 21 października—prezydujący Potocki. Zabłocki uczynił raport: Skrzetuski wymawiał się słabością zdrowia, iż dzieła Historji rzymskiej prędzej wygotować nie może aż na przyszłe półrocze, to jest: pro septembri roku następującego 1792. Ks. Sekretarz bierze zlecenie przełożenia Komisji, iż Skrzetuski dotąd jeszcze za napisanie książki elementarnej Historji greckiej nie jest nagrodzony. Rozpoczęta się czytanie przerwane od niejakiego czasu tłumaczenia Fizyki partykularnej.

609. 28 października—prezydujący Potocki. Kopczyński przyniósł opinię przeciw użytkowi Gramatyki p. de l'Hamecet. Przełoży Zabłocki w czasie sesji ekonomicznej Komisji, iż najprzyswoitszą rezolucyą na memoryał p. de l'Hamecet odpisać mu tak: iż gdy szkoły narodowe mają już Gramatykę elemetarną od Komisji aprobowaną i do użycia powszechnego podaną, nie widzi Komisya potrzeby innej gramatyki. Czytane tłumaczenie Fizyki partykularnej. Udecydowane zostały niektóre wyrazy fizyczne, chemiczne i mineralogiczne. Te osobno zapisane ma u siebie Czempiński i używać ich będzie w dziele Mineralogii, gdy około niego pracować będzie. Doniósł Zabłocki Towarzystwu, iż dzieło Mechaniki drukuje się już w 4-ej księdze, Wymowa dopiero w drugim arkuszu.

610. 4 listopada — prezydujący Potocki. Czytane tłumaczenie Fizyki partykularnej.

611. 11 listopada—prezydujący Potocki. Czytane tłumaczenie Fizyki partykularnej.

612. 18 listopada—prezydujący Potocki, nieobecny Kobański. Czytane wypisy z autorów dawnych polskich, przydane na końcu 1-ej części o wymowie ks. kanonika sekretarza Piramowicza.

613. 26 listopada—prezydujący Potocki, nieobecni: Kobański, Narbutt. Czytana 2-ga część książki elementarnej o wymowie: mówca duchowny, kaznodzieja.

614. 2 grudnia — prezydujący Potocki. Czytana książka elementarna o wymowie: mówca duchowny, kaznodzieja. Sesa przyszła ekstraordynaryjna zamówiona na dzień 5 grudnia dla wyegzaminowania z woli Komisji memoriału z programu nauk dawanych w szkole dysydenckiej Nowego Bojanowa.

615. 5 grudnia—prezydujący Potocki. Zaczęta i kontynuowana sesja na czytaniu memoriału starszych kościelnych inspektorów i nauczycieli szkoły wyznania ewangelickiego w mieście Nowym Bojanowie. Decydowano: pochwalić gorliwość podających memoriał, że Komisja przed ukończeniem roku szkolnego da dyspozycję rektorowi szkół Wielkopolskich wizytowania tych szkół, tudzież podania im urzędzenia edukacji i instrukcji, na cały kraj przepisanych, które z początku następującego roku szkolnego do skutku przywiezione byćby mogły. Jest nakoniec opinia Towarzystwa przełożenia P. Komisji, aby tymże szkołom przez wzgląd ich zaufania, potrzeby i przypadku pożaru zdarzonego w mieście Bojanowie, niemniej w przeświadczeniu o ich należytej powolności, naznaczyła jakie tymczasowe subsidium pieniężne. Sesa zwyczajna determinowa na dzień 9-ty currentis dla kontynuacji czytania dzieła elementarnego o wymowie.

616. 9 grudnia—prezydujący Potocki, nieobecni: Narbutt, Zabłocki (chory). Kontynuowane czytanie o wymowie.

617. 16 grudnia — prezydujący Potocki. Czytane tłumaczenie Fizyki partykularnej.

618. 23 grudnia — prezydujący Potocki. Czytana Fizyka partykularna. Z przyczyny święta Trzech Króli w przyszły piątek sesja Towarzystwa zbliżona do dnia środowego.

1792.

619. 4 stycznia — nieobecny Czempiński. Czytane tłumaczenie Fizyki partykularnej.

620. 13 stycznia—nieobecni: Kobański, Piramowicz. Czytane tłumaczenie Fizyki partykularnej.

621. 20 stycznia—nieobecni: Kobański, Piramowicz. Czytane tłumaczenie Fizyki partykularnej.

622. 27 stycznia—nieobecni: Kobański, Piramowicz. Czytane tłumaczenie Fizyki partykularnej.

623. 3 lutego—nieobecni: Kobański, Piramowicz. Zatrudniało terazniejszą sesję przetrząsanie wydatku na Szkołę Główną W. Ks. Litewskiego; uwagi do przełożenia Komisji: 1) Regnier, biorący dotąd zł. 4000 za katedrę chirurgii teoretycznej i sztuki położniczej, sprawiedliwa, aby jak drudzy profesorowie brał 6000 i miał głos i miejsce na posiedzeniach, tak collegii physici, jako też in pleno. 2) Profesorowi historii naturalnej, biorącemu 6000 zł. za pryncypalną katedrę, dodatek zł. 2000 za Botanikę zdaje się naddatny, gdyż botanika jest częścią pryncypalną historii naturalnej; jeżeli sprowadzony profesor Szpitznagel nie ma w kontrakcie warowanej pensji dodatkowej zł. 2000 do dopełnienia zł. 8000, czy nie możnaby umieścić na tych 2000 zł. Jundziła pijara, który szczególnie aplikował się do botaniki i dał dowody przez wydaną „*Floram lithuanicam*“; jeżeli zaś Szpitznagel ma w kontrakcie i tę dodatkową pensję, Towarzystwo Elementarne przekłada P. Komisji, ażeby raczyła wyznaczyć z remanentu Szkoły Główniej W. Ks. Litewskiego przynajmniej czerwonych złotych 200 dla tego młodego i chętnego do tej użytecznej nauki pijara na wojaż za granicę celem doskonalenia się w historii naturalnej. 3) Wydatek na szkołę matematyczną wykalkulowany do zł. 34000 zdaje się zbyteczny. 4) Suma 6000 na oporządzenie szpitala akademickiego na ten rok tylko nie jest zbyteczna, ale gdy szpital raz będzie oporzędzony, w następujących latach dosyć będzie 3000. 5) Pensya prefekta kandydatów ks. Stroynowskiego powinna mu być zachowana; pan Malewski może ją mieć z remanentów Szkoły Główniej. 6) Pisarza kancelaryi akademickiej Komisya nie uznaje potrzeby, która jednak gdyby się w czasie okazała, Komisya załatwi ją przez osobną rezolucję. 7) Wiceprofesor Życki, gdy jest razem profesorem w szkołach wydziałowych wileńskich, wiceprofesorem razem w Szkole Główniej być nie może dla dopilnowania obowiązków w tym lub drugim objeście.

624. 10 lutego—nieobecni: Kobański, Kopeczyński, Piramowicz. Kontynuowane czytanie Fizyki partykularnej. Uczynił raport zastępujący sekretarza o komunikowanych P. Komisji uwagach Towarzystwa nad tabelą osób i płacą Szkoły Główniej W. Ks. Litewskiego.

625. 17 lutego—nieobecni: Jakukiewicz (na sejmiku w Łomzie), Kobański, Piramowicz. Zabłocki doniósł, iż Komisya uprosiła z grona swojego jw. Niemcewicza do prezydowania na sesjach Towarzystwa. Kontynuowane czytanie Fizyki partykularnej.

626. 24 lutego—nieobecni: Kobański, Piramowicz. Dokończone czytanie 1-ej księgi Fizyki partykularnej.

627. 2 marca—nieobecny Kobański. Czytany raport księży pijarów litewskich o ich szkołach cum annexo podróży przez ks. Jundziła przedsięwziętej w części województwa Trockiego i powiatu Kowieńskiego dla odwiedzenia wód słonych Szokliskich i Preńskich,

uwagi nad niektórymi w tamtym kraju roślinami, zwierzętami i rybami w rzece Niemnie.

628. 7 marca — prezydujący Niemcewicz,¹⁾ nieobecny Koblański. Czytana 2-ga część dzieła elementarnego o wymowie i poezyi.

629. 15 marca — prezydujący Niemcewicz. Kontynuowane czytanie książki elementarnej o wymowie i poezyi.

630. 21 marca — prezydujący Niemcewicz. Kontynuowane czytanie książki elementarnej o wymowie i poezyi. Prezydujący raczył przyjąć na siebie ostateczne rozmówienie się z p. Hube, autorem dzieła fizyki elementarnej, jeżeli trwa w przedsięwzięciu kończenia tegoż dzieła, albo też chce się od tej uchylić pracy. Ponowiło Towarzystwo żądanie swoje do Czempińskiego, kolegi swojego, aby chciał przyspieszyć przyobiecany dawniej od siebie prospekt na 3-cią część historii naturalnej—mineralogię. Czempiński oświadczył powolność swoją w tej mierze. Sesyje Towarzystwa odłożone do wygotowania kontynuacji dzieła o wymowie i poezyi, którego czytanie na dzisiejszej sesyi przerwano.

631. 19 kwietnia — prezydujący Niemcewicz. Sekretarz Piramowicz oddał Towarzystwu 1-szą część „Wymowy“ w Krakowie drukowaną. Uczynił relacją rozmowy z p. Hube, który chce swoje „Listy fizyczne“ kontynuować, byle P. Komisya prenumerowała na tyle egzemplarzy, ile jest szkół narodowych. Te listy mogą tymczasem zastąpić Fizykę partykularną, do której napisania prosi o pozwolenie sobie dłuższego czasu. Kopczyński oświadczył na przyszlą sesyję przynieść prospekt Dykcyonarza polskiego. Czempiński podjął się pisać Mineralogię i Chemię stosowaną do mineralogii. Prezydujący wziął na siebie przełożenie P. Komisji potrzeby wyznaczenia kogoś do pisania Nauki moralnej na dalsze klasy, od pisania której Popławski słabością zdrowia wymówił się.

¹⁾ Przez Niemcewicza własnoręcznie są podpisane wszystkie końcowe protokóły.

Członkowie Komisji Edukacji Narodowej,

prezydujący

w Towarzystwie do ksiąg elementarnych.

Chreptowicz Joachim, podkanclerzy litewski, 1776 -- 1787.
Massalski Ignacy, biskup wileński, 1777 -- 1778.
Mniszech Michał Jerzy, sekretarz W. Ks. Litewskiego, 1777 -- 1779.
Oraczewski Feliks, pułkownik wojsk koronnych, 1786.
Poniatowski Michał, biskup płocki, 1782.
Poniatowski Stanisław, gen.-lejt. wojsk koronnych, 1778 -- 1882.
Potocki Ignacy, wielki pisarz W. Ks. Litewskiego, 1775 -- 1791.
Sułkowski August, wojewoda kaliski, 1776.
Zamoyski Andrzej ordynat, 1776 -- 1779.

Członkowie Towarzystwa do ksiąg elementarnych.

a) *zwyczajni:*

Albertrandi Jan, 1775 -- 1787.
Bogucicki Józef, 1778 -- 1780.
Czempiński Jan, 1780 -- 1792.
Gawroński Andrzej, 1777 -- 1789.
Hołłowczy Stefan, 1775 -- 1791.
Jakukiewicz Adam, 1775 -- 1792.
Kniażewicz Grzegorz, 1775 -- 1777.
Koblański Józef, 1775 -- 1792.
Kołątaj Hugon, 1776 -- 1786.
Kopczyński Onufry, 1780 -- 1792.
L'Huillier Szymon, 1782 -- 1788.
Łojko Feliks, 1777 -- 1781.

- Popławski Antoni, 1775 — 1780.
Narbutt Kazimierz, 1775 — 1792.
Niemcewicz Julian prezydujący, 1792.
Phlederer (Pfleider) Chrystyan, dyrektor korpusu kadetów,
1775 — 1782.
Piramowicz Grzegorz, 1775 — 1792.
Roussel, 1778.
Sierakowski Sebastyan, 1778 — 1784.
Wybicki Józef, 1777 — 1778.
Zabłocki Franciszek, 1783 — 1792.

b) honorowi:

- Dubois Jan, 1779.
Dupont de Nemours Piotr Samuel, 1775.
Piattoli Scypion, 1784 — 1787.
-

Wykaz rzeczowy.

Algebra (patrz także *Matematyka*): Nr. Nr. 116, 118, 235 — 237, 245 — 247, 250, 259, 263, 470.

Architektonika: Nr. Nr. 137, 138.

Arytmetyka (patrz także: *Matematyka*): Nr. Nr. 20, 21, 46, 50, 51, 63 — 66, 69, 70, 72 — 79, 81, 82, 87 — 91, 94, 95, 97, 136, 139, 211, 232.

Biblioteka prof. Bosio: Nr. Nr. 38, 49.

Botanika (patrz także: *Historia naturalna*): Nr. Nr. 13, 111, 112, 254 — 257, 268, 269, 271, 272, 278, 287, 292, 295 — 297, 299, 300, 302 — 310, 318, 320 — 325, 327, 329, 332, 341, 342, 368, 369, 375, 402, 605.

Chemia: Nr. Nr. 43, 631.

Dykeyonarz łaciński i polski (terminologia): Nr. Nr. 15 — 18, 20, 75, 79, 81, 91, 128, 258, 388, 448, 609, 631.

Dykeyonarz mitologiczny: Nr. Nr. 36, 39, 55, 195, 292, 329, 368, 402, 438.

Dykeyonarz starożytności: Nr. Nr. 32, 79, 89 — 91, 94, 125, 258, 365, 368.

Dykeyonarz synonimów: Nr. 33.

Elementarz na szkoły parafialne: Nr. Nr. 34, 38, 41 — 44, 46 — 49, 51, 52, 64, 65, 258, 292 — 294, 309, 321, 322, 325, 328, 329, 331 — 342, 355, 357, 364, 365, 370, 402, 438.

Figury geometryczne i instrumenty fizyczne i geometryczne: Nr. Nr. 151 — 153, 157 — 160, 162, 263, 272, 293, 338, 402, 432, 434, 435, 438.

Filozofia: Nr. 67.

Fizyka (patrz także: *Mechanika*): Nr. Nr. 16, 24, 27, 29, 32, 36 — 39, 43, 44, 47 — 49, 55, 56, 59 — 64, 66, 69, 71, 77, 141, 143, 226 — 234, 237, 238, 240 — 244, 248 — 250, 252 — 254, 257, 258, 261, 263, 265 — 270, 272, 273, 275 — 279, 281, 282, 284, 286 — 293, 296, 309, 371, 375, 377, 379, 381, 391, 394, 400, 402,

405, 438, 497, 536, 551, 562, 564 — 567, 608 — 611, 617 — 622, 624 — 626, 630, 631.

„Fizyczne listy“ Hube'go: Nr. Nr. 551, 552, 631.

Geografia polska: Nr. Nr. 403, 408.

„powszechna: Nr. Nr. 32, 67, 85, 91, 257, 258, 292, 329, 368, 402, 438.

Geometrya (patrz także: *Matematyka*): Nr. Nr. 97, 102, 104, 107, 110, 112 — 114, 116 — 120, 125, 126, 130 — 135, 145 — 152, 154, 155, 157 — 160, 169 — 181, 190, 228, 232, 241, 283, 284, 286, 291, 329, 330, 368, 402, 438.

Gramatyka: Nr. Nr. 16, 52, 53, 68, 79, 82 — 86, 91, 92, 95, 96, 98, 101, 103 — 105, 161, 163 — 169, 211, 213, 219 — 223, 258, 259, 269 — 274, 276 — 280, 292, 293, 295, 301, 308, 309, 329, 362, 363, 367, 607, 609.

Historya naturalna: Nr. Nr. 39 — 44, 46, 47, 49, 50, 52 — 54, 62, 65, 70, 74, 83, 129, 136, 177, 188, 227, 230, 249, 257, 258, 261, 263, 271, 293, 325.

Historya polski: Nr. 40.

„powszechna: Nr. Nr. 14, 115, 151 — 153, 159, 186, 211, 213 — 218, 258, 292, 293, 329, 330, 333, 346 — 348, 351 — 353, 368, 379, 390 — 392, 402, 403, 438, 482, 497, 536, 607, 608.

Instrumenty fizyczne i geometryczne, patrz: *Figury*.

Journal encyclopédique de Bouillon: Nr. 592.

Kasowe sprawy: Nr. 522.

Konwikt w Drohiczyńce: Nr. 321.

Książki elementarne wogóle: Nr. Nr. 177, 181, 235, 259, 260, 264, 271, 283, 292, 605.

Logarytmy: Nr. Nr. 158, 159, 211, 405, 418, 419, 438.

Logika: Nr. Nr. 16, 19, 27 — 31, 37, 42, 63, 76, 96, 99 — 101, 119, 258, 292, 497, 536.

Matematyka: Nr. Nr. 13, 15, 16, 31 — 38, 46, 67, 68, 119, 122, 137 — 139, 230, 232, 258, 416, 417.

Mechanika (patrz także: *Fizyka*): Nr. Nr. 16, 24, 293, 301, 307, 311 — 317, 381, 402, 412 — 415, 419 — 439, 445, 498 — 514, 520 — 522, 524 — 537, 539 — 551, 553 — 562, 566, 572 — 583, 585, 587, 588, 592, 593, 595, 596, 601 — 603, 605, 607, 609.

Miary, monety, wagi, rozmiary graniczne: Nr. Nr. 38, 101, 107, 109, 151, 153, 335, 337 — 339, 368.

Mineralogia (patrz także: *Historya naturalna*): Nr. Nr. 43, 49, 271, 292, 379 — 381, 402, 438, 536, 605, 630, 631.

Nagrody dla nauczycielów: Nr. Nr. 470, 497.

„Nauczyciela obowiązki“ — Piramowicza: Nr. Nr. 394, 398 — 402, 438.

Nauka chrześcijańska: Nr. Nr. 241, 258, 292, 293, 320, 329, 368.

Nauka moralna: Nr. Nr. 16, 90, 106, 108 — 110, 117, 138 — 140, 211, 212, 258, 259, 292, 293, 304, 325, 329, 330, 472, 631; —

na klasę III: Nr. Nr. 361 — 364, 368, 370, 402, 404 — 408, 410, 411, 438; — na klasę IV: Nr. Nr. 405, 438, 482, 497.

Obwieszczenie względem ksiąg elementarnych: Nr. Nr. 11 — 13.

Oddanie kościoła i kolegium po-jezuickiego w Lublinie trynitarzom: Nr. 232.

Ogrodnicza nauka i rolnictwo: Nr. Nr. 16, 21, 23 — 25, 33, 43, 49, 111, 141 — 144, 157, 177, 182 — 185, 204, 207, 209, 210, 248, 250, 253, 258, 292, 329, 344, 349, 350, 356, 368, 402, 438.

Ortografia łacińska i polska: Nr. Nr. 51, 161, 162.

Otwarcie Towarzystwa do ksiąg elementarnych: str. 1.

Pensye członków Towarzystwa do ksiąg elementarnych i jego kancelarya: Nr. Nr. 19, 20, 26 — 28, 46, 51, 95, 102, 158, 186.

Pisma ulotne o edukacyi: Nr. Nr. 16, 25, 26, 129.

Popisy szkolne: Nr. 224.

Posiedzenia w rocznicę otwarcia Towarzystwa do ksiąg elementarnych: Nr. Nr. 19, 20, 22, 42, 45, 80, 81, 121, 156, 157, 202, 251, 285, 359, 395, 479, 488.

Prawo krajowe: Nr. 333.

Prawo natury: Nr. 34.

Programy i prospekty ksiąg elementarnych, tudzież nauk i przedmiotów szkolnych: Nr. Nr. 1 — 10, 13 — 21, 23, 24, 26, 30, 31, 36, 41, 56, 58, 59, 115, 190 — 192, 198, 199, 264, 272, 292, 409.

Raporty rektorów o szkołach: Nr. Nr. 57, 58.

Regestry i wzory rachunków gospodarskich i kupieckich: Nr. Nr. 101, 107, 109, 124, 125, 136, 141, 212, 253, 255, 293, 329, 401.

Retoryka i poetyka (nauka wymowy): Nr. Nr. 16, 124, 125, 258, 271, 292, 329, 368, 438, 582 — 584, 586 — 588, 590 — 601, 603 — 605, 612 — 616, 628 — 631.

Rolnictwo, patrz: *Ogrodnicza nauka*.

Sekretarze Towarzystwa do ksiąg elementarnych (Piramowicz, Zabłocki); str. 2, Nr. Nr. 487, 496.

Sesye Towarzystwa, ich porządek, zmiany terminów: Nr. Nr. 1, 7 — 13, 15, 24 — 26, 29, 36 — 38, 51, 53, 54, 61, 66, 81, 83, 92, 95, 106, 123, 127, 158, 163, 166 — 169, 174, 191, 213, 224, 247, 254, 257, 258, 260, 262, 263, 265, 279, 290, 298, 307, 308, 322, 323, 328, 330, 331, 358, 363, 368, 369, 398, 418, 449, 465, 476, 498, 502, 515, 531, 535, 566, 588, 605, 606, 615, 618, 630.

Solismetrum: Nr. 538.

Statystyczne dane o Polsce: Nr. 527.

Stosunki z uczonymi zagranicznymi: Nr. Nr. 13, 24, 32, 55, 56, 60, 157, 185, 189.

Szkoła Główna Koronna, jej katedry i instytucye: Nr. Nr. 297, 344, 345, 368, 385, 388, 389, 420, 448, 449, 453, 455, 457 — 459, 465, 469, 477, 481 — 484, 486, 491 — 494, 497, 523, 527, 588, 589.

Szkoła Główna Litewska: Nr. Nr. 239, 358, 360, 368, 383, 384, 399, 420, 448, 465 — 467, 470, 472, 527, 623, 624.

Szkoła dysydencka w Nowem Bojanowie: Nr. Nr. 614, 615.

Szkoły pijarskie na Litwie: Nr. 627.

Szkół liczba: Nr. 232.

Trygonometrya: Nr. 97.

Ustawa Towarzystwa do ksiąg elementarnych: str. 1 -- 2.

Ustawy Komisji Edukacyi Narodowej: Nr. Nr. 186 -- 189, 191 -- 197, 199 -- 206, 208 -- 211, 224, 225, 258, 366, 368, 417, 440, 449, 465, 481 -- 483, 497.

Wiadomości o naukach i kunsztach: Nr. Nr. 42, 49, 235, 258, 292, 320, 329, 353, 368, 402, 438.

Wizytatorowie i raporty ich: Nr. Nr. 181, 183, 184, 186, 187, 189, 206, 259, 321, 354, 362, 382, 383, 388, 402, 438, 465 -- 469, 472, 485, 497, 515 -- 518, 522, 527, 589.

Wydoskonalenie języka ojczystego: Nr. 34.

Wymowa, patrz: *Retoryka*.

Wypisy z autorów: Nr. Nr. 13, 14, 16, 26 -- 28, 31 -- 35, 51 -- 54, 96, 122 -- 124, 136, 177, 185, 186, 189, 190, 214, 243, 258, 325, 329, 368, 438, 605; -- na klasę I i II: Nr. Nr. 35, 36; -- na klasę III: Nr. Nr. 136, 138, 212, 381, 402; -- na klasę IV: Nr. Nr. 212, 243, 292, 304, 536.

Zachowanie zdrowia: Nr. Nr. 182, 258, 292, 329, 372 -- 382, 438.

Zjazd rektorów dla przyjęcia Ustaw: Nr. Nr. 224, 225.

Zoologia (patrz także: *Historja naturalna*): Nr. Nr. 271, 292, 305, 306, 371, 375, 381, 385 -- 388, 393, 396, 397, 402, 403, 438 -- 447, 449 -- 465, 470 -- 476, 478, 480, 487, 489, 490, 494 -- 498, 536, 605.

Wykaz osób i miejscowości.

Albertrandi Jan, str. 4, Nr. Nr. 1, 13, 15, 21, 23, 25 — 27, 29, 31, 34, 36 40, 42, 43, 46, 48 — 52, 54, 57, 308, 325, 368, 402, 438, 455.

Bakon, Nr. 1.

Bel Karol Andrzej, Nr. Nr. 13, 15, 16, 55, 56, 60.

Berlin, Nr. 51, 158 — 160.

Bieliński Franciszek, Nr. Nr. 96, 224.

Bogucicki Józef, Nr. Nr. 70, 81 — 84, 89, 94, 96 — 102, 130 — 139, 153, 165 — 169.

Bojanów Nowy, Nr. Nr. 614, 615.

Besio profesor w Wilnie, Nr. Nr. 38, 49.

Bouillon, Nr. Nr. 24, 35, 157, 592.

Buffon, Nr. 39, 44.

Chompié, Nr. Nr. 36, 39.

Chreptowicz Joachim, Nr. Nr. 27 — 30, 37 — 39, 106, 107, 293 — 328, 423 — 438.

Carosi, Nr. Nr. 46, 188.

Casoli pijar, Nr. Nr. 241, 293, 320.

Columella, Nr. Nr. 14, 123, 124, 185, 186, 189, 190, 258.

Condillac, Nr. Nr. 31, 63, 99 — 101, 258.

Cyceron, Nr. Nr. 14, 26, 33, 34, 136 — 138, 258, 325.

Czarnecki Alojzy, Nr. 20.

„ Jan Nr. 321.

Czartoryski Adam, str. 3, Nr. 1, 22, 183.

Czempiński Jan, Nr. Nr. 182, 249, 250, 254 — 258, 263, 268, 269, 272, 287, 292, 296, 297, 299, 300, 302 — 310, 328 — 330, 332, 364 — 368, 372 — 379, 381, 382, 402, 403, 438 — 445, 449, 467, 486, 489, 490, 494 — 498, 536, 568 — 572, 581, 596, 605, 609, 619, 630, 631.

Danet, Nr. 79.

Diwion, Nr. 32.

Drohiczyn, Nr. 321.

- Dubois Jan, Nr. Nr. 46, 47, 70, 119, 128, 129.
 Dufour, Nr. 257.
 Dupont de Nemours Piotr Samuel, Nr. 13.
 Dziewanowski Jakób, Nr. Nr. 258, 292.
 Eccard Fryderyk, Nr. 185.
 Erazm trynitarz, Nr. 538.
 Facciolatti Jakób, Nr. 448.
 Fedr, Nr. 16.
 Fiałkowski Marcin, Nr. Nr. 448, 453, 455, 457 — 459, 497.
 Formey J. H. S., Nr. 13.
 Garycki Bonifacy, Nr. 354.
 Gawroński Andrzej, Nr. Nr. 57 — 59, 69, 72 — 79, 81, 82,
 87 — 89, 91, 94 — 98, 107, 110, 116 — 120, 125, 126, 130 — 135,
 138, 145 — 155, 157, 162, 164 — 166, 175 — 181, 186, 190, 217,
 219, 228, 229, 231 — 233, 235, 237, 245 — 248, 253, 255, 257,
 258, 264, 272, 283, 284, 286, 292, 321, 328 — 332, 336, 338, 339,
 341, 343, 363 — 366, 368, 402, 405, 415, 434, 438, 444, 445, 459,
 467, 469, 470, 489 — 492, 495 — 497, 537 — 539.
 Genewa, Nr. 38.
 Gintowt Dziewiałtowski Ignacy, Nr. Nr. 259, 293.
 Girard, Nr. 33.
 Gröll Michał, Nr. Nr. 232, 235, 259, 263.
 de l'Hamecet, Nr. Nr. 607, 609.
 Hołowczye Stefan, str. 4, Nr. Nr. 1, 13, 16, 19, 20, 25, 26,
 177, 186, 188 — 190, 192, 198, 199, 212, 216, 221, 222, 228, 237,
 241, 248, 256, 257, 259, 268, 272, 276, 284, 292, 308, 321, 325,
 327, 330, 332, 342, 345, 364 — 367, 382, 402, 415, 421, 438, 439,
 447, 449, 455, 470, 477, 489 — 497, 513, 523, 526, 536, 550, 605.
 Horacyusz, Nr. 16.
 Hube Michał, Nr. Nr. 24, 39, 44, 47 — 49, 55, 56, 59 — 64,
 66, 67, 69, 71, 141 — 143, 157, 226, 258, 272, 296, 301, 307, 346,
 377, 391, 400, 405, 412, 438, 439, 537, 551, 552, 607, 630, 631.
 Idatté Krzysztof, Nr. Nr. 448, 449, 497.
 Jakukiewicz Adam, str. 3, Nr. Nr. 1, 13, 14, 16, 19, 23, 26, 27,
 29, 33, 38, 39, 46, 53 — 55, 69, 84, 92 — 96, 107, 109, 115 — 120,
 122 — 124, 128 — 131, 153, 154, 158, 160, 186, 188, 190, 192,
 197 — 199, 205, 206, 208 — 210, 212, 213, 216, 219, 221 — 223,
 258, 262, 272, 286, 292, 303, 310, 311, 318 — 321, 325, 327, 341,
 342, 350, 365 — 368, 371, 379, 381, 382, 391, 394, 400, 420,
 425 — 432, 434, 438, 449, 450, 456 — 458, 466, 467, 469, 473,
 474, 479, 482, 483, 486, 494, 498, 504, 542, 552, 560, 568 — 572,
 575, 581, 589, 593, 625.
 Jaśkiewicz Jan, Nr. Nr. 230, 249, 250, 257, 258, 379, 380,
 382, 402, 438.
 Jundziłł Stanisław, Nr. Nr. 623, 627.
 Kalisz, Nr. 20.

Kluk Krzysztof, Nr. Nr. 142, 188, 230, 257, 258, 261, 263, 268, 269, 278, 305, 306, 332, 369, 371, 375, 381, 385, 402, 403, 408.

Knapski Grzegorz, Nr. 51.

Kniażewicz Grzegorz, str. 4, Nr. Nr. 1, 12, 13, 15 — 17, 19 — 29, 31, 33 — 35, 37 — 43.

Koblański Józef, Nr. Nr. 14, 16, 21, 23, 26 — 29, 31, 33 — 36, 38, 42, 53, 54, 56, 57, 62, 65, 66, 68, 74, 81, 99, 105, 111, 114 — 116, 125 — 129, 131 — 133, 145, 148, 153, 157, 162, 163, 170, 171, 175, 179, 186, 188, 195 — 197, 199, 224, 226 — 228, 232, 255 — 261, 268, 272, 279, 292, 293, 296 — 298, 303, 321, 322, 325, 328 — 330, 339, 340, 344, 364 — 366, 368, 373, 375 — 377, 379, 385, 386, 396, 398 — 402, 430 — 432, 438 — 452, 458, 466, 467, 469, 473, 474, 479, 482, 483, 486, 495, 498 — 501, 511 — 513, 529, 537 — 541, 548 — 550, 560, 561, 568 — 575, 584 — 586, 589, 597, 612, 613, 620 — 628.

Koc Jan, Nr. Nr. 226, 228, 230, 232, 249, 258, 265 — 267, 270, 272, 273, 275 — 278, 281, 282, 284, 286 — 292, 379, 381, 391, 394, 400, 402, 413 — 415, 438, 497 — 499, 511, 520.

Kołątaj Hugon, Nr. Nr. 28, 31, 33 — 44, 48, 54 — 64, 66, 68, 69, 82, 89, 91, 125, 193, 196, 200, 201, 249, 258, 264, 283, 364, 365, 367, 401.

Konstantynopol, Nr. 390.

Kopezyński Onufry, Nr. Nr. 82 — 86, 98, 101 — 105, 161, 163, 164, 166 — 169, 171, 188, 193, 194, 206, 219 — 223, 228, 258, 259, 264, 270 — 274, 276 — 279, 281 — 284, 292, 293, 295, 301, 308, 309, 311, 321, 322, 329, 330, 332 — 336, 338 — 340, 342, 345, 355, 357, 361 — 368, 370, 379, 381, 382, 384, 386 — 388, 392, 402, 407, 438, 455, 486, 490 — 497, 607, 609, 624, 631.

Koźmiński Jerzy, Nr. Nr. 16, 17, 20, 75, 79, 81, 85, 128, 258, 388.

Kraków, str. 1, Nr. Nr. 292, 329, 402, 438, 477, 481, 482, 484, 582, 631.

Kukiel Adam, Nr. Nr. 301, 307, 311 — 317, 331, 346, 371.

Landriani Marsilio, Nr. 32.

Lelewel Karol, Nr. 522.

L'Huillier Szymon, Nr. Nr. 38, 46, 47, 50, 63 — 70, 73, 87, 97, 101, 102, 104, 107, 116, 119, 122, 230, 232, 248, 258, 266, 272, 283, 284, 286, 291 — 296, 330, 470.

Lipsk, Nr. 13.

Litwa, Nr. Nr. 360, 382, 627.

Lublin, Nr. 232.

Łomża, Nr. 625.

Łoyko Feliks, Nr. Nr. 43, 46 — 48, 52, 56, 64 — 69, 71, 153, 241.

Malewski Szymon, Nr. 623.

Marion, Nr. 179.

- Marson, Nr. Nr. 137 -- 139.
 Massalski Ignacy, Nr. Nr. 38 — 41, 80.
 Medyolan, Nr. 32.
 Mniszech Michał Jerzy, Nr. Nr. 54 — 60, 63, 65, 132 — 139, 141.
 Monchablon, Nr. 32.
 Narbutt Kazimierz, str. 4, Nr. Nr. 1, 14, 28, 31 — 33, 35, 37, 38, 41, 44, 46 — 48, 53, 56, 57, 60 — 62, 67, 81, 95, 96, 107, 109, 130, 163 — 166, 168, 169, 172, 173, 186 — 188, 192, 194, 195, 211, 214, 216 — 219, 221 — 223, 228, 241, 242, 250, 252, 253, 257, 258, 264, 271, 278, 279, 292, 295, 321, 322, 328, 329, 344, 345, 347, 349, 350, 353, 356, 357, 363 — 365, 367, 368, 388, 390, 402, 417, 438, 447, 450, 457, 464, 465, 474, 490, 493, 495, 497, 527, 589, 613, 616.
 Nepos Korneliusz, Nr. Nr. 14, 33, 258.
 Niemcewicz Julian, Nr. Nr. 625, 627 — 631.
 Niemen, Nr. 627.
 Oraczewski Feliks, Nr. Nr. 393, 394, 396 — 402, 469.
 Osiński Józef, Nr. 402.
 Paryż, Nr. Nr. 13, 79.
 Phlederer Chrystyan, str. 3, Nr. Nr. 1, 13, 15, 24, 26, 27, 29, 32 -- 34, 36 — 39, 43, 44, 47 — 49, 51, 54 — 56, 58 — 67, 69, 71, 72, 77, 85, 101, 104, 116, 118, 128, 138, 139, 141, 152, 153, 158, 159, 164, 165, 188, 190, 192, 194, 196, 200, 214, 219, 220, 222, 223, 226, 230, 235, 237, 248, 258, 292, 320, 329, 353, 368, 402.
 Piattoli Scypion, Nr. Nr. 321, 353, 368, 402, 438.
 Pilchowski Dawid, Nr. 448.
 Piramowicz Grzegorz, str. 1, 3, 4, Nr. Nr. 1, 14, 16, 22, 24, 26, 28, 29, 31 — 33, 35 — 37, 40, 42 — 45, 48, 50, 53, 54, 57, 59, 60, 68, 70, 90, 92 — 95, 97, 101, 102, 107, 111, 115, 116, 121 — 123, 126, 127, 129 — 155, 157 — 161, 163, 170 — 175, 177, 178, 181, 186, 188, 189 — 191, 200, 202, 203, 208, 210, 214, 220, 232, 235, 239, 243, 244, 251, 253, 255, 256, 258 — 260, 263 — 267, 269, 271, 275 — 279, 285, 292 — 296, 303, 309 — 317, 321, 322, 325, 329, 332, 339 — 341, 343, 345, 350, 359, 363, 375, 377 — 380, 382, 385, 388, 389, 395, 398, 402, 405, 408, 434, 438, 439, 443, 455, 456, 465, 472, 478, 479, 482, 487, 488, 511 — 513, 536, 551, 582, 608, 612, 620 — 626, 631.
 Pliniusz starszy, Nr. Nr. 54, 177, 325.
 Plutarch, Nr. 14.
 Poczobutt Marcin, Nr. 239.
 Pokubiatto, rezydent polski w Wiedniu, Nr. Nr. 135, 136, 141, 159.
 Poniatowski Michał, Nr. Nr. 22, 24, 45, 121, 156, 202, 224, 225, 259, 285, 320, 395, 488.

- Poniatowski Stanisław generał-lejtnant, Nr. Nr. 96 — 98, 261.
- Popławski Antoni, str. 3, Nr. Nr. 1, 12, 14, 20, 21, 23, 25, 26, 28, 31, 34, 36, 38, 39, 41, 44, 46 — 48, 53 — 57, 65, 67, 68, 84, 90, 95 — 98, 106, 108 — 110, 117, 119, 125, 138 — 140, 144, 153, 156, 157, 164 — 169, 177, 189, 212, 258, 259, 292, 293, 304, 325, 330, 361 — 363, 368, 370, 402, 404, 405, 407, 472, 482, 497, 631.
- Potocki Ignacy, str. 1, 3, Nr. Nr. 1 — 17, 19, 26, 31 — 36, 41 — 44, 47 — 53, 61 — 79, 81 — 120, 122 — 131, 143 — 155, 157 — 201, 203 — 223, 226 — 250, 252 — 258, 263 — 284, 286 — 290, 292, 329 — 358, 360 — 370, 381 — 392, 402 — 422, 448 — 487, 489 — 497, 502 — 588, 591 — 593, 595 — 618.
- Preny, Nr. 627.
- Protaszewicz Waleryan, Nr. 239.
- Przybylski Jacek Idzi, Nr. Nr. 365, 368, 457, 465, 469, 491.
- Regner Mikołaj, Nr. 624.
- Rieul Stefan, Nr. Nr. 23 — 25, 49, 111, 141, 142, 209, 250, 258, 344.
- Roberti Franciszek, Nr. Nr. 76, 96.
- Rogaliński Józef, Nr. 46.
- Rontr ksiądz, Nr. 55.
- Roussel ksiądz, Nr. Nr. 39, 71, 73 — 75, 77, 78, 81 — 95.
- Rzeczyński Gabryel, Nr. Nr. 53, 62.
- Rzym, Nr. 76.
- Schöfler, Nr. 230.
- Seneka, Nr. 31.
- Siarczyński Franciszek, Nr. Nr. 403, 438.
- Sierakowski Sebastyan, Nr. Nr. 102, 105, 109, 111, 122, 141 — 144, 152, 153, 158, 182 — 185, 204, 207, 209, 210, 248, 253, 332.
- Skrzetuski Kajetan, Nr. 258.
- " Wincenty, Nr. Nr. 211, 213, 215 — 218, 258, 292, 293, 329, 330, 333, 346 — 348, 351 — 353, 368, 379, 390, 391, 402, 403, 438, 482, 497, 536, 607, 608.
- Sonnefels, Nr. 135.
- Stanisław August król, Nr. Nr. 22, 45, 80, 121, 156, 202, 251, 285, 359, 395, 488.
- Stroynowski Hieronim, Nr. 623.
- Sułkowski August, Nr. Nr. 20, 22 — 24.
- Szokliszki, Nr. 627.
- Szopowicz Franciszek, Nr. Nr. 416, 417, 470, 497, 499, 537, 538.
- Szpitznagel Ferdynand, Nr. 623.
- Szybiński Dominik, Nr. 195.
- Tempier ksiądz, Nr. 157.
- Tolkmit kontraregestrant, Nr. 109, 124.

- Toruń, Nr. 24, 39.
 Toupet, Nr. 14.
 Ulacq Adryan, Nr. Nr. 158, 159, 211.
 Warszawa, str. 2, Nr. Nr. 15, 127, 152, 159, 163, 169, 202,
 224, 286, 359, 371, 379, 434, 476, 488, 497, 605.
 Wiedeń, Nr. Nr. 135, 159, 160, 434.
 Wilno, Nr. Nr. 38, 224, 239.
 Wisła, Nr. 279.
 Wirgiliusz, Nr. Nr. 124, 381.
 Wodzicki Elias, Nr. 20.
 Wrocław, Nr. 138.
 Wybicki Józef, Nr. Nr. 54 — 69, 71 — 79.
 Wysłouch Zenon, Nr. 409.
 Zaborowski Ignacy, Nr. Nr. 418, 438.
 Zabłocki Franciszek, Nr. Nr. 158, 160, 295, 321, 341, 353,
 354, 364 — 368, 371, 375, 379, 381, 396, 400 — 402, 404, 405,
 415, 420, 438, 439, 449, 451, 452, 467, 470, 474, 489 — 497,
 522, 523, 527, 536, 545, 582, 588, 605, 607 — 609, 616, 625.
 Zamoyski Andrzej, str. 3, Nr. Nr. 1, 3 — 5, 7, 8, 10, 11, 13,
 15, 17, 21, 22, 24, 25, 38, 70 — 72, 135, 136, 140 — 142, 224.
 Zapolski Cyprian, Nr. 448.
 Zubrowski ksiądz, Nr. 79.
 Życki Tomasz, Nr. 623.
-

41409/2